

Cynulliad Cenedlaethol Cymru Safonau ar gyfer Arferion Sŵau Modern

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Yr Is-adran Polisi Llywodraeth Leol
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

www.llyw.cymru

Hawlfraint y Goron 2004

Saif yr hawlfraint o ran y trefniant teipograffyddol a dylunio gyda'r Goron

Caiff y cyhoeddiad hwn (ac eithrio'r logo) ei atgynhyrchu yn ddi-dâl, mewn unrhyw fformat neu gyfrwng, ar yr amod ei fod yn cael ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid i'r deunydd gael ei gydnabod fel hawlfraint y Goron a chan nodi'r teitl a ffynhonnell y cyhoeddiad.

CYNNWYS

Y dyddiad y cafodd y bennod ei diweddarau ddiwethaf

ADRAN 1

Cyflwyniad	Ionawr 2006
Dehongliad o'r termau a ddefnyddir	
Lles anifeiliaid mewn amgylchedd sw	

ADRAN 2

Safonau: **Paragraffau**

1. Darparu bwyd a diod	1.1-1.13	Ionawr 2006
2. Darparu amgylchedd addas	2.1-2.11	Ionawr 2006
3. Darparu gofal iechyd i anifeiliaid		Ionawr 2006
Arsylwi rheolaidd	3.1-3.3	
Llociau	3.4-3.6	
Gofal milfeddygol	3.7-3.18	
Ynysu a chyfyngu	3.19-3.23	
Glanweithdra a rheoli clefydau	3.24-3.27	
Technegau arbenigol	3.28	
4. Darparu cyfle i ymddwyn yn y modd mwyaf naturiol	4.1-4.7	Ionawr 2006
5. Darparu amddiffyniad rhag ofn a dioddefaint	5.1-5.8	Ionawr 2006
6. Cludo a symud anifeiliaid byw	6.1-6.6	Ionawr 2006
7. Mesurau cadwraeth ac addysg:	7.1-7.3	Ionawr 2006
Mesurau cadwraeth o fewn y sw		
a thu hwnt iddo	7.4-7.9	
Mesurau addysgol	7.10-7.14	
8. Diogelwch cyhoeddus yn y sw		Ionawr 2006
Egwyddorion	8.1-8.3	
Yswiriant	8.4	
Llociau	8.5-8.12	
Rheoli a chynnal a chadw	8.13-8.18	
Amddiffyn y cyhoedd	8.19-8.52	
Rhywogaethau sy'n crwydro'n rhydd	8.26-8.28	
Diangfeydd	8.25-8.40	
Allanfeydd	8.41-8.42	
Arwyddion	8.43-8.50	

9. Cofnodion stoc	9.1-9.5	Ionawr 2006
10. Staff a hyfforddiant	10.1-10.6	Ionawr 2006
11. Cyfleusterau cyhoeddus		Ionawr 2006
Cymorth cyntaf	11.1-11.5	
Toiledau	11.6-11.7	
Parcio	11.8	
Darparu ar gyfer anghenion penodol	11.9-11.10	
12. Arddangos trwydded sw 2006	12.1	Ionawr

***Dyddiad y cafodd yr atodiad
ei ddiweddarau ddiwethaf***

ATODIADAU

1 . Cyfarwydddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd

Ionawr 2006

2 . Y broses adolygu moesegol

Ionawr 2006

3 . Mesurau cadwraeth ac addysg

Ionawr 2006

4 . Trafodiadau anifeiliaid

Ionawr 2006

Cludo anifeiliaid byw
Caffael anifeiliaid
Gwaredu anifeiliaid byw
Anifeiliaid a fwriedir eu rhyddhau
Ewthanasia

5 . Cyfleusterau milfeddygol

Ionawr 2006

Gwasanaethau milfeddygol
Cyfleusterau ar y safle
Cyfleusterau post-mortem

6 . Ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid

Ionawr 2006

Cyflwyniad
Darpariaethau cyffredinol
Arddangosion i gerdded trwyddynt
Arddangosion profiad plymio
Pyllau cyffwrdd
Llociau y gellir gyrru drwyddynt

7 . Hyfforddi anifeiliaid

Ionawr 2006

Darpariaethau cyffredinol
Defnyddio anifeiliaid mewn arddangosiadau y tu allan i'r sw

8 . Arddangosion arbenigol

Ionawr 2006

9 . 8.1 Anifeiliaid di-asgwrn-cefn

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

- 8.2 Ymlusgiaid ac amffibiaid
- 8.3 Rhywogaethau gwenwynig
- 8.4 Mamaliaid adeindroed ac adar y môr
- 8.5 Acwaria cyhoeddus
- 8.6 Adar dŵr
- 8.7 Adar ysglyfaethus

9. Staff a hyfforddiant staff	Ionawr 2006
10. Ffurflen Archwiliad Cyn Arolygiad	Ionawr 2006
11. Ffurflen Adroddiad Arolygu
Atod. 11A Ffurflen Archwilio Trwydded	Ionawr 2006
12. Categoriaddio anifeiliaid peryglus	Ionawr 2006
13. Llyfryddiaeth	Ionawr 2006

Adran 1 – Cyflwyniad

1. Mae Cyfarwydddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd (Cyfarwydddeb 1999/22/EC) yn ei gwneud yn ofynnol i aelod-wladwriaethau'r UE i reoleiddio sŵau yn unol â'i darpariaethau. Mae'r gyfarwydddeb wedi'i throsi i ddeddfwriaeth genedlaethol yng Nghymru trwy Reoliadau Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Diwygio) (Cymru) 2003. Mae pwerau'r Ysgrifennydd Gwladol yn adran 9 o Ddeddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Deddf 1981) wedi cael eu trosglwyddo i Gynulliad Cenedlaethol Cymru (y Cynulliad) drwy Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Trosglwyddo Swyddogaeth) 1999.
2. Yn unol ag adran 9 o'r Ddeddf, mae'r Cynulliad, ar ôl ymgynghori ag unigolion o'r fath ar restr a luniwyd o dan adran 8 o Ddeddf 1981, ac unigolion eraill fel y gwelodd yn dda, drwy hyn yn manylu ar y Safonau ar gyfer Arferion Sŵau Modern canlynol ("y safonau") – hynny yw, y safonau o ran rheoli sŵau a'r anifeiliaid ynddynt. Yn sgil natur wahanol iawn casgliadau sŵau, ni fydd pob safon yn gymwys yn gyfartal i bob sw.
3. Er mwyn gweithredu'r safonau hyn, darperir ffurflenni archwiliad cyn arolygiad a ffurflenni adroddiad arolygu yn Atodiad 10 ac 11 yn y drefn honno. Dylai ffurflenni archwiliad cyn arolygiad gael eu cwblhau gan weithredwyr sŵau cyn arolygiadau a dylai ffurflenni adroddiad arolygu gael eu defnyddio gan arolygwyr sŵau i adrodd am eu canfyddiadau.
4. Nid yw cydymffurfiaeth â'r safonau hyn yn gwarantu bod gofynion Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith etc 1974 a deddfwriaeth berthnasol arall wedi cael eu bodloni. Yn benodol, tynnir sylw at y canllawiau a gyhoeddwyd gan y Comisiwn Iechyd a Diogelwch yn ymwneud â safonau iechyd, diogelwch a lles ar gyfer cyflogwyr ac unigolion sy'n gweithio mewn sŵau. Cyngorir gweithredwyr sŵau yn gadarn i ymgysylltu â'r gofynion hyn a deddfwriaeth berthnasol arall, gan gynnwys ar gludo anifeiliaid, atal tân a hylendid bwyd.
5. Ategir y safonau hyn gan Lawlyfr y Fforwm Sŵau, sy'n darparu manylion a chanllawiau pellach (sydd ar gael oddi wrth DEFRA, ac a gyhoeddir hefyd ar wefan y Cynulliad ar <http://www.llyw.cymru/>).

Dehongliad o'r termau a ddefnyddir

6. Caiff y termau canlynol fel y'u diffinnir yma eu defnyddio yn y safonau hyn a'r dogfennau cysylltiedig.

- ystyr 'anifail' yw anifeiliaid o ddosbarthiadau Mammalia, Aves, Reptilia, Pisces ac Insecta (h.y. unrhyw famal, aderyn, ymlusgiad, amffibiad, pysgodyn neu bryfn) neu unrhyw organeb amlgellog arall nad yw'n blanhigyn neu ffwng;

□

- ystyr 'hyfforddi anifeiliaid' yw addasu ymddygiad anifail gan ofalwr dynol i gyflawni nod, gan ddefnyddio gwobrwyon priodol;
- ystyr 'syrcau' yw lle y mae anifeiliaid yn cael eu cadw neu eu cyflwyno'n gyfangwbl neu'n bennaf at ddibenion perfformio triciau neu symudiadau yn y lle hwnnw;
- ystyr 'lloc' yw unrhyw lety a ddarperir ar gyfer anifeiliaid sw;

- ystyr 'rhwystr o amgylch lloc' yw rhwystr corfforol i gyfyngu anifail o fewn lloc;
- mae 'ceidwad' yn cynnwys unrhyw unigolyn a gyflogir o dan gyfarwyddyd ceidwad;
- ystyr 'y rhestr' yw'r rhestr a luniwyd gan y Cynulliad o dan adran 8 o'r Ddeddf. Mae'r rhestr hon yn cynnwys unigolion sy'n gyfrifol am archwilio anifeiliaid mewn sŵau, cynghori ar eu cadw a'u lles, a rheoli sŵau yn fwy cyffredinol;
- ystyr 'siop anifeiliaid anwes' yw safle y mae trwydded mewn grym ar ei gyfer o dan Ddeddf Anifeiliaid Anwes 1951 neu safle lle mae trwydded o'r fath yn ofynnol;
- ystyr 'rhwystr cadw draw' yw rhwystr ffisegol sydd wedi ei osod yn ôl o ymyl allanol rhwystr o amgylch lloc er mwyn darparu mwy o bellter rhwng y cyhoedd ac anifeiliaid sy'n cael eu harddangos;
- ystyr 'categori tacsonomig' yw grŵp neu gasgliad o rywogaethau a gydnabyddir fel endid mewn dosbarthiad gwyddonol;
- ystyr 'anifail gwyllt' yw unrhyw anifail nad yw fel arfer yn ddof ym Mhrydain Fawr;
- Caiff "sw" ei ddiffinio o dan y Ddeddf fel sefydliad lle y bo anifeiliaid gwyllt (fel y'u diffinnir uchod) yn cael eu cadw ar gyfer eu harddangos i'r cyhoedd ac eithrio at ddi-benion syrcas (fel y'i diffinnir uchod) ac fel arall i siop anifeiliaid anwes (fel y'i diffinnir uchod). Mae Deddf 1981 yn gymwys i unrhyw sw y mae gan aelodau o'r cyhoedd fynediad iddo, gan godi tâl neu beidio, am saith diwrnod neu fwy yn ystod unrhyw gyfnod o 12 mis dilynol. O dan Gyfarwyddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd, caiff sŵau eu hesemptio o ofynion y gyfarwyddeb ar y sail nad ydynt yn arddangos nifer sylweddol o anifeiliaid neu rywogaethau i'r cyhoedd ac na fydd yr esemptiad yn peryglu amcanion y gyfarwyddeb.

Lles anifeiliaid mewn amgylchedd sw

7. Mae'r pum egwyddor isod, a ddisgrifir yn fanylach mewn adrannau dilynol, yn darparu fframwaith ar gyfer y safonau. Mae'r pum egwyddor hyn yn seiliedig ar y 'Pum Rhyddid' a luniwyd ar gyfer da byw gan y Cyngor Lles Anifeiliaid Fferm.

DARPARU BWYD A DŴR

8. Mae bwyd a dŵr yn anghenion sylfaenol. Rhaid ystyried y dull o gyflwyno bwyd, amllder bwydo a'r cydbwysedd o ran maeth. Dylid cyflwyno bwyd mewn modd ac amllder sy'n gymesur ag ymddygiad

naturiol y rhywogaeth, yn ogystal â'i gofynion o ran maeth, a allai amrywio yn ôl tymor.

DARPARU AMGYLCHEDD ADDAS

9. Rhaid darparu amgylchedd sy'n gyson â gofynion y rhywogaeth. Dylai hyn gynnwys cysgod a lloches rhag glaw, gwres ac oerfel fel y bo'n briodol. Er enghraifft, rhaid darparu swbstradau addas i anifeiliaid sy'n palu ac yn tyrchu, a rhaid darparu amgylcheddau tri dimensiwn priodol i anifeiliaid sy'n dringo. Rhaid sicrhau cydbwysedd rhwng hylendid a gofynion biolegol y rhywogaeth.

DARPARU GOFAL IECHYD ANIFEILIAID

10. Anaf: Mae'n ofynnol darparu lloc a gynlluniwyd i leihau'r perygl o anaf. Dylai'r dyluniad ganiatáu i anifeiliaid osgoi ei gilydd. Mewn arddangosion rhywogaethau cymysg, dylid gofalu na all un rhywogaeth anafu'r llall. Dylai llociau gael eu dylunio i leihau'r perygl o ysglyfaethwyr yn mynd i mewn i'r arddangosyn.

11. Clefyd: Dylid darparu meddyginiaeth filfeddygol iachaol ac ataliol. Rhaid gwneud pob ymdrech i ddarparu deiet cywir ac amgylchedd hylan addas lle y bo pathogenau yn cael eu heithrio neu eu rheoli.

DARPARU CYFLE I YMDDWYN YN Y MODD MWYAF NATURIOL

12. Dylid caniatáu'r cyfle i anifeiliaid ymddwyn yn y modd mwyaf naturiol, gan ystyried canllawiau hwsmonaeth a chyfoethogi cyfredol.

DARPARU AMDDIFFYNIAD RHAG OFN A DIODDEFAINT

13. Meysydd penodol i'w hystyried yw: cyfansoddiad y grŵp, cymarebau rhyw a nifer yr anifeiliaid mewn lloc, a gofod a dodrefn mewn ardaloedd dan do ac yn yr awyr agored. Mae anifeiliaid sw yn aml wedi'u cyfyngu am gyfnodau hir mewn ardaloedd dan do a dylai cyfansoddiad y grŵp adlewyrchu'r sefyllfa hon.

14. Dylai dyluniad llociau ganiatáu ar gyfer cymaint o ymddygiad naturiol ag y bo'n bosibl, a darparu ardaloedd i ddianc rhag anifeiliaid eraill a'r cyhoedd.

15. Mae anifeiliaid yn aml yn elwa ar amgylcheddau rhywogaethau cymysg. Fodd bynnag, gall gwrthdaro rhwng rhywogaethau achosi straen ac mae angen monitro, cofnodi ac adolygu hyn, gan gynnwys diogelwch rhag ysglyfaethwyr posibl.

Adran 2 – Safonau

1. Darparu bwyd a dŵr

1.1 Rhaid i'r bwyd a ddarperir gael ei gyflwyno mewn modd priodol a rhaid iddo fod o'r gwerth maethol, swm, ansawdd ac amrywiaeth ar gyfer y rhywogaeth, ei chyflwr a maint, a'i statws ffisiolegol, atgenhedlu ac iechyd.

1.2 Dylai dŵr yfed glân, ffres o swm digonol fod ar gael ar bob adeg ar gyfer yr holl anifeiliaid sydd ei angen.

1.3 Dylid cadw cyflenwadau bwyd a diod a'u paratoi o dan amodau hylan. Yn arbennig:

a) rhaid diogelu bwyd a diod rhag lleithder, dirywiad, llwydni, neu halogiad gan bryfed, adar, fermin neu blâu eraill;

b) dylid cadw cyflenwadau o fwyd a diod darfodus, ar wahân i'r rheini y deuir â hwy i'r eiddo bob dydd, mewn oergell, lle y bo'n briodol;

c) dylid paratoi bwyd a diod, lle y bo'n briodol, mewn ardal ar wahân sydd wedi'i dylunio a'i hadeiladu'n briodol, ac na chaiff ei defnyddio at unrhyw ddiben arall;

d) dylid cyfarwyddo staff i ddilyn safonau hylendid personol llym a dylent gydymffurfio ag arferion hylendid da wrth baratoi bwyd, gan roi sylw dyledus i'r perygl o groesheintio rhwng cyfarpar, offer ac arwynebeddau;

e) ni ddylid defnyddio cynwysyddion ar gyfer bwyd a diod at unrhyw ddibenion eraill.

1.4 Dylid ystyried ymddygiad naturiol yr anifeiliaid, yn enwedig agweddau cymdeithasol, wrth gynnig bwyd a diod. Pan fyddant yn cael eu defnyddio, dylai cynwysyddion bwydo ac yfed fod o ddyluniad priodol a'u gosod fel eu bod yn hygyrch ac ar gael i bob anifail a gedwir mewn lloc.

(Gweler Atodiad 8 – Arddangosion arbenigol)

1.5 Dylai dulliau bwydo fod yn ddiogel ar gyfer anifeiliaid a staff.

1.6 Er nad yw Deddfau Diogelu Anifeiliaid 1911 i 1964 yn gwahardd bwydo anifeiliaid gydag ysglyfaethau byw, dylid osgoi bwydo ysglyfaethau byw ag asgwrn cefn ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol, ac yna o dan gyngor milfeddygol

yn unig. Pan fo unrhyw ysglyfaeth fyw yn gorfod cael ei defnyddio, rhaid ystyried ei llesiant yn ogystal ag unrhyw niwed posibl a allai gael ei achosi i'r ysglyfaethwr.

1.7 Dylid gosod bwyd a diod, a chynwysyddion bwydo ac yfed pan fônt yn cael eu defnyddio, mewn safleoedd sy'n lleihau'r peryglon o halogiad gan faw anifeiliaid, adar gwyllt, cnofilod neu blâu eraill.

1.8 Dylid glanhau cynwysyddion bwyd, dŵr ac yfed eraill yn rheolaidd, pan fônt yn cael eu defnyddio.

1.9 Dylai cafnau hunanfwydo, pan fônt yn cael eu defnyddio, gael eu harchwilio ddwywaith y diwrnod i sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol ac nid ydynt yn cynnwys bwyd sydd wedi caledu neu'n anaddas. Dylid gwirio llinellau dŵr ddwywaith y diwrnod hefyd.

1.10 Ni ddylid caniatáu bwydo anifeiliaid gan ymwelwyr heb ei reoli. Pan fo bwydo o dan reolaeth yn digwydd, dylai fod ar sail ddethol yn unig, gyda bwyd addas yn cael ei werthu, ei ddarparu neu ei gymeradwyo gan y gweithredwr. Rhaid rheoli'r swm a gyflenwir bob diwrnod er mwyn osgoi gorfwydo.

1.11 Rhaid gwaredu bwyd sydd heb ei fwyta fel y bo'n briodol er mwyn cynnal hylendid.

1.12 Rhaid cael a dilyn cyngor milfeddygol neu arbenigol arall ymhob agwedd ar faeth.

1.13 Rhaid cadw cofnod o bob deiet.

2. Darparu amgylchedd addas

2.1 Rhaid i'r tymheredd, awyru, goleuadau (o ran lefelau a dosbarthiad sbectral) a lefelau sŵn y llociau fod yn addas ar gyfer cysur a lles y rhywogaeth benodol o anifail ar bob adeg. Yn benodol:

- a) rhaid ystyried anghenion arbennig anifeiliaid sy'n feichiog neu anifeiliaid sydd newydd gael eu geni;
- b) dylid caniatáu i anifeiliaid sydd newydd gyrraedd ar ôl eu mewnforio ymgynefino'n llawn â'u hamgylchedd newydd. Mewn rhai achosion, gallai hon fod yn broses raddol;
- c) mae angen i danciau ar gyfer anifeiliaid dyfrol gael eu hawyru'n ddigonol, yn ôl y nifer a gedwir ymhob tanc, a rhaid iddynt gael eu gwresogi neu oeri yn unol ag anghenion y rhywogaeth. Rhaid i bamedrau amgylcheddol (e.e. halwynedd, ansawdd dŵr) fod yn addas ar gyfer y rhywogaeth;
- d) rhaid i'r gofod dan do ddiogelu rhag eithafion golau'r haul, gwres, drafftiau ac oerfel, a darparu lleithder priodol;
- e) pan fo'n briodol, rhaid i halwynedd a chyfyngiadau ffisegol eraill (e.e. ansawdd dŵr) fod yn addas ar gyfer y rhywogaeth.

(Gweler Atodiad 8 – Arddangosion arbenigol)

2.2 Rhaid darparu cysgod digonol i anifeiliaid mewn llociau awyr agored er mwyn eu cysur a'u lles. Rhaid darparu ardaloedd llochesu i anifeiliaid nerfus ddianc rhag cael eu harsylwi'n barhaus gan y cyhoedd. Hefyd, rhaid dylunio llociau er mwyn caniatáu ar gyfer ymatebion amddiffyniad naturiol a phellteroedd 'ffoi' neu ddianc priodol.

2.3 Rhaid cynnal a chadw llociau a rhwystrau mewn cyflwr lle nad ydynt yn debygol o beri unrhyw niwed i anifeiliaid. Yn benodol:

- a) rhaid atgyweirio neu ddisodli unrhyw ddiffyg a nodwyd mewn rhwystr o amgylch lloc neu unrhyw gyfarpar neu offer o fewn llociau anifeiliaid sy'n debygol o achosi niwed, neu dylid adleoli'r anifail ar unwaith a chofnodi hyn ar daflenni cofnodion dyddiol y ceidwaid;
- b) rhaid cywiro unrhyw ddiffyg sy'n debygol o achosi niwed i'r anifeiliaid ar unwaith. Os nad yw hyn yn bosibl, dylid gwaredu'r anifeiliaid rhag y posibilrwydd o unrhyw gyswllt â ffynhonnell y perygl tan iddo gael ei gywiro;
- c) rhaid i unrhyw lystyfiant a allai niweidio anifeiliaid gael ei gadw y tu hwnt i'w gafael;
- d) rhaid i ffosydd sych a rhai sy'n llawn dŵr a ddefnyddir ar gyfer cyfyngu anifeiliaid ddarparu ffordd o ddianc yn ôl i'r lloc ar gyfer anifeiliaid sy'n syrthio i mewn iddynt;
- e) dylid asesu unrhyw ddeunydd naturiol (e.e. planhigion a'u cynnyrch, megis hadau neu ffrwythau) neu unrhyw ddeunydd annaturiol a gyflwynir (e.e. paent, cemegion, swbstradau a gafodd eu trin a dŵr a gafodd ei drin) ar gyfer gwenwyndra i'r rhywogaeth sy'n cael ei dal cyn iddo gael ei ddefnyddio.

2.4 Rhaid i'r holl beiriannau ac offer a osodwyd, gan gynnwys cyfarpar trydanol, gael eu gosod a'u cynnal a'u cadw yn y fath fodd fel nad ydynt yn creu perygl i anifeiliaid, ac ni all yr anifeiliaid darfu ar eu gweithrediad diogel.

2.5 Pan fo ansawdd amgylcheddol yn ddibynnol ar gyfleustodau allanol, rhaid i gyfleusterau wrth gefn fod yn eu lle pe baent yn methu.

2.6 Rhaid sicrhau darpariaeth ddigonol ar gyfer gwasanaethu, cynnal a chadw a gweithredu'n ddi-dor systemau cynnal bywyd.

2.7 Ni chaniateir gadael teclynnau ac offer cludadwy eraill ar eu pennau eu hunain mewn mannau lle y gallent achosi niwed i anifeiliaid, darparu ffordd iddynt ddianc, neu weithredu fel taflegrau.

2.8 Rhaid clirio sbwriel sy'n debygol o achosi niwed mewn llociau anifeiliaid cyn gynted ag y bo'n bosibl.

2.9 Dylid cynnal a chadw safonau hylendid priodol, o ran hylendid personol staff ac mewn llociau ac ystafelloedd trin. Yn benodol:

a)rhaid rhoi sylw arbennig i reoli a glanhau llociau yn briodol ac offer oddi mewn iddynt, er mwyn lleihau'r perygl o glefydau. Yn achos anifeiliaid dyfrol, dylid monitro ansawdd dŵr yn rheolaidd;

b)rhaid i gyfryngau glanhau addas fod ar gael yn rhwydd, ynghyd â chyflenwadau dŵr a'r dulliau diogel priodol i'w defnyddio;

c)rhaid cael a dilyn cyngor milfeddygol o ran gofynion glanhau a glanweithdra rheolaidd llociau neu ardaloedd eraill. Rhaid cymryd gofal arbennig os oes clefyd heintus yn cael ei nodi mewn unrhyw anifail.

2.10 Dylai system ddraenio pob lloc fod yn gallu gwaredu'r holl ddŵr sydd dros ben yn effeithlon.

2.11 Rhaid i unrhyw ddraeniau agored, ar wahân i'r rhai sy'n cario dŵr wyneb, fod y tu allan i'r llociau.

3. Darparu gofal iechyd i anifeiliaid

Arsylwi rheolaidd

3.1 Dylid gwirio cyflwr, iechyd ac ymddygiad yr holl anifeiliaid o leiaf ddwywaith y diwrnod gan yr unigolyn neu'r unigolion sy'n gyfrifol yn uniongyrchol am eu gofal.

3.2 Rhaid asesu'n fanwl unrhyw anifeiliaid sy'n destun pryder o ran a ydynt mewn trallod gormodol, yn sâl neu wedi eu hanafu. Pan fo'n angenrheidiol, rhaid iddynt dderbyn sylw a thriniaeth ar unwaith.

3.3 Rhaid cadw cofnod dyddiol gan yr unigolyn neu'r unigolion sy'n gyfrifol yn uniongyrchol am yr anifeiliaid sy'n nodi newidiadau i'r deiet a ragnodwyd, gwiriadau iechyd a gyflawnwyd, unrhyw ymddygiad neu weithgaredd anarferol neu broblemau eraill, ac unrhyw gamau unioni a gymerwyd.

Llociau

3.4 Rhaid i'r llociau fod o faint a dyluniad, a rhaid i'r anifeiliaid gael eu rheoli, er mwyn sicrhau'r isod:

- a) osgoi anifeiliaid o fewn heidiau neu grwpiau'n cael eu tra-arglwyddiaethu yn ormodol gan unigolion;
- b) osgoi'r perygl o wrthdaro cyson a heb ei ddatrys rhwng heidiau neu aelodau o grwpiau, neu rhwng rhywogaethau neu grwpiau oedran gwahanol mewn arddangosion cymysg;
- c) sicrhau nad yw capasiti cario ffisegol y lloc a/neu system wedi ei orlethu;
- d) atal cynnydd neu ledaeniad parasitiaid a phathogenau eraill heb ei reoli;
- e) gwaredu unrhyw sbwriel a chaniatáu draenio dŵr gwastraff.

3.5 Rhaid i goed o fewn llociau anifeiliaid neu gerllaw iddynt gael eu harchwilio'n rheolaidd a'u tocio neu eu cwmpo fel y bo angen er mwyn osgoi anifeiliaid yn cael eu niweidio gan frigau sy'n cwmpo, gwenwyndra neu drawma. Rhaid i goed a phlanhigion sy'n dringo gael eu tocio rhag iddynt fod o gymorth i anifeiliaid ddianc.

3.6 Rhaid i'r pellter neu rwystrau rhwng anifeiliaid a rhwng llociau ac ymwelwyr fod yn ddigonol er mwyn lleihau trosglwyddo clefydau neu bathogenau posibl.

Gofal milfeddygol

(Gweler Atodiad 5 – Cyfleusterau milfeddygol)

3.7 Rhaid sefydlu rhaglen ofal gynhwysfawr a'i chynnal o dan oruchwyliaeth milfeddyg sy'n gyfarwydd ag arferion cyfredol wrth ofalu am anifeiliaid sw, yn enwedig y mathau a gaiff eu cadw yn y casgliad. Rhaid iddo ef neu hi wneud trefniadau ar gyfer bodloni gofynion moesegol gofal milfeddygol, a nodir yng Nghanllawiau Ymddygiad Proffesiynol Coleg Brenhinol y Milfeddygon.

3.8 Pan fo sw yn defnyddio milfeddygfa leol ar gyfer gofal sylfaenol, wedi'i chefnogi gan arbenigwr (neu arbenigwr a gefnogir gan filfeddygfa leol), rhaid gwneud trefniadau digonol ymlaen llaw er mwyn caniatáu cyswllt a thrafodaeth gynnar rhwng yr holl bartïon lle bynnag y bo'n angenrheidiol, ac yn enwedig ar gyfer achosion brys.

3.9 Dylai'r milfeddyg fod yn gyfrifol am, neu chwarae rhan weithredol yn y canlynol:—

- a) archwiliadau rheolaidd o'r casgliad;
- b) cyfarwyddo neu gyflawni triniaeth ar gyfer yr holl anifeiliaid sâl;
- c) rhoi brechlynnau, triniaeth rhag llyngyr ac agweddau eraill ar feddyginiaeth ataliol;
- d) monitro iechyd anifeiliaid, gan gynnwys cyflwyno samplau gwaed ac eraill ar gyfer eu harchwilio mewn labordy;
- e) casglu, paratoi ac anfon samplau diagnostig ac eraill yn ddiogel ac yn briodol. (Pan fydd y tasgau hyn yn cael eu cyflawni gan rywun ar wahân i'r milfeddyg, dylid enwebu aelod o staff y sw sy'n gymwys neu wedi ei hyfforddi'n briodol i gyflawni'r dasg, e.e. technegydd labordy neu nyrs filfeddygol);
- f) hyfforddi personél y sw mewn iechyd a hylendid;
- g) sicrhau bod archwiliadau post-mortem o anifeiliaid yn cael eu cyflawni pan fo'n angenrheidiol;
- h) goruchwyllo eiddo cwarantîn a thasgau eraill o'r fath sy'n ofynnol yn ôl y gyfraith neu'n rhan o arferion milfeddygol sw da;
- i) maeth a chynllunio deietau;
- j) cynllunio a dylunio arddangosion;
- k) sefydlu canllawiau ysgrifenedig i'w dilyn pe bai cyffuriau peryglus yn cael eu defnyddio'n ddamweiniol.

3.10 Rhaid i lefel y cyfleusterau milfeddygol fod yn gyson ag anghenion lles yr anifeiliaid.

3.11 Rhaid cadw cofnodion cynhwysfawr – ar gyfrifiadur lle y bo'n bosibl – a'u gwneud ar gael i arolygwyr a rhaid iddynt gwmpasu'r canlynol:

- a) meddyginiaeth ataliol;

b) meddyginiaeth glinigol a llawdriniaeth;

c) canfyddiadau patholegol o brofion cyn lladd. Canlyniadau archwiliad a phroffion post-mortem.

3.12 Rhaid i systemau fod ar waith ar gyfer adolygu'n rheolaidd y cofnodion patholegol, ymddygiadol a chlinigol a marwolaethau gan y staff milfeddygol a churadurol perthnasol. Rhaid adolygu arferion hwsmonaeth a meddygol ataliol pan fo problemau yn dod i'r amlwg.

3.13 Rhaid i reolwyr y sw sicrhau bod gan y sw, neu ysbyty lleol, neu eu milfeddyg, wrthwennu sydd ar gael yn rhwydd i gynhyrchion milfeddygol sydd o bosibl yn wenyng a ddefnyddir yn y sw.

3.14 Rhaid i aelod o staff fod ar gael yn barod ar bob adeg i wneud penderfyniadau ynglŷn ag ewthanasia anifeiliaid sâl yn dilyn cyngor milfeddygol. Rhaid darparu dull effeithiol o ewthanasia effeithiol heb greulondeb a dylid nodi'r protocolau ysgrifenedig safonol.

3.15 Rhaid i gyfleusterau digonol fod ar gael naill ai yn y sw neu o fewn pellter rhesymol ar gyfer archwiliad post-mortem o'r holl rywogaethau a gedwir yn y sw.

3.16 Rhaid i anifeiliaid marw gael eu trin mewn ffordd sy'n lleihau'r perygl o drosglwyddo haint.

3.17 Dylai anifeiliaid sy'n marw yn y sw gael archwiliad post-mortem yn unol â chyngor milfeddygol. Lle y bo'n briodol, dylid cymryd samplau ar gyfer diagnosis neu fonitro iechyd i'w harchwilio mewn labordy.

3.18 Rhaid i samplau a gedwir gael eu cadw mewn cyflwr yn unol â chyngor milfeddygol ac i ffwrdd rhag sylweddau bwydo anifeiliaid. Dylid annog sefydlu casgliad cyfeirio.

Ynysu a chyfyngu

3.19 Dylai llety pwrpasol, nad yw'n cael ei arddangos lle y bo'n angenrheidiol, fod ar gael ar gyfer ynysu ac archwilio anifeiliaid sydd newydd gyrraedd, ac ar gyfer cwarantîn a gofal anifeiliaid sydd mewn trallod gormodol, yn sâl neu wedi eu hanafu.

3.20 Dylai cyfleusterau fod ar gael ar gyfer magu â llaw a nyrsio anifeiliaid.

3.21 Dylai anifeiliaid sydd newydd gyrraedd gael eu hynysu cyhyd ag y bo'n angenrheidiol er mwyn sicrhau trefniadau archwilio, ymgynefino a chwariantîn priodol cyn iddynt gael eu cyflwyno i anifeiliaid eraill yn y casgliad.

(Gweler Atodiad 4 – Trafodiadau anifeiliaid)

3.22 Rhaid rhoi sylw arbennig i hylendid yn yr ardaloedd lle y cedwir yr anifeiliaid wedi eu hynysu neu mewn cwarantîn.

3.23 Rhaid i ddillad ac offer amddiffynnol a ddefnyddir gan staff yn yr ardal ynysu gael eu defnyddio, eu glanhau a'u storio yn yr ardal honno yn unig.

Glanweithdra a rheoli clefydau

3.24 Rhaid symud a gwaredu gwastraff a sbwriel clinigol yn rheolaidd mewn modd a gymeradwywyd gan yr awdurdod lleol.

3.25 Rhaid sefydlu a chynnal a chadw rhaglen ddiogel ac effeithiol ar gyfer rheoli neu atal plâu a fermin, ac ysglyfaethwyr lle y bo'n angenrheidiol, ar draws y sw.

3.26 Rhaid lleihau peryglon iechyd a gaiff eu peri gan ddefnyddio pibau dŵr â phŵer ar wastraff anifeiliaid.

3.27 Rhaid rhoi cyfarwyddyd i staff adrodd yn gyfrinachol am unrhyw gyflwr neu anabledd meddygol a allai effeithio ar eu gallu i reoli'r anifeiliaid mewn modd diogel a chymwysedig.

Technegau arbenigol

3.28 Rhaid adolygu yn barhaus dechnegau arbenigol a ddefnyddir ar anifeiliaid i'w gwneud yn ddiogel i'w harddangos neu ganiatáu iddynt gael eu harddangos mewn ffordd benodol (e.e. adar dŵr gyda blaen adain wedi'i docio). Rhaid dilyn deddfwriaeth neu godau ymarfer cyfredol.

(Gweler Atodiadau: 2 – Y broses adolygu moesegol ac 8 – Arddangosion arbenigol)

4. Darparu cyfle i ymddwyn yn y modd mwyaf naturiol

4.1 Dylid annog bridio mewn caethiwed lle y bo'n briodol a dylai polisi fodoli sy'n cwm-pasu'r holl rywogaethau a gedwir a dylai fod yn destun adolygiad parhaus. Dylid rhoi system reoli briodol ar waith i atal gorboblogi.

4.2 Rhaid i sŵau ymgynghori'n llawn a chadw'r wybodaeth ddiweddaraf ynglŷn â bioleg a hwsmonaeth, yn enwedig wrth ystyried cadw anifeiliaid nad ydynt wedi eu lletya o'r blaen neu wrth gynllunio llety newydd ar gyfer rhywogaethau a gedwir eisoes.

4.3 Dylai'r llety ystyried cynefin naturiol y rhywogaeth a cheisio bodloni anghenion ffisiolegol a seicolegol yr anifail.

4.4 Dylai llociau gael eu paratoi yn unol ag anghenion yr anifeiliaid gyda deunydd gwely, canghennau, tyllau, blychau nythu, pyllau, swbstradau a llystyfiant a deunyddiau cyfoethogi eraill a gynlluniwyd i gynorthwyo ac annog patrymau ymddygiad naturiol a lleihau unrhyw ymddygiad annormal. Rhaid i gyfleusterau ystyried twf yr anifeiliaid a rhaid iddynt fod yn gallu darparu'n foddhaol ar gyfer eu hanghenion yn ystod pob cam eu twf a'u datblygiad.

4.5 Dylai anifeiliaid o rywogaethau cymdeithasol fel arfer gael eu cynnal mewn grwpiau cymdeithasol cydnaws. Dylent ond gael eu hynysu er budd cadwraeth ac anghenion lles y grŵp, pan nad yw hynny'n niweidiol i'r sbesimen unigol.

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

4.6 Fel arfer, ni ddylid caniatáu i anifeiliaid o dacsonau gwahanol ryngfridio. Pan fo'n cael ei arfer am resymau y gellir eu cyfiawnhau, ni ddylai byth beryglu uniondeb genetig anifeiliaid mewn rhaglen fridio a reolir at ddibenion cadwraeth.

4.7 Pan fo anifail hybrid yn cael ei drosglwyddo i gasgliad arall, rhaid i'r sefydliad sy'n ei dderbyn gael ei hysbysu fod yr anifail yn un hybrid. Os yw'n ymarferol, dylai'r anifail gael ei sterileiddio yn barhaol cyn iddo gael ei drosglwyddo.

5. Darparu amddiffyniad rhag ofn a dioddefaint

5.1 Rhaid trin a rheoli anifeiliaid gan, neu o dan oruchwyliaeth, staff cymwysedig neu brofiadol. Rhaid eu trin yn ofalus, er mwyn gwarchod lles yr anifeiliaid, ac osgoi anghysur, straen neu niwed corfforol diangen.

5.2 Rhaid i unrhyw gyswllt corfforol uniongyrchol rhwng anifeiliaid ac aelodau o'r cyhoedd sy'n ymweld fod am gyfnodau cyfyngedig o amser yn unig ac o dan amodau sy'n gyson â lles yr anifeiliaid ac nad ydynt yn debygol o beri anghysur iddynt.

5.3 Ni chaniateir pryfocio anifeiliaid er budd aelodau'r cyhoedd sy'n gwyllo.

(Gweler Atodiad 6 – Ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid)

5.4 Ni chaniateir cadw anifeiliaid a allai ryngweithio mewn modd sy'n achosi straen gormodol yn agos at ei gilydd.

5.5 Dylai llety addas, ar wahân os yw'n briodol, fod ar gael ar gyfer anifeiliaid sy'n feichiog ac anifeiliaid gydag epil er mwyn lleihau straen diangen.

5.6 Ni ddylid gwahanu anifeiliaid sydd mewn llety dros dro i ffwrdd rhag anifeiliaid eraill am gyfnod o amser o'r fath fel y byddai'n peri anawsterau i'w hailgyflwyno i'r grŵp.

5.7 Ni chaniateir arddangos yn gyhoeddus anifeiliaid y mae angen eu hadsefydlu (e.e. anifeiliaid clwyfedig) os yw hynny'n debygol o beri straen neu beryglu eu rhyddhau yn y pen draw.

5.8 Rhaid gwahardd ysmygu gan staff y sw ac eithrio mewn ardaloedd dynodedig. Mewn casgliadau awyr agored, rhaid gwahardd ysmygu gan ymwelwyr pan fydd iechyd a lles ymwelwyr eraill ac anifeiliaid yn cael eu peryglu, e.e. mewn tai anifeiliaid sy'n agored i'r cyhoedd. Mewn casgliadau amgaeedig, e.e. acwaria, caniateir ysmygu mewn ardaloedd dynodedig yn unig.

6. Cludo a symud anifeiliaid byw

6.1 Dim ond i bobl gyfrifol sydd â'r cyfleusterau, adnoddau ac arbenigedd priodol i sicrhau lles yr anifeiliaid y dylid trosglwyddo stoc sydd dros ben o'r sw. Lle y bo'n angenrheidiol, rhaid cadw'r trwyddedau priodol ar gyfer cadw a rheoli'r rhywogaethau.

6.2 Dylai cyfleusterau fod ar gael yn rhwydd sy'n addas ar gyfer codi, rhoi mewn cawell a chludo ar gyfer pob math o anifeiliaid a gedwir yn y sw i leoliadau y tu mewn a'r tu allan i'r sw.

6.3 Rhaid i sŵau sicrhau eu bod yn cydymffurfio'n llawn â gofynion y Confensiwn Masnach Ryngwladol mewn Rhywogaethau sydd mewn Perygl (CITES), sy'n rheoli mewnforio, allforio, gwerthu a defnydd masnachol – gan gynnwys arddangos – rhywogaethau a restrir yn ei atodiadau. Caiff CITES ei weithredu yn yr UE drwy ddau reoliad, sy'n fwy llym na CITES ei hun mewn sawl ffordd. Atgynhyrchir gwybodaeth bellach am y rheoliadau CITES yn y llyfryddiaeth. Mae ystyriaethau pellach i'w hystyried pan fo anifeiliaid yn cael eu symud i lety y tu allan i'r sw yn cynnwys yr isod:

a) rhaid i'r drafnidiaeth gydymffurfio â'r holl reoliadau cyfredol eraill, gan gynnwys darpariaethau DEFRA ac IATA.

b) ni chaniateir i'r llety y mae'r anifail yn cael ei symud iddo, a'r anifeiliaid y caiff ei gymysgu â nhw, beryglu lles yr anifail unigol na'r anifeiliaid eraill.

(Gweler Atodiad 4 – Trafodiadau anifeiliaid)

6.4 Rhaid i dechnegau dal a chludo ystyried natur ac ymddygiad dianc yr anifail er mwyn lleihau anafiadau, niwed a thrallod.

6.5 Rhaid i unrhyw anifail a gaiff ei gymryd allan o'r sw fod ym meddiant personol gweithredwr y sw, neu unigolion cymwysedig sy'n gweithredu ar ei ran/rhan, a rhaid gwneud darpariaeth ddigonol ar gyfer ei ddiogelwch a lles ynghyd a diogelwch a lles y cyhoedd.

(Gweler yr Atodiadau: 4 - Trafodiadau anifeiliaid ac Atodiad 7 - Hyfforddi anifeiliaid)

6.6 Rhaid cadw'r holl anifeiliaid sy'n cael eu cymryd allan o'r sw yn ddiogel ar bob adeg. Dylid cadw anifeiliaid i ffwrdd rhag cyswllt uniongyrchol ag unigolion eraill ar wahân i weithredwr y sw neu unigolion cymwysedig sy'n gweithredu ar ei ran/rhan, oni bai fod gweithredwr y sw yn fodlon nad yw'r anifail yn debygol o ddioddef trallod neu achosi anaf neu drosglwyddo neu ddal clefyd pan fo o dan reolaeth. Dylai gweithredwyr sw fod yn ofalus a dangos disgresiwn wrth symud yr holl anifeiliaid o'r sw, gan y gallai eu hymddygiad fod yn llai rhagweladwy pan fônt i ffwrdd o'u llociau arferol.

7. Mesurau cadwraeth ac addysg

(Gweler hefyd Atodiad 1 – Cyfarwydddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd ac Atodiad 3 – Mesurau cadwraeth ac addysg)

7.1 Wedi eu cydnabod ers cryn amser fel nodwedd bwysig sŵau y DU, daeth cadwraeth ac addysg yn ddarostyngedig i reolaeth ddeddfwriaethol yn y DU pan ddaeth Cyfarwydddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd i rym. Am y tro cyntaf, gwnaeth y gyfarwydddeb ei gwneud yn ofyniad statudol ffurfiol fod sŵau yn gweithredu'r mesurau canlynol:

- a) cymryd rhan mewn gwaith ymchwil y mae buddiannau cadwraeth yn deillio ohono ar gyfer y rhywogaeth, a/neu hyfforddiant mewn sgiliau cadwraeth perthnasol, a/neu gyfnewid gwybodaeth yn gysylltiedig â chadwraeth rhywogaeth a/neu, lle y bo'n briodol, bridio mewn caethiwed, ailboblogi neu ailgyflwyno rhywogaeth i'r gwyllt; a
- b) hyrwyddo addysg ac ymwybyddiaeth y cyhoedd o ran cadwraeth bioamrywiaeth, yn benodol drwy ddarparu gwybodaeth am y rhywogaethau a gaiff eu harddangos a'u cynefinoedd naturiol.

7.2 Mae'r gofynion hyn, y cyfeirir atynt fel mesurau cadwraeth ac addysg yn y drefn honno, wedi eu trosi'n ddeddfwriaeth ddomestig (o dan Ddeddf Trwyddedu Sŵau 1981, fel y'i diwygiwyd) a chânt eu hesbonio ymhellach isod.

7.3 Yn ychwanegol at y gofynion statudol hyn, fel egwyddor gyffredinol dylai sŵau sefydlu prosesau adolygu moesegol a, lle y bo'n briodol, ceisio cymorth priodol o ran cynllunio a gweithredu eu strategaethau cadwraeth ac addysg.

(Gweler Atodiad 2 – Y broses adolygu moesegol)

Mesurau cadwraeth o fewn y sw a thu hwnt iddo

7.4 Mae'r gyfarwydddeb yn ei gwneud yn ofynnol i sŵau ymgymryd â mesurau cadwraeth ac mae'n rhoi nifer o opsiynau ar gyfer gwneud hynny. Mae'r opsiynau a roddir yn y gyfarwydddeb ar gyfer mesurau cadwraeth fel a ganlyn:

- cymryd rhan mewn gwaith ymchwil y mae buddiannau cadwraeth yn deillio ohono ar gyfer y rhywogaeth; a/neu
- hyfforddiant mewn sgiliau cadwraeth perthnasol; a/neu
- gyfnewid gwybodaeth yn gysylltiedig â chadwraeth rhywogaeth; a/neu,
- lle y bo'n briodol, bridio mewn caethiwed, ailboblogi neu ailgyflwyno rhywogaeth i'r gwyllt.

7.5 Rhaid i sŵau felly ymgymryd ag o leiaf un o'r opsiynau hyn, fel isafswm. Dylai'r mesurau sy'n ofynnol fod yn gymesur â maint a math y sw.

7.6 Pan fo'r rhywogaethau perthnasol yn cael eu cadw, rhaid i sw fod yn gyfranogwr gweithredol mewn rhaglenni rheoli rhywogaethau cydnabyddedig.

7.7 Dylai sŵau fod yn gallu dangos eu mesurau cadwraeth, gan gynnwys gwaith ymchwil os yw'n cael ei gyflawni. Bydd meysydd i'w harchwilio yn cynnwys polisi cadwraeth cyffredinol a sut mae hwn yn berthnasol i Strategaeth Cadwraeth Sŵau ac Acwaria y Byd, a'r math a lefel o fewnbwn i raglenni cadwraeth rhyngwladol.

7.8 Yn gyffredinol, dylai sŵau fod yn gallu dangos eu bod yn annog gwaith ymchwil. Gellir datblygu gwaith ymchwil drwy feithrin cysylltiadau â sefydliadau addysg uwch. Dylai manylion llawn prosiectau o'r fath fod ar gael ar gais.

7.9 Mewn unrhyw waith ymchwil a wneir, rhaid sicrhau ei fod yn cydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth berthnasol a bod yn ddarostyngedig i adolygiad moesegol.

Mesurau addysg

7.10 Mae'r gyfarwydddeb yn ei gwneud yn ofynnol i sŵau hyrwyddo addysg ac ymwybyddiaeth y cyhoedd mewn perthynas â chadwraeth bioamrywiaeth, yn enwedig drwy ddarparu gwybodaeth am y rhywogaethau a gaiff eu harddangos a'u cynefinoedd naturiol. Dylai'r mesurau sy'n ofynnol fod yn gymesur â maint a math y sw.

7.11 Rhaid i sw feddu ar strategaeth addysg ysgrifenedig a rhaglen addysg weithredol.

7.12 Dylai cyfleusterau addas, sy'n gymesur â maint y sw, fod ar gael at ddibenion addysg.

7.13 Rhaid i wybodaeth gywir ynglŷn â'r rhywogaethau a gaiff eu harddangos fod ar gael. Yn gyffredinol, dylai hon gynnwys, fel isafswm, enw'r rhywogaeth (yr enw gwyddonol a'r enw cyffredin), ei chynefin naturiol, rhai o'i nodweddion biolegol a manylion ei statws cadwraeth.

7.14 Mae meysydd eraill i'w harchwilio yn cynnwys y canlynol:

- rôl addysgol y sw fel y'i nodwyd mewn unrhyw ddatganiad cenhadaeth;
- sut y bydd y cynllun addysg ysgrifenedig yn berthnasol i grwpiau gwahanol ymwelwyr y sw.

8. Diogelwch cyhoeddus yn y sw

Egwyddorion

8.1 Mae adran 5(7) o'r Ddeddf yn nodi'r canlynol: 'The authority shall not attach to a licence a condition which relates only or primarily to the health, safety or welfare of persons working in the zoo.' Mae'r rhain yn cael eu trin o dan ddeddfwriaeth iechyd a diogelwch ar wahân.

8.2 Mae pwyntiau sy'n ymwneud â chyfyngu anifeiliaid peryglus yn arbennig o bwysig ar gyfer lles yr anifail, oherwydd y gallai camau gweithredu yn dilyn diangfeydd arwain at anafu neu farwolaeth yr anifail er mwyn amddiffyn diogelwch cyhoeddus.

8.3 Dylid cynnal asesiadau risg yn ymwneud â diogelwch cyhoeddus lle y bo'n briodol a dylai canfyddiadau arwyddocaol fod ar gael i'w harchwilio gan yr arolygydd.

Yswiriant

8.4 Rhaid i weithredwyr sŵau feddu ar yswiriant sy'n eu hyswrio hwy a phob unigolyn arall o dan gontract gwasanaeth neu sy'n gweithredu ar eu rhan rhag atebolrwydd am unrhyw niwed neu anaf a allai gael ei achosi gan unrhyw anifail, boed y tu mewn neu'r tu allan i'r sw, gan gynnwys yn ystod ei gludo i safle arall. Rhaid gosod cyfyngiad uchaf ar y swm a yswiriwyd ar lefel ddigonol ond realistig.

Llociau

8.5 Ar wahân i'r adegau pan fyddant o dan reolaeth staff awdurdodedig, rhaid i anifeiliaid a gedwir yn y sw gael eu cynnal mewn llociau ar bob adeg neu, yn achos anifeiliaid sy'n rhedeg yn rhydd, o fewn perimedr y sw.

8.6 Dylai'r holl anifeiliaid gael eu cadw mewn llociau a gafodd eu hadeiladu er mwyn iddynt osgoi dianc. Rhaid i gatiau a drysau i lociau gael eu cloi yn ddiogel er mwyn eu hatal rhag cael eu hagor yn anawdurdodedig.

8.7 Rhaid i rwystrau gael eu dylunio, eu hadeiladu a'u cynnal er mwyn cyfyngu anifeiliaid o fewn llociau. Rhaid i lociau fod yn rhydd rhag unrhyw lystyfiant neu eitemau eraill a fyddai'n cynorthwyo anifeiliaid i ddianc.

8.8 Rhaid i gatiau a drysau llociau fod o leiaf mor gryf ac mor effeithiol â gweddill y rhwystrau o amgylch y lloc o ran cyfyngu'r anifeiliaid. Yn benodol, dylai gatiau a drysau gael eu dylunio a'u cynnal a'u cadw er mwyn atal anifeiliaid rhag eu codi oddi ar eu colfachau neu ddatgloi'r ddyfais sy'n eu diogelu.

8.9 Rhaid i gatiau a drysau i lociau anifeiliaid lle y mae'r cyhoedd yn cael mynediad, ac unrhyw loc neu rwystr i'w cadw draw, gael eu dylunio, eu hadeiladu a'u cynnal fel nad ydynt yn maglu neu'n anafu ymwelwyr fel arall, yn enwedig plant neu'r rheini sydd ag anabl-
eddu.

(Gweler Atodiad 6 – Ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid)

8.10 Dylid cadw anifeiliaid sy'n gallu dringo neu neidio mewn llociau sy'n ddigon diogel i'w hatal rhag dianc. Rhaid cadw anifeiliaid peryglus sy'n cloddio neu'n tyrchu mewn llociau a adeiladwyd er mwyn eu hatal rhag dianc o dan y rhwystrau.

8.11 Dylai paneli gwylio a ddefnyddir mewn llociau fod yn gallu gwrthsefyll ymosodiadau gan anifeiliaid.

(Gweler Atodiad 8 – Arddangosion arbenigol)

8.12 Pan fo ffensys yn cael eu defnyddio i amgáu anifeiliaid, rhaid i'r pyst cynhaliol gael eu gosod yn gadarn yn y ddaear. Dylai deunydd ffensys fod wedi ei ddiogelu'n ddigonol i byst cynhaliol yn y fath fodd fel na fyddai pwysau'r anifail sydd wedi ei amgáu yn gallu ei ddatgysylltu o'r cynhaliwr neu symud y pyst cynhaliol.

RHEOLI A CHYNNAL A CHADW

8.13 Rhaid i adeiladau, adeileddau ac ardaloedd y mae gan y cyhoedd fynediad iddynt gael eu cynnal a'u cadw mewn cyflwr diogel.

8.14 Ni ddylid caniatáu i'r cyhoedd sy'n ymweld gael mynediad i unrhyw adeiladau neu ardaloedd eraill o safle'r sw a allai beri perygl afresymol i'w hiechyd a'u diogelwch.

(Gweler Atodiad 6 – Ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid)

8.15 Dylai ardaloedd lle y caiff ymwelwyr eu hannog i fynd fod ag arwynebeddau gwastad, nad ydynt yn llithrig, neu fod â gwair, er mwyn osgoi'r perygl, cyhyd ag y bo'n rhesymol ymarferol, o ymwelwyr yn syrthio. Gan fod llethrau â glaswellt yn gallu bod yn llithrig, rhaid ystyried creu grisiau neu lwybrau neu osod rheiliau.

8.16 Pan fo rhes o risiau yn cael ei defnyddio fel mynedfa ar gyfer ymwelwyr o fewn y safle, dylid darparu canllaw hefyd. Dylid ystyried darparu llethrau graddol ar gyfer cadeiriau gwthio a mynediad i'r anabl.

8.17 Dylai coed o fewn ardaloedd lle y bo ymwelwyr yn debygol o fod yn cerdded neu'n eistedd gael eu harchwilio'n rheolaidd a'u tocio neu gwympo fel y bo'n briodol i osgoi ymwelwyr yn cael eu hanafu gan ganghennau sy'n syrthio neu ganiatáu iddynt fod yn gymorth i anifail i ddianc. Yn debyg, dylai llystyfiant megis danadl poethion ac ysgall gael eu rheoli er mwyn osgoi niwed i ymwelwyr.

8.18 Pan fo llwybr cerdded yn croesi dros loc anifail, dylai gael ei ddylunio, ei adeiladu a'i gynnal a'i gadw i sicrhau ei fod yn ddiogel. Dylai hefyd gael ei gynnal a'i gadw, ei leoli a'i ddiogelu er mwyn gwrthsefyll cyswllt gan anifeiliaid.

Amddiffyn y cyhoedd

8.19 Rhaid i bob unigolyn a drwyddedir i ddefnyddio arfau tanio dderbyn hyfforddiant. Dylai pob gweithredwr a gaiff ei hyfforddi ymgymryd â hyfforddiant ac ymarfer diweddarau o dro i dro. Dylai hyfforddiant o'r fath gael ei gofnodi a bod ar gael ar gyfer archwiliad.

8.20 Dylai arfau tanio fod ar gael pan fo sŵau yn dal yr anifeiliaid cigysol a restrir yng nghategori 1 o Atodiad 12. Rhaid i arfau tanio, bwledi ac offer gwibiol fod fel a ganlyn:

- a) ar gael i'w defnyddio ar unwaith;
- b) cael eu defnyddio gan weithredwyr a drwyddedwyd ac a hyfforddwyd yn unig;
- c) cael eu glanhau a'u cynnal a'u cadw yn unol ag argymhelliad y gwneuthurwr;
- d) cael eu cadw'n ddiogel o dan glo pan nad ydynt yn cael eu defnyddio neu'n cael eu cynnal a'u cadw.

8.21 Rhaid i staff priodol gael eu hyfforddi mewn trin cyffuriau, risgiau, sgil effeithiau, risgiau i bobl os cânt eu camdefnyddio, a phrotocolau argyfwng.

8.22 Pan fônt yn cael eu defnyddio i gyfyngu anifeiliaid, mae'n rhaid i ffosydd (boed yn rhai gwlyb neu sych) gael eu hamgylchynu gan ffensys, waliau, cloddiau neu lwyni sy'n ddigonol i atal y cyhoedd rhag mynd yn rhy agos at yr ymyl. Dylid ystyried a ddylid darparu offer achub megis bwiau achub.

8.23 Dylai ffensys weiren bigog, rasel neu drydan fod y tu hwnt i gyrraedd aelodau o'r cyhoedd.

8.24 Rhaid i rwystrau cadw draw gael eu darparu a'u dylunio, lle y bo'n angenrheidiol, i sicrhau diogelwch cyhoeddus.

8.25 Dylai rhwystrau diogelwch gael eu dylunio i atal plant naill ai rhag mynd drwyddynt, oddi tanynt neu drostynt. Dylent hefyd gael eu dylunio i beidio ag annog ymwelwyr i ei-stedd arnynt.

Rhywogaethau sy'n crwydro'n rhydd

8.26 Mae adran 14 o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 yn gwahardd rhyddhau rhywogaethau estron i'r gwyllt yn fwriadol neu ganiatáu iddynt ddianc i'r gwyllt. Mae hyn yn arbennig o bwysig os oes rhywogaethau sy'n crwydro'n rhydd yn cael eu cadw yn y sw ond nid ydynt yn cael eu cyfyngu o fewn llociau.

8.27 Mae Cyfarwydddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd yn ei gwneud yn ofynnol i sŵau fod yn weithredol o ran atal anifeiliaid rhag dianc er mwyn osgoi bygythiadau ecolegol posibl i rywogaethau brodorol.

8.28 Rhaid i sŵau ystyried Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 pan fo adar parot-aidd neu adar ysglyfaethus yn hedfan yn rhydd mewn arddangosfeydd hedfan. Rhaid i sŵau fod yn ymwybodol o'r ddeddfwriaeth a chymryd pob gofal i atal diangfeydd. Mae pwyntiau penodol i'w nodi fel a ganlyn:

- Dylai canolfannau adar ysglyfaethus sy'n defnyddio adar mewn arddangosfeydd hedfan hyfforddi'r adar yn ddigonol i sicrhau eu bod yn dychwelyd.

- Lle y bo'n bosib, dylai trosglwyddyddion gael eu defnyddio i helpu staff y sw i ddod o hyd i adar sydd wedi crwydro.
- Dylai sŵau sy'n caniatáu i adar parotaidd hedfan yn rhydd eu hannog i barhau ar y safle drwy ddarparu ardaloedd i glwydo, blychau nythu, a phwyntiau bwydo
- Dylai digon o staff fod ar gael i gasglu adar pan fyddant ar goll.

(Gweler Atodiad 8.7 – Adar ysglyfaethus)

DIANGFEYDD

8.29 Dylai ffin y perimedr, gan gynnwys pwyntiau mynediad, gael ei dylunio, ei hadeiladu a'i chynnal a'i chadw er mwyn peidio ag annog mynediad anawdurdodedig a, chyhyd ag y bo'n rhesymol ymarferol, fel cymorth i gyfyngu'r holl anifeiliaid o fewn y sw.

8.30 Rhaid i sŵau fod â systemau ar waith i leihau'r perygl o ladrad, niwed maleisus neu ryddhau anifeiliaid gan dresbaswyr sy'n mynd i mewn i'r tiroedd y tu allan i oriau.

8.31 Rhaid i weithredwyr sw asesu a allai unrhyw berygl godi pe bai anifail yn dianc o'i loc, ac ystyried y llwybr dianc posibl neu debygol a fyddai'n cael ei geisio o'r sw pe bai hyn yn digwydd.

8.32 Rhaid gwneud pob ymdrech, cyhyd ag y bo'n rhesymol ymarferol, i ailddarganfod unrhyw anifeiliaid sydd wedi dianc, boed yn fyw neu'n farw.

8.33 Dylid tynnu sylw'r holl aelodau o staff at y gweithdrefnau i'w mabwysiadu pe bai unrhyw anifail yn dianc o fewn y sw neu oddi yno (neu'n cael ei ryddhau'n ddamweiniol neu'n anawdurdodedig) mewn dogfen ysgrifenedig sydd ar gael i'r holl aelodau o staff.

8.34 Dylid sefydlu gweithdrefnau yn ymwneud â diangfeydd anifeiliaid a dylent gynnwys y canlynol:

- adrodd am bob dihangfa drwy'r dull cyflymaf posibl i'r aelod uchaf o staff sydd ar gael;
- yr ymateb i ddihangfa ymhob sefyllfa – er enghraifft, p'un ai bod staff yn ystod y dydd ar ddyletswydd, p'un ai bod ymwelwyr yn bresennol, a ph'un ai bod mwy nag un anifail wedi dianc;
- beth sydd angen ei wneud pe bai dihangfa, gan gynnwys ail-gipio'r anifail, diogelu ymwelwyr, a rhybuddio'r heddlu a'r awdurdod trwyddedu, lle y bo'n angenrheidiol;
- rheoli ymwelwyr, gan gynnwys rhoi sicrwydd iddynt, eu hebrwng i mewn i adeiladau, cau drysau a ffenestri, gadael y sw;
- diogelwch y rhwystr perimedr, gan gynnwys cau'r holl bwyntiau mynediad i'r sw ac oddi yno;
- darparu arfau tanio ac offer gwibiol i dawelu neu ladd anifeiliaid sydd wedi dianc, y mae'r union fanylion i'w trafod a'u cytuno gan weithredwr y sw a'r heddlu lleol;
- darparu offer digonol ar gyfer aelodau unrhyw grŵp ail-gipio, gan gynnwys diogelu cerbyd lle y bo'n angenrheidiol.

8.35 Dylai aelod o staff fod ar gael yn rhwydd ar bob adeg i wneud penderfyniadau ynglŷn ag ewthanasia anifeiliaid sydd wedi dianc.

8.36 Rhaid i'r sw sefydlu cadwyn gyfrifoldeb glir, a rhaid iddi fod yn ysgrifenedig ac yn gyfredol. Rhaid ei hysbysu i'r holl aelodau o staff a'i phostio ar hysbysfyrddau mewn ardaloedd staff.

8.37 Rhaid i'r sw fod yn gyfrifol am ddethol yr arf tanio neu offer gwibiol priodol er mwyn delio ag anifeiliaid sydd wedi dianc.

8.38 Rhaid i weithredwyr sw sicrhau bod yr holl aelodau o staff yn gyfarwydd â gweithdrefnau argyfwng pan fo anifeiliaid yn dianc. Yn benodol, rhaid cynnal ymarferion argyfwng o leiaf bedair gwaith y flwyddyn, eu cofnodi, a'u hadolygu'n rheolaidd.

8.39 Rhaid cofnodi pob dihangfa a llunio adroddiadau manwl amdanynt. Rhaid adolygu asesiadau risg yn barhaus yn sgil profiad. Mae amod 4 y drwydded ddewisol safonol yn Atodiad C Cylchlythyr DEFRA 02/2003, y mae'r Cynulliad yn ei fabwysiadu at y dibenion hyn, yn ei gwneud yn ofynnol i hysbysu'r awdurdod lleol cyn gynted â phosibl ac, mewn unrhyw achos, ddim yn hwyrach na 24 awr ar ôl i unrhyw anifail annomestig ddianc rhag cyfyngiadau'r sw.

8.40 Rhaid i sŵau ystyried peryglon posibl rhyddhau parasitiaid, clefydau neu blanhigion ac anifeiliaid estron drwy ddŵr elifol a llwybrau eraill. Dylai dŵr gwastraff gael ei drin yn briodol er mwyn sicrhau nad yw hyn yn digwydd.

Allanfeydd

8.41 Dylai allanfeydd gael eu lleoli'n briodol a'u harwyddo'n ddigonol.

8.42 Rhaid cadw pob allanfa yn glir a dylai fod modd ei hagor yn hawdd o'r tu mewn er mwyn caniatáu i ymwelwyr gael eu rhyddhau o'r sw. Dylai fod modd cau gatiau o'r fath a'u diogelu i atal anifeiliaid rhag dianc.

Arwyddion

8.43 Dylai rhybuddion a gwybodaeth addas, ac amlieithog lle y bo'n briodol, gael eu darparu pan fo anifeiliaid ac ymwelwyr yn gallu dod i gyswllt.

8.44 Dylid darparu nifer digonol o arwyddion diogelwch (yn unol â Safon Brydeinig BS 5378 a Rheoliadau Iechyd a Diogelwch (Arwyddion a Signalau Diogelwch) 1996 lle y bo'n briodol), yn rhoi rhybudd o'r perygl naill ai drwy symbol neu gyfuniad o symbol a geiriau, ar unrhyw ffens drydan angenrheidiol.

8.45 Dylid rhoi rhybudd o'r holl ymylon lle y gallai unigolyn syrthio oddi arnynt. Rhaid gwarchod ymylon o'r fath gan rwystr sy'n gallu atal plant rhag syrthio.

8.46 Dylid cadw unrhyw adeiladau lle y bo perygl yn bresennol ar glo. Dylid arddangos hysbysiadau rhybudd er mwyn nodi na chaniateir mynediad neu fod mynediad yn beryglus.

8.47 Dylai ardaloedd eraill gael eu diffinio'n glir, e.e. drwy rwystrau a hysbysiadau rhybudd, neu, pan fo mynediad yn cael ei ganiatáu i gerbydau a gaiff eu gyrru gan staff y sw, drwy hysbysiadau a marciau ar y ffordd.

8.48 Dylai sŵau ystyried defnyddio arwyddion sy'n seiliedig ar symbolau pan fo'n ymarferol er mwyn cynorthwyo, er enghraifft, ymwelwyr o dramor a phlant.

8.49 Dylai arwyddion diogelwch ar unrhyw adran drydanol o ffens perimedr wynebu'r tu mewn a'r tu allan.

8.50 Dylid arddangos nifer digonol o arwyddion diogelwch amlwg, sy'n darparu rhybudd drwy gyfrwng symbol, geiriau, neu gyfuniad o symbol a geiriau, ymhob lloc sy'n cynnwys unrhyw rywogaeth o anifail peryglus sy'n debygol o achosi anaf.

9. Cofnodion stoc

9.1 Rhaid cynnal a chadw cofnodion o'r holl anifeiliaid a grwpiau anifeiliaid unigol y gellir eu hadnabod yn y sw. Lle y bo'n bosibl, dylai fod modd adnabod pob anifail yn unigol.

9.2 Rhaid cadw cofnodion naill ai ar fynegai cerdyn neu gyfrifiadur, neu system adalw o fath arall lle y gellir archwilio gwybodaeth yn gyflym.

9.3 Rhaid i'r cofnodion a gedwir gael eu cadw'n gyfredol a bod ar gael ar y safle am chwe blynedd. Dylid gwneud darpariaeth ar gyfer archifo hirdymor ar ffurf ddiogel.

9.4 Rhaid i'r cofnodion ddarparu'r wybodaeth ganlynol:

- a) dull adnabod ac enw gwyddonol;
- b) tarddiad (h.y. p'un ai yn wyllt neu wedi'i eni mewn caethiwed, gan gynnwys adnabod y rhieni, lle y bônt yn hysbys, a lleoliad(au) blaenorol, os oes rhai);
- c) dyddiadau mynediad i'r casgliad, a dyddiad gwaredu o'r casgliad ac i bwy;
- d) dyddiad, neu ddyddiad amcangyfrifedig, geni neu ddeor;
- e) rhyw (lle y bo'n hysbys);
- f) unrhyw farciau nodedig, gan gynnwys tatŵau, rhewfarcio, modrwyau neu ficrosglodynnau;
- g) data clinigol, gan gynnwys dyddiadau a manylion unrhyw driniaeth a roddwyd;
- h) data ymddygiadol a hanes oes;
- i) dyddiad marwolaeth a chanlyniad unrhyw archwiliad post-mortem ac archwiliadau labordy;
- j) pan fo dihangfa wedi digwydd, neu achoswyd niwed neu anaf i, neu gan, anifail i unigolyn neu eiddo, rhaid cofnodi'r rheswm dros ddihangfa, niwed neu anaf o'r fath a ddarparu crynodeb o fesurau adferol a gymerwyd er mwyn atal ailadrodd y digwyddiad;
- k) bwyd a deietau.

9.5 Yn ychwanegol at y cofnodion unigol, rhaid cadw rhestr stoc flynyddol o'r holl anifeiliaid a gedwir. Rhaid anfon copi at yr awdurdod lleol ddim yn hwyrach na 1 Ebrill o'r flwyddyn y mae'n ymwneud â hi. Rhaid i'r rhestr stoc gynnwys y canlynol:

- a) enwau cyffredin a gwyddonol y rhywogaeth;
- b) y cyfanswm yn y casgliad ar 1 Ionawr;
- c) y nifer a fydd yn cyrraedd i'r casgliad o bob ffynhonnell yn ystod y flwyddyn;

- d) nifer y genedigaethau neu ddeorfeydd yn y casgliad yn ystod y flwyddyn;
- e) y nifer a fu farw o fewn 30 o ddiwrnodau o'u geni/deor;
- f) y nifer a fu farw ar adegau eraill, gan gynnwys eu difa;
- g) y nifer a adawodd y casgliad, gan gynnwys eu gwerthu, benthyg ar gyfer bridio ac ati;
- h) y cyfanswm sy'n parhau yn y casgliad ar 31 Rhagfyr;
- i) rhaid cofnodi rhyw pob anifail, lle y bo'n hysbys – e.e. mae 1.2.3 yn nodi un gwryw, dwy fenyw a thri na phennwyd eu rhyw;
- j) dylid nodi'r cofnodion mewn colofnau er mwyn hwyluso casglu a chyfeirio, e.e.:

Enw cyff-redin	Enw gwyddonol	Grŵp ar 1.1.2004	Cyrraedd	Geni	Marwolaeth o fewn 30 o ddiwrnodau ers geni	Marwolaeth	Gadael	Grŵp ar 31.12.2004
Garan Japan	Grus vipio	2.1.1	0.2.1	0.0.2	0.0.1	0.0.1	0.0.1	1.2.3

10. Staff a hyfforddiant

(Gweler hefyd Atodiad 9 – Staff a hyfforddiant staff)

10.1 Rhaid i nifer y staff a'u profiad a hyfforddiant fod yn ddigonol i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau ar bob adeg, gan ystyried yn briodol wyliau, salwch ac absenoldebau eraill.

10.2 Rhaid cynnal a chadw rhestr o staff a awdurdodwyd i weithio gyda'r anifeiliaid, ynghyd â llinellau cyfrifoldeb a lefelau arbenigedd, hyfforddiant a chymwysterau.

10.3 Rhaid i aelod o staff sy'n briodol gymwys fod ar gael bob amser a bod wrth y llyw.

10.4 Rhaid i bob aelod o staff anifeiliaid fod yn gymwys ar gyfer eu cyfrifoldebau unigol a dylid rhoi'r cyfle iddynt dderbyn hyfforddiant ffurfiol i ennill y cymwysterau priodol.

10.5 Rhaid i hyfforddiant staff mewdol parhaus fod yn elfen reolaidd o'r sw.

10.6 Rhaid i weithredwr y sw wneud pob ymdrech i sicrhau nad oes gan ei aelodau o staff unrhyw euogfarnau o dan Ddeddf Trwyddedu Sŵau 1981 neu gefndir o gam-drin anifeiliaid o dan unrhyw ddeddfwriaeth lles neu gadwraeth anifeiliaid arall.

11. Cyfleusterau cyhoeddus

Cymorth cyntaf

11.1 Rhaid i offer cymorth cyntaf fod yn hawdd ei gyrraedd ar y safle.

11.2 Rhaid i bwyntiau cymorth cyntaf fod ag arwyddion digonol tuag atynt.

11.3 Rhaid i nifer digonol o staff sydd wedi eu hyfforddi mewn cymorth cyntaf fod ar gael yn ystod oriau gweithredu arferol y sw.

11.4 Rhaid darparu cyfarwyddiadau ysgrifenedig i staff o ran darparu gofal iechyd a'r gweithdrefnau i'w dilyn pe bai digwyddiad yn cynnwys unrhyw anifail gwenwynig ac ymwelydd neu aelod o staff.

11.5 Rhaid i'r cyfarwyddiadau hyn gynnwys camau gweithredu i'w dilyn ar unwaith a'r wybodaeth ofynnol ar ffurflen a baratowyd ymlaen llaw i'w hanfon at yr ysbyty lleol, a fyddai'n cynnwys yr isod:

- natur y cnoad neu bigiad a'r rhywogaeth a wnaeth ei beri;
- manyleb, at ddibenion croesgyfeirio, y gwrthwenwyn sy'n mynd gyda'r claf;
- rhif ffôn y ganolfan wenwyn agosaf (yn Llundain neu Lerpwl fel arfer);
- rhif ffôn y sw ac uwch-aelod perthnasol o staff;
- rhif ffôn yr arbenigwr priodol y mae'n rhaid cysylltu ag ef;
- lle y bo'n berthnasol, cofnodion meddygol yr aelod o staff;
- manylion y milfeddyg neu unrhyw staff sydd ynghlwm â thrin rhywogaethau gwenwynig.

(Gweler Atodiad 8.3 – Rhywogaethau gwenwynig)

Toiledau

11.6 Rhaid darparu cyfleusterau toiled gyda'r offer priodol a'u cynnal a'u cadw'n ddigonol.

11.7 Rhaid darparu dŵr glân ar gyfer golchi ynghyd â sebon a dull o sychu dwylo.

Parcio

11.8 Rhaid i weithredwyr sw sicrhau, mewn cysylltiad â'r awdurdod lleol a'r heddlu lle y bo'n angenrheidiol, fod cyfleusterau parcio yn ddigonol i ddiwallu anghenion disgwyliedig ymwelwyr i'r sw.

Darparu ar gyfer anghenion penodol

11.9 Dylid darparu cysgod a seddau addas i'w defnyddio – yn arbennig, gan bobl hŷn a rhieni gyda phlant ifanc.

11.10 Dylid gwneud trefniadau er mwyn diwallu anghenion rhesymol ymwelwyr ag anghenion arbennig, gan gynnwys unigolion ag anableddau (er hynny, ni ddisgwylir i arolygwyr fod yn llwyr gyfarwydd â deddfwriaeth gwahaniaethau ar sail anabledd, na gwerthuso cydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth honno).

12. Arddangos trwydded sw

12.1 Rhaid i'r drwydded gyfredol neu gopi ac unrhyw amodau ategol a gyhoeddwyd o dan y Ddeddf gael eu harddangos ymhob mynedfa gyhoeddus i'r sw.

Atodiad 1 – Cyfarwyddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd

1.1 Rhoddwyd grym cyfreithiol i Gyfarwyddeb y Cyngor 1999/22/EC yn ymwneud â chadw anifeiliaid gwyllt mewn sŵau yn 2003 yng ngwledydd y Deyrnas Unedig (Cymru, Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon). O ran cefndir, roedd y gyfarwyddeb yn ei gwneud yn ofynnol i aelod-wladwriaethau drwyddedu ac archwilio sŵau i sicrhau safonau da o ofal anifeiliaid, a gosododd y fframwaith ar gyfer cyfranogiad sŵau mewn cadwraeth ac addysg.

1.2 Roedd y gyfarwyddeb yn ei gwneud yn ofynnol i bob aelod-wladwriaeth sicrhau bod yr holl sŵau yn gwneud y canlynol:

- cymryd rhan mewn gwaith ymchwil y mae buddiannau cadwraeth yn deillio ohono ar gyfer y rhywogaeth, a/neu hyfforddiant mewn sgiliau cadwraeth perthnasol, a/neu gyfnewid gwybodaeth ynglŷn â chadwraeth rhywogaeth, a/neu, lle y bo'n briodol, bridio mewn cadwraeth, ailboblogi neu ailgyflwyno'r rhywogaeth i'r gwyllt;
- hyrwyddo addysg ac ymwybyddiaeth y cyhoedd mewn perthynas â chadwraeth bioamrywiaeth, yn arbennig drwy ddarparu gwybodaeth am y rhywogaethau a gaiff eu harddangos a'u cynefinoedd naturiol;
- lletya eu hanifeiliaid o dan amodau sy'n anelu at fodloni gofynion biolegol a chadwraeth y rhywogaethau unigol, ymhlith pethau eraill, drwy gyfoethogi'r llociau mewn ffordd sy'n benodol i'r rhywogaethau, a chynnal safon uchel o hwsmonaeth anifeiliaid gyda rhaglen ddatblygedig o ofal milfeddygol a maeth ataliol ac iachaol;
- atal anifeiliaid rhag dianc er mwyn osgoi bygythiadau ecolegol posibl i rywogaethau brodorol ac atal plâu a fermin o'r tu allan rhag ymyrryd;
- cadw cofnodion casgliad y sw cyfredol sy'n briodol i'r rhywogaethau a gofnodwyd.

1.3 Cyn gweithredu'r gyfarwyddeb, roedd gan Brydain system drwyddedu sŵau am ddau ddegawd a chanddi system drwyddedu ac arolygu sefydledig wedi'i chefnogi gan y Safonau ar gyfer Arferion Sŵau Modern (a wnaed o dan adran 9 o Ddeddf Trwyddedu Sŵau 1981). Roedd y gyfundrefn hon eisoes yn mynd i'r afael â nifer o ofynion y gyfarwyddeb, yn bennaf y rheini'n ymwneud â lles anifeiliaid, atal diangfeydd a chadw cofnodion (y trydydd, pedwerydd a phumed pwynt bwled uchod). Darperir canllawiau ar yr holl elfennau hyn yn y safonau hyn. Mae gweithredu'r gyfarwyddeb wedi golygu rhai newidiadau i ddeddfwriaeth Brydeinig, yn arbennig er mwyn cyflwyno'r gofynion cadwraeth ac addysg newydd (y pwyntiau bwled cyntaf ac ail uchod) a chreu arolygiadau 'cyn trwyddedu'.

Cau sŵau

1.4 Un ychwanegiad sylweddol i'r gyfundrefn reoleiddiol a ddeilliodd o Gyfarwyddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd yw'r darpariaethau ar gyfer cau sw. Er nad yw dirymu trwydded bellach yn opsiwn o dan y ddeddfwriaeth newydd, mae hon nawr yn darparu ar gyfer cau sw yn rhannol neu'n llawn pe bai achos o dorri rheolau, ac ar gyfer cau sw heb drwydded.

1.5 Newyddbeth sylweddol arall a ddaeth o'r gyfarwyddeb yw ei bod yn ofynnol i'r awdurdod trwyddedu bellach gymeradwyo unrhyw drefniadau a wnaed ar gyfer lles neu waredu anifeiliaid yn sgil cau sw.

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

Deddfwriaeth trwyddedu sŵau y DU:

Cymru – *Rheoliadau Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Diwygio) (Cymru) 2003*

Lloegr – *Rheoliadau Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Diwygio) (Cymru a Lloegr) 2002*

Yr Alban – *Rheoliadau Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Diwygio) (Yr Alban) 2003*

Gogledd Iwerddon – *Rheoliadau Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Gogledd Iwerddon) 2003*

Atodiad 2 – Y broses adolygu moesegol

2.1 Ceir tuedd cynyddol tuag at bwyllgorau neu grwpiau o bobl sy'n gweithredu fel cyrff 'adolygu' ac 'archwilio' ar faterion moesegol. Dylai sŵau fod yn ymwybodol o bwysigrwydd moeseg a meddu ar eu polisi eu hunain ar gyfer delio â materion moesegol.

2.2 Mae cryn dipyn o wybodaeth wedi cael ei datblygu o ran moeseg a phwyllgorau adolygu. Deillia llawer o hyn o gylchoedd meddygaeth dynol, lle y bo adolygu moesegol yn rhagofyniad ar gyfer y rhan fwyaf o astudiaethau clinigol, a'r gymuned ymchwil wyddonol, lle y bo gwerthusiad moesegol o brosiectau sy'n cynnwys anifeiliaid yn arferol. Roedd yn ofynnol i sefydliadau a drwyddedwyd o dan Ddeddf Anifeiliaid (Gweithdrefnau Gwyddonol) 1986 fod â phroses adolygu moesegol ar waith o 1 Ebrill 1999.

2.3 Gall sŵau elwa ar asesiad annibynnol. Mewn rhai achosion, mae rhinwedd o ran cael pwyllgor sy'n edrych ar yr holl faterion moesegol, boed yn rhai dynol ac yn ymwneud ag anifeiliaid. Dylai'r rhain gynnwys, er enghraifft, faterion ynglŷn â ph'un a ddylai fod yn ofynnol i staff sw dderbyn brechiad rheolaidd i atal trosglwyddydion milheintiol o glefydau heintus, neu werthuso cyfleusterau ar gyfer pobl ag anableddau.

2.4 Dylai sŵau feddu ar ryw fath o broses adolygu moesegol, yn arbennig mewn sefyllfaoedd pan fo'r defnydd o anifeiliaid (e.e. caffael, rheoli neu waredu at ddibenion cadwraeth, addysg neu ymchwil) efallai yn gwrthdaro â buddiannau lles gorau'r anifail neu'r anifeiliaid o dan sylw. Mae materion eraill a allai dderbyn sylw yn cynnwys yr isod:

- ym mha amgylchiadau y dylid defnyddio ewthanasia ar anifail;
- p'un a ddylid tocio blaen adain adar dŵr;
- digonolrwydd gweithdrefnau;
- y polisi trosglwyddo;
- y polisi difa;
- prosiectau ymchwil;
- cydymffurfiaeth â pholisïau cadwraeth ac addysg.

2.5 Dylai sw mawr ystyried sefydlu ei bwyllgor moeseg ei hun, ond efallai na fyddai hynny'n ymarferol ar gyfer sefydliadau llai. Yn hytrach, gallent ddewis gael mynediad at gyngor moesegol oddi wrth bwyllgor arall neu unigolion. Mewn rhai achosion, gallai cynghorydd moeseg fod yn briodol. Darperir canllawiau ar hyn yn Llawlyfr y Fforwm Sŵau.

2.6 Pa bynnag ddewis a wneir, mae'r pwyntiau canlynol yn bwysig:-

- Ni ddylai'r pwyllgor ymddangos fel asiant i'r rheolwyr yn unig. Dylai feddu ar annibyniaeth ac o leiaf darparu cyngor i'r gweithredwr sw.
- Ni ddylai'r pwyllgor gynnwys gwyddonwyr yn unig – er y gallent gynghori ar bethau ymarferol ac ymchwil, nid ydynt o reidrwydd yn gymwys i ddyfarnu ar yr hyn sy'n dderbyniol yn foesebol.
- Lle y bo'n bosibl, dylai aelodau o staff iau'r sw ac aelodau o'r gymuned leol gael cynrychiolaeth ar y pwyllgor.

- Dylid cyflawni gwaith y pwyllgor mewn ffordd mor agored ag y bo'n bosibl, gan gadw mewn cof yr angen i gynnal cyfrinachedd ar rai achlysuron.
- Dylai'r pwyllgor ei hun fod yn ddarostyngedig i adolygiad, gyda threfniadau ffurfiol ar gyfer newidiadau i'r aelodaeth, cylchdroi cadeiryddion, a chyfethol unigolion â sgiliau penodol.

2.7 Mae'r cwestiwn o adolygiad moesegol yn un sy'n debygol o wynebu sŵau yn fwyf-wy aml yn ystod y blynyddoedd sydd i ddod. Fodd bynnag, bydd sŵau'r dyfodol yn gallu cyfiawnhau'r gwaith maent yn ei wneud a'u bodolaeth yn well os oes ganddynt system ar waith sy'n caniatáu craffu ar eu gweithgareddau yn annibynnol ac yn ddi-ddedd.

Atodiad 3 – Mesurau cadwraeth ac addysg

3.1 Dylai arolygwyr asesu safonau addysgol a chadwraeth (gan gynnwys gwaith ymchwil, os yw'n cael ei gyflawni) a chynghori ar berfformiad yn erbyn y rhain. Mae'r benod ar gadwraeth, addysg ac ymchwil ('Conservation, Education and Research') yn Llawlyfr y Fforwm Sŵau yn darparu cyngor manwl pellach.

Cadwraeth

3.2 Mae Pennod 7 yn nodi gofynion cadwraeth ac addysg statudol y Gyfarwydddeb Sŵau. Rhoddir cyfres o opsiynau posibl ar gyfer mesurau cadwraeth:

- cymryd rhan mewn gwaith ymchwil y mae buddiannau cadwraeth yn deillio ohono ar gyfer y rhywogaeth; a/neu
- hyfforddiant mewn sgiliau cadwraeth perthnasol; a/neu
- gyfnewid gwybodaeth sy'n gysylltiedig â chadwraeth rhywogaeth; a/neu,
- lle y bo'n briodol, bridio mewn caethiwed, ailboblogi neu ailgyflwyno rhywogaethau i'r gwyllt.

3.3 Mae nifer o opsiynau ar gyfer mesurau cadwraeth. Dylai arolygwyr, sŵau ac awdurdodau lleol fod yn gyfarwydd â'r benod ar gadwraeth, addysg ac ymchwil ('Conservation, Education and Research') yn Llawlyfr y Fforwm Sŵau, sy'n darparu canllawiau manwl ar y mathau o fesurau y gellir eu cymryd er mwyn cydymffurfio â gofynion y gyfarwydddeb.

3.4 Mae llawer o sŵau modern yn cyflawni gwaith ymchwil. Cymryd rhan mewn gwaith ymchwil y mae buddiannau cadwraeth yn deillio ohono yw un o'r opsiynau er mwyn bodloni gofynion y gyfarwydddeb.

3.5 Dylai cymryd rhan mewn gwaith ymchwil fod o fewn cwrpas unrhyw gasgliad. Fel lleiafswm, nid oes angen i hyn gynnwys mwy na chasglu a chymharu gwybodaeth at ddi-benion ystadegol. Felly, dylai cadw cofnodion fod yn gynhwysfawr a chael ei gyflawni mewn ffordd systematig. Lle y bo'n bosib, dylai sŵau ddefnyddio protocolau safonol ar gyfer casglu data er mwyn galluogi ei ddadansoddi. Bydd casglu data fel arfer yn cael ei gyflawni gan staff y sw, ond gallai fod cyfle i gynnwys gwirfoddolwyr, gweithwyr ymchwil neu fyfyrwyr. Gellir darparu data ar sbesimenau i brosiectau allanol.

3.6 Nid yw'r rhan fwyaf o ymchwil sy'n seiliedig ar sŵau yn achosi unrhyw niwed i'r anifeiliaid o dan sylw, mae'n ffurfio rhan o'r gwaith rheoli rheolaidd, ac nid yw'n golygu unrhyw ymyrraeth â'r anifeiliaid er mwyn casglu data. Fodd bynnag, mae hyd yn oed gwaith ymchwil sy'n ymddangos yn ddiniwed (e.e. trin deiet, samplu gwaed) yn waith sydd angen ei ystyried a'i gynllunio'n ofalus a dylai fod yn ddarostyngedig i asesiad annibynnol.

(Gweler Atodiad 2 – Y broses adolygu moesegol)

3.7 Mae Deddf Anifeiliaid (Gweithdrefnau Gwyddonol) 1986 yn nodi mai gweithdrefn a reoleiddir (h.y. un sy'n ofynnol i'w chyflawni o dan drwydded) yw "any experimental or other scientific procedure ... which may have the effect of causing the animal pain, suffering, distress or lasting harm." Er mwyn cyflawni gwaith ymchwil o'r fath, mae'n ofynnol trwyddedu'r prosiect a'r unigolyn sy'n cyflawni'r gwaith, a fydd yn destun ymweliadau rheolaidd â'r sefydliad gan arolygydd a gymeradwywyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

3.8 Prin yw'r sŵau yn y DU sy'n cyflawni gwaith ymchwil a gwmpesir gan Ddeddf Anifeiliaid (Gweithdrefnau Gwyddonol) 1986. Ond oherwydd bod Deddf 1986 yn eang iawn o ran ei chwmpas, dylai sŵau fod yn ymwybodol y gallai astudiaethau cymharol ddiniwed ar anifeiliaid hyd yn oed fod yn ddarostyngedig i reolaethau o'r fath. Mae angen i wyddonwyr sy'n ymweld gael eu hysbysu ynglŷn â'r ddeddfwriaeth cyn dechrau ar waith ymchwil. Os oes unrhyw amheuaeth, dylai gweithredwr y sw ymgynghori â'r Cynulliad.

3.9 Cyfyngedig iawn yw gwerth gwaith ymchwil os nad yw'r canlyniadau yn cael eu rhoi ar gael i eraill, yn enwedig pan allant helpu i ddylanwadu ar les, iechyd neu gadwraeth anifeiliaid. Mae angen i ddata fod ar gael yn rhwydd, ar gais o leiaf, ond, gorau oll, dylai gael ei gyhoeddi hefyd.

3.10 Dylid annog sŵau i werthuso effeithiolrwydd eu gwaith ymchwil. Gellir dod o hyd i ganllawiau pellach ar waith ymchwil yn y bennod ar gadwraeth, addysg ac ymchwil ('Conservation, Education and Research') yn Llawlyfr y Fforwm Sŵau.

3.11 Mae llawer o ffyrdd y gall sŵau gynorthwyo prosiectau cadwraeth maes yn uniongyrchol, gan gynnwys drwy gyfraniadau ariannol. Fodd bynnag, ni fydd ceisio cyfraniadau tuag at brosiectau cadwraeth yn unig, e.e. drwy flychau casglu, yn ddigonol i fodloni gofynion y ddeddfwriaeth.

Addysg

3.12 Mae'r Gyfarwydddeb Sŵau yn ei gwneud yn ofynnol i sŵau hyrwyddo addysg ac ymwybyddiaeth y cyhoedd o ran cadwraeth bioamrywiaeth, yn enwedig drwy ddarparu gwybodaeth am y rhywogaethau a gaiff eu harddangos a'u cynefinoedd naturiol. Dylai arolygwyr, sŵau ac awdurdodau lleol fod yn gyfarwydd â'r bennod ar gadwraeth, addysg ac ymchwil ('Conservation, Education and Research') yn Llawlyfr y Fforwm Sŵau, sy'n darparu canllawiau manwl ar y mathau o fesurau y gellir eu cymryd er mwyn cydymffurfio â gofynion y gyfarwydddeb.

3.13 Mae'n rhaid i sw modern gyfrannu mewn cymaint o ffyrdd ag y bo'n bosibl i addysg ymwelwyr. Gallant, er enghraifft, ddefnyddio deunydd graffig a dyfeisiau eraill i ddarparu gwybodaeth a chynyddu ymwybyddiaeth.

3.14 Dylai arolygwyr, sŵau ac awdurdodau lleol fod yn gyfarwydd â'r safonau addysgol a ddisgwyllir mewn sŵau sy'n aelodau o Gymdeithas Sŵau ac Acwaria Prydain ac Iwerddon (BIAZA – Ffederasiwn Gerddi Sŵolegol Prydain Fawr ac Iwerddon cyn newid enw ddiwedd 2004).

3.15 Yn ychwanegol at gynlluniau addysg ysgrifenedig, mae pwyntiau i'w hystyried yn cynnwys y canlynol:

- Mae addysg sw yn ehangach nag addysg mewn ysgolion a dylid ei thargedu at yr holl ymwelwyr.
- Dylai deunydd addysgol, lle y bo'n bosibl, fod yn gysylltiedig â Chwricwla Cenedlaethol.
- Dylai dulliau dehongli ar gyfer ymwelwyr i'r sw gynnwys arwyddion, deunydd graffig, gweithgareddau, arddangosfeydd rhyngweithiol ac arddangosiadau.
- Dylid annog sŵau i gymryd rhan mewn rhwydweithiau addysg sŵau.

Atodiad 4 – Trafodiadau anifeiliaid

(Gweler hefyd Atodiad 2 – Y broses adolygu moesegol)

4.1 Dylid cydymffurfio â pholisi trafodiadau anifeiliaid BIAZA (Cymdeithas Sŵau ac Acwaria Prydain ac Iwerddon – y Ffederasiwn Gerddi Sŵolegol Prydain Fawr ac Iwerddon yn flaenorol) lle y bo'n briodol.

Cludo anifeiliaid byw

4.2 Dylai'r trefniadau ar gyfer trafnidiaeth gydymffurfio â Gorchymyn Lles Anifeiliaid (Cludo) 1997, y Confensiwn ar y Fasnach Ryngwladol mewn Rhywogaethau mewn Perygl (CITES), a Chanllawiau ar Drafnidiaeth a Rheoliadau'r Gymdeithas Trafnidiaeth Awyr Ryngwladol (IATA), ac unrhyw reoliadau perthnasol eraill.

Caffael anifeiliaid

4.3 Yn gyffredinol, dylid peidio ag annog caffael anifeiliaid o'r gwyllt oni bai fod rhesymau y gellir eu cyfiawnhau dros wneud hynny. Os yw'r opsiwn hwn yn angenrheidiol, dylai polisi moesegol a chadwraeth ystyried yr isod:

- cyfreithlondeb y caffaeliad;
- yr angen am wneud hynny;
- y dulliau casglu, gan gynnwys sicrhau eu bod yn dderbyniol yn amgylcheddol; a
- diogelu lles yr anifail.

4.4 Wrth dderbyn anifeiliaid, dylai casgliadau fod yn gallu darparu lefelau priodol o hwsmonaeth yn seiliedig ar y Pum Egwyddor.

Gwaredu anifeiliaid byw

4.5 Mae stoc dros ben yn golygu unrhyw unigolyn nad yw casgliad yn dymuno ei letya bellach, am unrhyw reswm. Wrth waredu stoc o'r fath, dylai gweithredwyr sicrhau ei bod ond yn cael ei throsglwyddo i unigolion sydd â'r cyfleusterau, adnoddau ac arbenigedd priodol sy'n cydymffurfio â'r Pum Egwyddor. Dylid cymryd rhagofalon hefyd i sicrhau bod y derbynwyr yn debygol o ddiogelu lles yr anifail mewn unrhyw drafodiadau dilynol.

4.6 Os yw anifeiliaid a gafodd eu bridio mewn sŵau yn cael eu gwerthu fel anifeiliaid anwes i'r cyhoedd, gallai trwydded fod yn ofynnol oddi wrth yr awdurdod lleol o dan Ddeddf Anifeiliaid Anwes 1951.

Anifeiliaid a fwriedir eu rhyddhau

4.7 Dylid dilyn canllawiau Grŵp Arbenigol Ailgyflwyno Comisiwn Goroesiad Rhywogaethau yr Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur (IUCN) wrth ystyried neu ymgymryd â rhyddhau anifeiliaid i'r gwyllt. Dylid rhoi ystyriaeth hefyd

i ddefnyddio canllawiau cydnabyddedig eraill megis rhai Cyngor Adsefydlu Bywyd Gwyllt Prydain.

4.8 Mae anifeiliaid a fwriedir eu rhyddhau yn cyflwyno heriau arbennig mewn cymhar-iaeth â'r rhai sy'n aros yn y sw. Er enghraifft, gallai fod angen i ofal iechyd fod yn wa-hanol a gallai fod yn angenrheidiol i'r anifail fod yn agored i bethau sy'n achosi straen, oherwydd efallai y bydd y gofal a'r cyfleusterau yn y wlad sy'n derbyn yr anifail islaw'r hyn a geir yn y DU. Dylai sŵau sy'n cymryd rhan mewn rhaglenni rhyddhau wneud pob ymdrech i gydymffurfio mor agos ag y bo'n bosibl at safonau'r IUCN a chysoni'r rhain cyhyd ag y bo'n bosibl ag anghenion cyfreithlon y pros-iect. Dylid rhoi sylw arbennig i addasrwydd unrhyw gyfleusterau gofal dros dro.

Ewthanasia

4.9 Mae ewthanasia ond yn weithdrefn dderbyniol os na ellir darparu'r amodau o dan gaethiwed i'r anifail sy'n bodloni'r Pum Egwyddor, neu ni ellir ei ryddhau i'r gwyllt. Er y dylid annog bridio at ddibenion cadwraeth, ar gyfer rhywogaethau lle y bo gwerth ymylol neu ddim gwerth cadwraeth, dylid asesu'n ofalus a ddylid caniatáu iddynt fridio, ac, os na ddyl-id, dylid cymryd camau gweithredu priodol i atal y stoc rhag cynyddu'n ddiangen. Yn gyff-redinol, dylid cymryd mesurau i reoli bridio digroeso neu ddiangen. Caiff hyn ei ffafrio dros ewthanasia stoc iach.

4.10 Gellir cyfiawnhau ewthanasia o dan amgylchiadau penodol, sy'n cynnwys y canlynol:

- Os yw'r anifail yn dioddef o glefyd na ellir ei wella neu boen neu ddioddefaint difrif-ol na ellir ei liniaru, ym marn milfeddyg.
- Os oes yn rhaid i sw gau, gallai ewthanasia fod yr unig opsiwn ar gyfer rhai anif-eiliaid a'r opsiwn mwyaf trugarog ar gyfer eraill.
- Os yw'r anifail yn peri perygl difrifol na ellir ei osgoi i ddiogelwch dynol (e.e. ohe-rwydd ei fod wedi dianc).
- Difa stoc sydd dros ben (gan gynnwys cymarebau rhyw annerbyniol) pan fo gorboblogi yn peryglu lles yr anifeiliaid fel ei bod yn anymarferol eu cynnal o fewn y Pum Egwyddor.

4.11 Mae'n bwysig fod gan sw modern bolisi, gyda phrotocolau priodol, i sicrhau ew-thanasia trugarog ac amserol i leihau dioddefaint. Dylai'r wybodaeth hon fod ar gael i arolygwyr a ffurfio rhan o'r broses archwilio. Dylai fod yn gallu dangos bod gan weithredwyr sw yr isod:

a) gwybodaeth a chanllawiau oddi wrth eu milfeddyg ar ewthanasia, gan gynnwys dulliau argyfwng;

b) cyfleusterau ar gyfer difa yr holl rywogaethau o anifeiliaid a gedwir yn drugarog, gan gynnwys lladd y rhai a glwyfwyd o dan amodau argyfwng;

c) cymorth a chyngor ar agweddau ar gysylltiadau cyhoeddus yn ymwneud â lladd an-ifeiliaid.

Atodiad 5 – Cyfleusterau milfeddygol

Gwasanaethau milfeddygol

5.1 Mae Cyfarwydddeb Sŵau y Cyngor Ewropeaidd yn ei gwneud yn ofynnol i sŵau feddu ar raglen ddatblygedig o faeth a gofal milfeddygol sy'n ataliol ac yn iachol.

5.2 Wrth asesu'r lefel o wasanaethau milfeddygol sydd ei hangen, mae'n rhaid i iechyd a lles yr anifeiliaid fod y ffactor pwysicaf. Yn aml, y milfeddyg ymgynghorol fydd yn y safle gorau i asesu'r gofyniad, ond mae'n bwysig fod gan weithredwyr fynediad at wybodaeth filfeddygol a'u bod yn gwneud y defnydd gorau ohoni. Mae cymdeithasau milfeddygol sydd â diddordebau arbennig yn bodoli ac efallai y byddant yn gallu darparu cymorth o ran dod o hyd i gyngor arbenigol.

5.3 Mae datblygiad proffesiynol parhaus bellach ar gael – er enghraifft, y Dystysgrif a'r Diploma mewn Meddygaeth Sŵolegol, gydag arbenigeddau mewn meddygaeth sŵau a bywyd gwyllt, ac iechyd a chynhyrchu pysgod. Mae'n hanfodol fod milfeddygon sŵau yn gwneud pob ymdrech i fod yn gyfredol ac i gymryd rhan mewn hyfforddiant ffurfiol pellach, lle y bo'n bosibl. Mae hefyd yn bwysig manteisio'n llawn ar arbenigedd arbenigwyr eraill, megis y rhai ag arbenigedd mewn dermatoleg, offthalmoleg a chardioleg filfeddygol a meddygaeth ddynol.

5.4 Er mwyn darparu gofal milfeddygol cynhwysfawr, gallai sw ddewis defnyddio milfeddyg lleol ar gyfer gofal sylfaenol, wedi ei gefnogi gan arbenigwr, neu arbenigwr wedi ei gefnogi gan filfeddygfa leol. Yn y ddau achos, rhaid gwneud darpariaeth ddigonol ar gyfer cyswllt cynnar a thrafodaeth yn ôl yr angen.

5.5 Dylai lefel y gwasanaeth milfeddygol fod yn briodol ar gyfer maint a math y casgliad. Yn ychwanegol at y galwadau brys, dylai fod ymweliadau cynghori rheolaidd sy'n ddigon aml i asesu iechyd cyffredinol ac arferion milfeddygol ataliol. Mae'r amllder lleiaf a argymhellir ar gyfer gwahanol fathau o gasgliadau fel a ganlyn:-

- a) Sŵau mawr – bob wythnos.
- b) Sŵau o faint canolig – bob pythefnos.
- c) Parciau adar mawr – bob mis.
- d) Acwaria mawr, parciau adar bach – bob deufis.
- e) Acwaria o faint canolig (yn enwedig gydag anifeiliaid eraill), arddangosion ymlusgol arbenigol, sŵau bach a chymysg – bob tri mis.
- f) Acwaria bach, tai gloynnod byw, parciau adardai bach, fifaria o fath amgueddfa, canolfannau heboga bach – bob chwe mis.

5.6 Gallai fod yn ddichonadwy ymestyn ymweliad brys i ymweliad rheolaidd ar yr amod ei fod yn digwydd yn dilyn bwch priodol ar ôl yr ymweliad rheolaidd blaenorol.

5.7 Mae'n anodd gosod diffiniadau o'r mathau gwahanol o sŵau, ac mae penderfynu ym mha gategori y daw unrhyw sw penodol yn ôl disgresiwn yr arolygydd.

Cyfleusterau ar y safle

5.8 Dylai cyfleusterau digonol fod ar gael yn y sw ar gyfer archwilio anifeiliaid yn rheolaidd neu mewn argyfwng. Pan fo'r rhain yn gyfleusterau sylfaenol, dylai cyfleusterau clinigol arbenigol fod ar gael o fewn pellter rhesymol. Rhaid glynu at y safonau cyfreithiol a'r codau ymarfer yn ymwneud â radiograffeg, storio, a defnyddio cyffuriau ac arfau tanio.

5.9 Pan nad oes gwasanaeth milfeddygol llawn ar gael yn y sw, dylid darparu ystafell driniaeth neilltuedig yn yr eiddo a dylai fod ar gael ar bob adeg i'w defnyddio ar gyfer archwilio anifeiliaid yn rheolaidd. Fel isafswm, dylai'r cyfleusterau gynnwys bwrdd archwilio, dŵr poeth ac oer, gwres, awyru, goleuadau a phŵer. Dylai'r ystafell fod o faint digonol at y diben, dylai fod llawr ac arwynebeddau wal y gellir eu golchi, a dylid ei chynnal a'i chadw mewn cyflwr glân gyda draenio digonol.

5.10 Dylai cyfleusterau fod ar gael er mwyn ynysu a thrin anifeiliaid dyfrol pan fo'r rhain yn ffurfio rhan o gasgliad y sw. Dylai'r rhain gynnwys tanciau dal ar wahân o ddimensiynau priodol i ymdopi â'r amrediad llawn o rywogaethau yn y casgliad a'r mathau gwahanol o ddŵr (tymherus, trofannol, dŵr croyw a dŵr y môr). Dylai systemau dal a symud pysgod sâl i'r cyfleuster triniaeth fod ar waith, yn enwedig ar gyfer pysgod mawr. Dylid ynysu tanciau triniaeth o systemau dŵr eraill yn y sw neu acwariwm.

5.11 Dylai cyfleusterau fod ar gael ar gyfer casglu, atal a thrin yr holl rywogaethau a gedwir yn y sw, ac, os yw'n angenrheidiol, ar gyfer rhoi anesthetig cyffredinol, ar gyfer ewthanasia ac ar gyfer ôl-ofal y rhywogaethau hyn. Dylai'r rhain fod ar gael i'r milfeddyg o fewn cyfnod sy'n lleihau anifeiliaid sâl rhag dioddef yn ddiangen.

5.12 Pan fo gwasanaeth milfeddyg preswyl amser llawn ar gael yn y sw, rhaid i'r cyfleusterau gynnwys yr offer digonol ar gyfer anghenion milfeddygol rhesymol a rhagweladwy'r casgliad.

5.13 Dylid cadw'r holl gyffuriau, brechlynnau a chynhyrchion milfeddygol eraill yn ddiogel o dan glo gyda mynediad gan unigolion awdurdodedig yn unig. Dylid cyflawni archwiliadau rheolaidd gan y milfeddyg i gael gwared ar unrhyw gyffuriau sydd wedi dyddio. Dylid cadw cofnodion llawn o gyflenwadau cyffuriau a'u defnydd a'u gwaredu.

5.14 Dylid rhoi cynhyrchion meddyginiaethol o dan gyfarwyddyd a rheolaeth milfeddyg yn unig.

5.15 Dylid gwaredu'r holl offer milfeddygol diangen neu halogedig yn ddiogel. Er enghraifft, ni ddylid gadael offer mewn mannau lle y gallai anifeiliaid gael gafael arnynt a dylid gwaredu offer miniog megis chwistrelliadau a nodwyddau yn unol â deddfwriaeth gyfredol, e.e. mewn cynwysyddion anhyblyg neu drwy eu llosgi ar ôl eu defnyddio.

Cyfleusterau post-mortem

5.16 Fel arfer, dylid gwaredu a symud sgerbydau anifeiliaid yn gyflym ac yn ddiogel i labordy milfeddygol proffesiynol. Os nad yw hyn yn bosibl, dylid darparu cyfleusterau ar gyfer cynnal archwiliadau post-mortem a phrosesu samplau yn sgil hynny mewn dull diogel a hylan. Os nad yw archwiliadau post-mortem yn bosibl ar unwaith, yna mewn ymgynghoriad â'r milfeddyg, mae angen darparu cyfleusterau oergell cyn gwaredu mewn cynhwysydd addas wedi'i inswleiddio i labordy post-mortem. Ni ddylid rhewi sbesimenau oni bai fod cais penodol oddi wrth y milfeddyg ar gyfer hynny. Yn achos anifeiliaid sy'n dirywio'n gyflym, e.e. pysgod, lle y bo diagnosis cyflym yn hanfodol, mae'n dderbyniol i archwiliadau post-mortem gael eu cyflawni ar y safle gan staff sydd wedi eu hyfforddi'n briodol ond nad ydynt yn filfeddygon (ond gweler 5.17 ac 8.5.4).

5.17 Dylai cyfleusterau a ddarperir ar y safle ar gyfer archwiliadau post-mortem gynnwys yr offer priodol ar gyfer y rhywogaethau yn y casgliad.

5.18 Yn dilyn archwiliadau post-mortem a gynhelir ar safle'r sw, dylid gwaredu ar sgerbydau ac organau yn gyflym ac yn unol â Rheoliadau Sgîl-gynhyrchion Anifeiliaid 2003.

5.19 Lle y bo'n bosibl, dylid cynnig sgerbydau anifeiliaid diddorol neu rywogaethau pwysig i sefydliad gwyddonol cydnabyddedig. Yn aml, bydd amgueddfeydd yn enwedig yn croesawu deunydd o'r fath a'i wneud ar gael ar gyfer astudiaeth, gan felly ymestyn rôl wyddonol ac addysgol y sbesimen. O dro i dro, mae gwrthdaro rhwng gofynion yr amgueddfa a'r angen am archwiliad post-mortem llawn o'r anifail. Mewn achosion o'r fath, rhaid gwneud penderfyniad gofalus ynglŷn â pha un sy'n flaenoriaeth. Cafodd technegau post-mortem sy'n lleihau'r niwed i'r sgerbwdd eu dyfeisio a gellir eu defnyddio yn aml o dan amgylchiadau o'r fath.

5.20 Fel arfer, mae angen y croen ar amgueddfeydd ond nid y feinwe feddal. Dylai sŵau fod yn ymwybodol o hyn a cheisio cadw'r feinwe feddal ar gyfer archwiliadau patholegol neu ei hadneuo mewn casgliad cyfeiriadol.

Atodiad 6 – Ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid

Cyflwyniad

6.1 Mae manteision ac anfanteision cael ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid, ar gyfer y cyhoedd ac anifeiliaid. Mae'r manteision yn cynnwys:

- gallai'r cyhoedd fagu gwell dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth o'r rhywogaeth drwy fod mewn cysylltiad agosach a pheidio â gorfod gwyllo'r anifeiliaid mewn amgylchedd cawell confensiynol. O ganlyniad, gallai gwerthfawrogiad y cyhoedd o'r sw a'i werth addysgol gael ei gyfoethogi;
- gall trin anifeiliaid addas o dan reolaeth fod yn brofiad dysgu pwysig, e.e. sut mae neidr yn teimlo?
- gallai'r anifeiliaid gael eu caniatáu i fod mewn ardaloedd mwy o faint a mwy cymhleth nag y byddai'n bosibl yn y cawell/lloc confensiynol;
- gallai presenoldeb y cyhoedd fod yn brofiad cyfoethogol i'r anifeiliaid.

6.2 Fodd bynnag, gallai cyswllt uniongyrchol fod yn beryglus i'r cyhoedd a pheri straen neu anaf i'r anifeiliaid. Diben yr atodiad hwn yw darparu canllawiau fel bod yr amgylchedd a phrofiad mwyaf ffafriol yn cael eu hannog, ar gyfer yr anifeiliaid a'r cyhoedd.

6.3 Dylai'r holl sefyllfaoedd pan fo'r cyhoedd ac anifeiliaid mewn cyswllt corfforol uniongyrchol fod yn ddarostyngedig i asesiad risg rheolaidd cyn i'r gweithgaredd ddechrau, a dylid eu cadw o dan adolygiad. Pan fo'r asesiad risg yn dangos bod rheolaethau'n ofynnol er mwyn lleihau'r risg, yna bydd angen cymryd camau i dynhau'r rheolaethau (gweler Cod Ymarfer yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch ar Sŵau).

Darpariaethau cyffredinol

6.4 Dylai gweithredwyr sŵau ddangos gofal a disgresiwn hyd yn oed wrth waredu anifeiliaid nad ydynt yn beryglus o lociau, gan fod ymddygiad yr holl anifeiliaid yn llai rhagweladwy pan fyddant i ffwrdd o'u hamgylchedd arferol.

6.5 Dylai'r holl arddangosion i gerdded trwyddynt, boed ar gyfer anifeiliaid sy'n beryglus neu anifeiliaid nad ydynt yn beryglus, fod ag ardaloedd sydd wedi eu hamlinellu'n glir sy'n nodi ardaloedd i'r cyhoedd i ffwrdd o'r ardaloedd hynny ar gyfer yr anifeiliaid. Dylai fod arwyddion, goruchwyliaeth a rhwystrau penodol i sicrhau nad yw'r cyhoedd yn mynd i mewn i'r ardaloedd ar gyfer anifeiliaid yn unig.

6.6 Dylid cymryd gofal arbennig i osgoi niwed i ymwelwyr pan fo anifeiliaid yn cael eu defnyddio ar gyfer reidiau.

6.7 Ni ddylid caniatáu i anifeiliaid fynd allan o'u llociau arferol at ddiben cyswllt uniongyrchol â'r cyhoedd, ac eithrio pan fo'r gweithredwr sw yn fodlon nad yw anifeiliaid o'r fath, pan fyddant o dan reolaeth, yn debygol o beri anaf neu drosglwyddo clefyd. Dylid penderfynu ar hyn ar sail achosion unigol pan fydd asesiad risg digonol wedi ei gyflawni, a phan fydd gweithdrefnau wedi eu datblygu i reoli risgiau i ymwelwyr ac anifeiliaid ar lefel dderbyniol.

6.8 Pan fo anifeiliaid peryglus yn cael eu caniatáu allan o'u llociau arferol, neu'r cyhoedd i mewn i'w llociau, rhaid i nifer priodol o staff awdurdodedig a phrofiadol fynd gyda'r anifail neu anifeiliaid.

(Gweler Atodiad 12 – Categoriadau anifeiliaid peryglus)

6.9 Rhaid i'r sw feddu ar gyfleusterau golchi dwylo a glanweithdra digonol, ac arwyddion amlwg atynt, sy'n agos at y pwynt cyswllt. Dylai'r rhain ddarparu dŵr sy'n llifo, sebon, a thywelion tafladwy neu sychwyr dwylo aer poeth.

6.10 Dylai goruchwylwyr sicrhau bod plant yn golchi eu dwylo yn dilyn cyswllt ag anifeiliaid. Dylai arwyddion amlwg atgoffa rhieni neu oedolion sydd gyda'r plant o hyn.

6.11 Rhaid cael goruchwyliaeth staff digonol yn yr holl ardaloedd cyswllt. Dylai hyn fod yn gymesur â'r math o anifail a graddfa'r risg, a sicrhau lles yr anifail. Tra bo gan y cyhoedd fynediad at yr ardal gyswllt, rhaid i nifer priodol o staff fod wrth law ar bob adeg i sicrhau nad yw lles yr anifeiliaid yn cael ei beryglu drwy eu trin yn ormodol.

6.12 Os yw plant mewn cysylltiad ag anifeiliaid, neu'n bwydo anifeiliaid, rhaid i arwyddion amlwg eu rhybuddio i beidio â rhoi eu hwynebau yn erbyn yr anifeiliaid, nac i beidio â rhoi ei dwylo yn eu cegau eu hunain wedi hynny.

6.13 Dylid arddangos arwyddion yn gwahardd y cyhoedd rhag cymryd unrhyw fwyd anawdurdodedig i ardaloedd cyswllt ag anifeiliaid a rhybuddio rhag y perygl o anifeiliaid yn cnoi.

Arddangosion i gerdded trwyddynt

6.14 Dylid nodi'r pwyntiau canlynol mewn arddangosion i gerdded trwyddynt sy'n cynnwys llysysorion/primatiaid egsotig:

- Dylid sgrinio anifeiliaid yn rheolaidd ac yn drwyadl ar gyfer unrhyw glefydau milheintiol, gan gyfeirio'n arbennig at feirysau mewn primatiaid;
- Dylid rheoli mynediad cyhoeddus mewn grwpiau;
- Dylid cyfyngu ar nifer yr ymweliadau grŵp fesul diwrnod;
- Pan fo mwy na phum unigolyn yn cael mynediad ar yr un pryd, rhaid i'r staff sicrhau bod aelodau o'r cyhoedd yn cael eu cyfrif wrth fynd i mewn ac allan;
- Dylai cymarebau staff i ymwelwyr fod yn ddigonol. Dylai aelodau o staff gario teclyn priodol fel amddiffyniad posibl ar gyfer y cyhoedd, a radio wedi'i gysylltu â phwynt mynediad;
- Rhaid hysbysu'r cyhoedd ynglŷn â'r hyn sy'n ymddygiad annerbyniol;
- Lle y bo'n briodol, rhaid darparu cyfleusterau ar gyfer storio eiddo yn ddiogel;
- Ni ddylid caniatáu i ymwelwyr fwydo anifeiliaid oni bai ei fod yn cael ei reoli'n llym gan y staff;
- Ni ddylai'r cyhoedd fod yn bwyta neu'n cario bwyd;
- Dylid gofyn i aelodau o'r cyhoedd a allai fod wedi bwyta yn ddiweddar olchi eu dwylo;
- Dylid rheoli ffotograffiaeth â fflach;
- Dylai unigolion sydd wedi eu hyfforddi mewn cymorth cyntaf fod ar gael;
- Dylid gofyn i bartïon ystyried unrhyw broblemau iechyd a allai fod ganddynt y gellid eu trosglwyddo efallai i'r anifeiliaid.

Arddangosion profiad plymio

6.15 Mae wedi dod yn gyffredin i'r acwaria cyhoeddus mwy i ganiatáu i blymwyr chwaraeon a hamdden blymio mewn tanciau siarcod.

6.16 Os caiff yr arfer hwn ei ganiatáu, mae'n rhaid iddo fod yn ddarostyngedig i'r un darpariaethau a gymhwysir i sefyllfaoedd eraill lle ceir cyswllt ag anifeiliaid ac yn arbennig i arddangosion i gerdded trwyddynt sy'n cynnwys rhywogaethau peryglus.

6.17 Dylid annog darllen y canllawiau sy'n cael eu paratoi gan Gymdeithas y Plymwyr Acwariwm pan fyddant wedi cael eu cwblhau.

Pyllau cyffwrdd

6.18 Mae pwyntiau i'w nodi ynglŷn ag arddangosion pyllau cyffwrdd fel a ganlyn:

- a) Dylid goruchwyllo pyllau cyffwrdd sy'n caniatáu mynediad uniongyrchol yn barhaus;
- b) Os nad oes goruchwyliaeth barhaus gan aelod o staff, rhaid i'r arddangosyn fod wedi'i gynllunio fel bod dyfnder a lled yr arddangosyn yn ei gwneud yn amhosibl i'r cyhoedd gyrraedd yr anifeiliaid, neu dylai fod amddiffyniad ar ffurf rhwystr neu orchudd;
- c) Rhaid cylchdroi anifeiliaid a ddefnyddir mewn pyllau cyffwrdd drwy gydol y dydd er mwyn caniatáu cyfnod tawel i'r anifeiliaid i leihau straen;
- d) Rhaid hyfforddi'r staff yn briodol o ran trin a gofalu am y rhywogaethau a gedwir a rheoli ymwelwyr o amgylch y pwll cyffwrdd;
- e) Rhaid asesu'r protocolau a ddefnyddir yn barhaus;
- f) Rhaid cael cyfraniad addysgol digonol a ddaw yn sgil y profiad er mwyn ei gyfiawnhau;
- g) Rhaid cadw cofnodion penodol o ddefnydd, salwch a marwolaethau anifeiliaid;
- h) Ni ddylai anifeiliaid di-asgwrn-cefn fel arfer gael eu cymryd allan o'r dŵr;
- i) Ni ddylid caniatáu gwaredu pigiadau rhag cathod môr i'w gwneud yn ddiogel i'w harddangos mewn arddangosion o fath pyllau cyffwrdd.

Llociau y gellir gyrru drwyddynt

6.19 Pan fo anifeiliaid peryglus yn cael eu cadw mewn llociau y gellir gyrru drwyddynt, dylid mynd a gadael y llociau drwy system o gatiau dwbl, gyda gofod digonol rhyngddynt i ganiatáu i'r gatiau gael eu cau yn ddiogel o flaen ac i'r cefn o unrhyw gerbyd a allai fynd i mewn i'r llociau.

6.20 Yn achos anifeiliaid cigysol peryglus, dylid diogelu'r gatiau mynediad drwy ffensys sydd wedi eu gosod ar onglau sgwâr i ffens y perimedr ar bob ochr i'r ffordd o fewn y lloc, dylent fod o'r un safon ag y bo'r prif rwystr o amgylch y lloc, a dylent ymestyn yn ôl o'r fynedfa am bellter o 25 metr o leiaf.

6.21 Dylid dylunio a chynnal y gatiau dwbl fel na ellir agor un gât tan fod y llall wedi ei chau yn ddiogel pan fo anifeiliaid peryglus yn y lloc neu â mynediad at y lloc sydd wedi ei ddiogelu gan y gatiau. Ar yr amod nad achosir unrhyw berygl i'r cyhoedd drwy hyn, gellir gwneud darpariaeth i'r trefniant hwn gael ei ddiystyru pe bai argyfwng.

6.22 Ar gyfer anifeiliaid peryglus eraill (ac eithrio'r rhai sy'n pori neu anifeiliaid carnol lle y byddai grid gwartheg yn ddigonol i'w cyfyngu), dylid darparu gatiau mynediad ac allanfa sengl a gaiff eu goruchwyllo ar bob adeg.

6.23 Dylid rheoli pwyntiau mynediad rhwng llociau er mwyn atal anifeiliaid rhag mynd i mewn o llociau cyfagos.

6.24 Dylai padiau pwysedd electronig, pan fyddant yn cael eu defnyddio, gael eu dylunio a'u gosod i sicrhau, pe baent yn methu, y byddai unrhyw gât y maent yn ei rheoli yn cau'n awtomatig neu fel arall yn gweithredu er mwyn sicrhau bod yr anifeiliaid yn ddiogel yn eu llociau.

6.25 Dylai gatiau sy'n cael eu gweithredu'n fecanyddol fod â dull amgen o'u rheoli fel y gellir eu hagar a'u cau â llaw pe bai

toriad i'r cyflenwad trydan neu argyfwng arall, neu dylid eu dylunio i gau'n awtomatig pan fydd toriad trydan.

6.26 Dylai gatiau sy'n cael eu gweithredu'n fecanyddol fod â golwg clir, heb ei rwystro, o'r gatiau o dan eu rheolaeth a'r ardal yng nghyffiniau'r gatiau hynny.

6.27 Dylid defnyddio system unffordd i gynorthwyo gyda llif y traffig ac felly lleihau'r perygl o ddamweiniau. Dylid caniatáu stopio mewn mannau pan fo'r ffordd ddau led cerbyd yn unig.

6.28 Pan fo anifeiliaid cigysol a phrimatiaid peryglus ac unrhyw anifail gwyllt peryglus arall yn cael eu cadw:

a) Dylid gwahardd mynediad i gerbydau heb do solet;

b) Ni ddylid caniatáu mynediad i unrhyw gerbyd oni bai fod cerbyd achub a allai ei adfer ar gael ar unwaith; a

c) Dylai hysbysiadau y gellir eu gweld a'u darllen yn hawdd gael eu harddangos i rybuddio ymwelwyr tra byddant yn y lloc i wneud yr isod:

- aros yn y cerbyd ar bob adeg;
- cadw'r holl ddrysau ar glo;
- cadw'r ffenestri a'r to haul ar gau;
- canu'r corn neu fflachio'r prif oleuadau ac aros i'r cerbyd achub gyrraedd os yw eu cerbyd yn torri i lawr.

6.29 Dylid cynnal gwaith arsylwi parhaus gan aelodau o staff a gafodd eu hyfforddi dros ardal gyfan pob lloc sy'n cynnwys unrhyw anifail peryglus. Dylai staff sy'n gweithio mewn cerbydau argyfwng, rheoli gatiau a thyrau arsylwi ac mewn mannau eraill o fewn y lloc gadw mewn cysylltiad drwy ddulliau electronig. Dylid ymarfer system wrth gefn (gan ddefnyddio chwibanau, cynn neu faneri lle y bo'n briodol) a dylai'r system honno fod yn barod ar gyfer sefyllfaoedd pan nad oes modd defnyddio'r offer.

6.30 Dylid arfogi'r aelod o staff sy'n goruchwyllo ag arf tanio priodol, a dylai dderbyn hyfforddiant i'w ddefnyddio fel y gall anifail peryglus gael ei ladd mewn argyfwng pe bai hyn yn atal anaf neu'n achub bywyd bod dynol. Dylid ei awdurdodi ef neu hi i weithredu mewn argyfwng.

Atodiad 7 – Hyfforddi anifeiliaid

Darpariaethau cyffredinol

7.1 Hyfforddir anifeiliaid mewn sŵau am dri phrif reswm:

- I gynorthwyo gyda'u rheolaeth mewn caethiwed, megis cydymffurfiaeth â hwsmon-aeth gyffredinol;
- I wella'u llesiant – er enghraifft, trwy hyfforddiant i hwyluso gweithdrefnau mil-feddygol rheolaidd i'w cynnal heb yr angen am anesthetig; ac
- I gymryd rhan mewn sgysiau addysgol ac arddangosiadau.

7.2 Mae'n rhaid diffinio amcan yr hyfforddiant yn glir bob tro yng nghyd-destun y canlynol:

- Lles anifeiliaid
- Diogelwch y ceidwad
- Diogelwch y cyhoedd

7.3 Dylai pob cynllun hyfforddiant ddarparu budd lles net i'r anifail.

7.4 Dylai dulliau hyfforddiant fod yn seiliedig ar atgyfnerthu cadarnhaol. Lle y defnyddir atgyfnerthu negyddol, ni chaniateir iddo byth beryglu lles yr anifail. Dylid sefydlu protocolau ysgrifenedig mewn casgliadau sŵolegol, sy'n egluro dulliau hyfforddiant a gymeradwywyd, a dulliau hyfforddiant nad ydynt wedi eu cymeradwyo lle bo hynny'n briodol.

7.5 Pan hyfforddir anifeiliaid, dylai fod cyfleusterau addas i'w gwahanu rhag grwpiau i ardaloedd nad ydynt yn rhan o'r sioe ac nad ydynt yn gyhoeddus.

7.6 Rhaid cadw cofnodion a'u gwneud ar gael i'w harchwilio ar gyfer pob afreoleidd-dra ymddygiadol annormal, anrhagweladwy neu sydd fel arall yn arwyddocaol ar gyfer pob anifail yn ystod pob sesiwn hyfforddiant a phob arddangosiad.

7.7 Lle y cynhelir arddangosiadau addysgol cyhoeddus, rhaid i bob hyfforddwr a'r unigolyn â chyfrifoldeb dros arddangos yr arddangosiad fod wedi eu cofrestru o dan Ddeddf Anifeiliaid Perfformio (Rheoleiddio) 1925. Nid oes angen gwneud hyn os yw gweithdrefnau hyfforddiant yn gyfyngedig i drin anifeiliaid a thasgau milfeddygol.

7.8 Rhaid cael goruchwyliaeth ddigonol o hyfforddiant ac arddangosiadau gan uwchaelod o'r staff sydd â chyfrifoldeb penodol dros wneud hynny.

Defnyddio anifeiliaid mewn arddangosiadau y tu allan i'r sw

7.9 Mae adran 22 (2) o'r Ddeddf yn nodi'r canlynol: 'For the purpose of the said Act an animal shall be treated as kept in a zoo when it is elsewhere in the personal possession of the operator of the zoo, or of competent persons acting on his behalf.'

7.10 Er bod dehongli'r ddeddfwriaeth yn fater ar gyfer y llysoedd, ystyrir yn gyffredinol fod sw yn cael ei eithrio o ofynion Deddf Anifeiliaid Gwyllt Peryglus 1976 (ac felly'r angen i wneud cais am ganiatâd gan awdurdodau lleol i ddod â'r anifail i mewn i'w hardal) pan eir ag anifeiliaid, er enghraifft, i stiwdios ffilm.

7.11 Rhaid i sŵau sicrhau bod ganddynt dystysgrif a gyhoeddwyd o dan Erthygl 10 o Rif Rheoliad 338/97 y Cyngor (EC) ar gyfer sbesimenau Atodiad A y Confensiwn ar y Fasnach Ryngwladol mewn Rhywogaethau mewn Perygl (CITES) a fydd yn cael eu defnyddio neu eu harddangos yn fasnachol. Fodd bynnag, nid oes angen cael tystysgrif Erthygl 10 os oes gan sw dystysgrif ar wahân a gyhoeddwyd o dan Erthygl 30 o Rif Rheoliad 1808/01 y Comisiwn (EC). Mae tystysgrifau Erthygl 30 yn galluogi defnyddio neu arddangos pob anifail sw yn fasnachol pan y'i defnyddir yn bennaf at ddibenion bridio neu ymchwil ac addysgol sydd o fudd i gadwraeth y rhywogaeth. Mae angen cael tystysgrif Erthygl 10 ar wahân os yw'r sw yn bwriadu gwerthu unrhyw sbesimenau Atodiad A ar wahân i sŵau a thystysgrif Erthygl 30.

7.12 Rhaid i weithredwyr sŵau sy'n mynd ag anifeiliaid i leoliadau eraill at ddibenion masnachol neu eraill hysbysu'r unigolion neu sefydliadau eraill dan sylw o'r amgylchiadau y darperir yr anifeiliaid ynddynt a sut y gellir eu defnyddio. Rhaid i hyn gyd-fynd â datganiad polisi'r sw ar drefniadau o'r fath.

7.13 Dylai'r datganiad polisi hwn nodi'r canlynol yn glir:

- Ni fydd iechyd a lles yr anifeiliaid yn cael eu peryglu;
- Mae'r llety yn ddigonol ar gyfer y rhywogaeth ac yn gymesur â'r amser a fydd yn ei dreulio i ffwrdd o'i llety arferol.

7.14 Dylai sefydliad y defnyddiwr ddeall yn glir y bydd gan yr aelod dynodedig o staff y sw sy'n teithio gyda'r anifeiliaid (neu unrhyw unigolyn arall a allai gael ei ddynodi gan y sw) yr hawl absoliwt i ddweud am ba hyd ac at ba ddibenion y gellir defnyddio'r anifeiliaid.

7.15 Er y gallai'r sylwadau ynghylch cyswllt uniongyrchol rhwng y cyhoedd ac anifeiliaid a wnaed yn flaenorol fod yn berthnasol, dylai'r gweithredwr sicrhau bod canllawiau priodol ar gyfer defnyddio anifeiliaid yn cael eu dilyn. Er enghraifft, mae canllawiau'r Comisiwn Ffilmio a Hyfforddi Anifeiliaid (AFTC) yn cael eu derbyn yn gyffredinol o fewn y diwydiant a dylent fod yn safon dderbyniol.

Atodiad 8 – Arddangosion arbenigol

8.1 Mae'r Ddeddf yn berthnasol i bob anifail gwyllt sy'n cael ei gadw mewn sw. Felly, mae'r safonau hyn yn berthnasol i rywogaethau a allai fod â gofynion amgylcheddol gwahanol iawn.

8.2 Er bod rheolau sylfaenol yn berthnasol i reolaeth pob rhywogaeth – ac mae'r Pum Egwyddor yn briodol ar gyfer pob anifail byw – y mae angen cael canllawiau mwy penodol yn aml pan fydd arolygwyr yn wynebu anifeiliaid sy'n llai cyfarwydd.

8.3 Felly, mae'r nodiadau cyfarwyddyd canlynol wedi'u llunio. Dylid eu darllen ar y cyd â'r canllawiau rheoli priodol a data arall a gyhoeddwyd. Ar hyn o bryd, dim ond rhai arddangosion arbenigol sy'n cael eu cynnwys; dros amser, mae'n debygol y ceir canllawiau pellach.

8.4 Anogir sŵau ac arolygwyr i wneud defnydd llawn o ganllawiau diweddaraf y Grŵp Cyngori ar Dacsonau neu BIAZA (Cymdeithas Sŵau ac Acwaria Prydain ac Iwerddon – Ffederasiwn Gerddi Sŵolegol Prydain Fawr ac Iwerddon yn gynt) a ffynonellau eraill wrth asesu arddangosion. Mae sŵau ac arbenigwyr mewn sawl rhan o'r byd yn datblygu canllawiau a dylid cyfeirio at y rhain.

(Gweler Atodiad 13 – Llyfryddiaeth)

8.1 Anifeiliaid di-asgwrn-cefn

8.1.1 Er bod rhai casgliadau yn cynnwys anifeiliaid di-asgwrn-cefn yn unig, maent yn amlach yn ffurfio rhan o sŵau mwy. Fodd bynnag, mae llawer o'r safonau y gellir eu cymhwyso, neu eu haddasu, ar gyfer casgliadau eraill o berthnasedd cyfyngedig i anifeiliaid di-asgwrn-cefn.

8.1.2 Dylid cadw anifeiliaid di-asgwrn-cefn o fewn amrediad tymheredd y corff sy'n well ganddynt neu dylid eu caniatáu i gael mynediad i raddiant tymheredd. Lle ceir amheuaeth, dylid cael dewis o gynefinoedd, â thymhereddau a lleithder cymharol gwahanol (ac isbriddoedd gwahanol lle bo hynny'n briodol).

8.1.3 Dylid osgoi cyswllt â chemegau a allai fod yn wenwynig. Mae'r rhain yn cynnwys pryfleiddiaid, diheintyddion a metelau trwm (sy'n gallu bod yn angheuol i folysgiaid).

8.1.4 Mae ansawdd y dŵr yn bwysig i nifer o anifeiliaid di-asgwrn-cefn – nid yn unig y rheini sy'n gwbl ddyfrol ond y rheini hefyd sy'n byw neu'n bridio mewn llefydd llaith a/neu sydd angen lefelau uchel o leithder.

8.1.5 Er bod hylendid yn bwysig, fel gyda rhywogaethau eraill, rhaid cymryd gofal i ystyried gofynion rhywogaethau gwahanol. Lle nad yw'r wybodaeth hon ar gael o fewn y casgliad, efallai y bydd angen ceisio cyngor arbenigol.

8.1.6 Dylid cynnal sgrinio iechyd pan mae anifeiliaid di-asgwrn-cefn yn ymuno â'r casgliad, yn enwedig ar gyfer stoc sydd wedi'i dal yn wyllt. Mae ardal cwarantîn a/neu gyfleusterau ynysu yn ddymunol.

8.1.7 Mae canllawiau milfeddygol ar anifeiliaid di-asgwrn-cefn yn datblygu'n gyflym. Mae dulliau ar gyfer trin anifeiliaid unigol, yn enwedig arthropodau, a phrofion diagnostig a mesurau atal clefydau ar gyfer anifeiliaid cytref yn fwy effeithiol nag o'r blaen. Dylai personél â chyfrifoldeb dros gasgliadau anifeiliaid di-asgwrn-cefn felly ystyried cymorth milfeddygol yn bwysig wrth gadw anifeiliaid yn iach. Fodd bynnag, nid yw pob milfeddyg yn wybodus am anifeiliaid di-asgwrn-cefn ac efallai y bydd angen cael gwybodaeth arbenigol.

8.1.8 Dylai'r nodiadau ar gyfer arolygwyr ('Notes for Inspectors') a gynhyrchwyd gan BIAZA (Ffederasiwn Gerddi Sŵolegol Prydain Fawr ac Iwerddon yn gynt) fod ar gael yn rhwydd i weithredwyr casgliadau anifeiliaid di-asgwrn-cefn. Yn ogystal â chynorthwyo gydag arolygiadau, mae'r rhain yn darparu gwybodaeth ddefnyddiol ynghylch gofalu am yr anifeiliaid amrywiol hyn.

8.2 Ymlusgiaid ac amffibiaid

8.2.1 O dan yr amodau hinsoddol cyfredol ym Mhrydain, mae angen amgylchedd rheoliedig ar y rhan fwyaf o rywogaethau ymlusgiaid ac amffibiaid estron er iddynt oroesi mewn caethiwed. Efallai y bydd angen dŵr ar rai o'r amgylcheddau hyn. Gellir cadw anifeiliaid mewn fifaria dan reolaeth lawn, neu mewn llociau agored o fewn gofod mwy â hinsawdd dan reolaeth. Efallai y bydd rhai rhywogaethau yn gyfforddus yn yr awyr agored yn ystod cyfnodau o dywydd braf. Rhaid i amgylcheddau a reolir ddarparu holl anghenion yr anifail o ran gwres, lleithder, golau a ffotogyfnod, aer, ac ansawdd dŵr. Oherwydd tymereddau amgylcheddol uchel, mae talu sylw i hylendid a rheoli clefydau yn arbennig o bwysig.

Tymheredd

8.2.2 Rhaid i fifaria ddarparu graddiant thermol o amgylch tymheredd y corff a ffefrir gan y rhywogaeth o anifail a gedwir. Dylid darparu amrywiaethau dyddiol a thymhorol naturiol. Dylid cynllunio a gosod ffynonellau gwres fel nad ydynt yn peri niwed i'r anifail. Rhaid i ffynonellau gael eu rheoli â thermostat neu gael eu haddasu'n rheolaidd mewn ymateb i system fonitro y gellir ei gweld yn glir (thermomedr, thermocwpl ac ati). Anogir gosod system allddarlleniad barhaus, fel y gellir cydnabod amrywiadau yn ôl-weithredol.

8.2.3 Ar gyfer anifeiliaid mwy goddefgar, megis crocodeilwyr, mae llociau agored mewn ystafelloedd wedi'u gwresogi yn ddigonol, ar yr amod y gellir monitro'r tymheredd ar lefel yr anifail. Dylid darparu ffynonellau lleol diogel o wres mwy dwys (papiau gwres, lampau torheulo) lle bo'n briodol ar gyfer y rhywogaeth. Efallai y bydd angen gwresogi pyllau ar wahân. Mae'r gofynion ar gyfer y rhan fwyaf o ymlusgiaid o fewn amrediad o 20 °C i 35 °C. Fodd bynnag, rhaid cael tymheredd dŵr o fewn amrediad o 26 °C i 32 °C ar gyfer y rhan fwyaf o grwbanoedd a chrocodeilwyr.

Lleithder

8.2.4 Mae lleithder cymharol yn swyddogaeth tymheredd, cynnwys lleithder yr aer ac awyriad. Gan fod y tymheredd a lleithder yn yr arddangosiad wedi'u sefydlogi gan amlaf, ffefrir rheoli lleithder drwy newid yr awyru, a dylai hyn fod yn bosibl. Gellir defnyddio adeileddau cuddfan er mwyn darparu ardaloedd lleith lleol. Dylai mesuriadau o leithder cymharol fod yn barhaus os yn bosibl, ond mae darlleniadau dyddiol yn dderbyniol. Mae'r

amrediad lleithder cymharol ar gyfer y rhan fwyaf o ymlusgiaid yn amrywio o 50% i 80%, yn dibynnu ar gynefin naturiol y rhywogaeth. Mae angen amrediad uwch ar y rhan fwyaf o amffibiaid, o 65% i 95% fel arfer. Gallai sawl nodwedd yn yr arddangosiad gael effaith ar y lleithder cymharol, gan gynnwys pyllau, chwistrellu a phresenoldeb planhigion.

Goleuadau

8.2.5 Dylai'r goleuadau fod yn briodol o ran cryfder, ffotogyfnod a math ar gyfer y rhywogaethau a gedwir. Mae golau uwchfioled o ffynonellau sbectwm llawn yn hanfodol ar gyfer llawer o rywogaethau pan nad yw'r gael yn naturiol. Nid yw'r rhan fwyaf o ddeunyddiau gwydr yn trosglwyddo golau uwchfioled naturiol. Mae gan ffynonellau golau uwchfioled fywyd cyfyngedig ac mae'n rhaid iddynt gael eu newid yn rheolaidd, gan gadw cofnodion o hyn. Yn gyffredinol, dylid dilyn y ffotogyfnod lleol, heblaw fod gofynion penodol ar gyfer y rhywogaeth – er enghraifft, ar gyfer bridio.

Ansawdd yr aer

8.2.6 Dylai fod awyru digonol i gynnal ansawdd yr aer a'r lleithder cymharol yn yr arddangosiad heb beryglu rheolaeth o'r tymheredd. Hwylusir hyn drwy gadw fifaria mewn ystafelloedd cynnes sy'n cael eu hawyru'n briodol.

Ansawdd dŵr

8.2.7 Mae gofyn cael pyllau ar gyfer llawer o ymlusgiaid ac amffibiaid sy'n ddigon mawr iddynt ymdrochi'n llawn ynddynt, ac ar gyfer atgenhedlu mewn llawer o rywogaethau o amffibiaid. Cynhelir ansawdd dŵr fel arfer mewn pyllau llai drwy newid y dŵr yn aml a glanhau wyneb y pwll. Dylid talu sylw i newid sydyn mewn tymheredd a pherygl cyflwyno gweddillion diheintio gwenwynig yn ystod y weithdrefn hon. Dylai pyllau mawr ar gyfer rhywogaethau lled ddyfrol neu gwbl ddyfrol fod â chyfleusterau trin dŵr a dylid monitro'r ansawdd ar sail reolaidd, fel yn achos acwaria. Mae angen gofod digonol ar rywogaethau gwbl ddyfrol fel eu bod yn gallu nofio'n gyfforddus ac er mwyn galluogi ymarfer corff digonol. Dylid darparu ardaloedd dod i'r lan lle bo hynny'n briodol. Mae trosglwyddo pathogenau rhwng arddangosiadau trwy systemau dŵr ac offer cymunedol yn berygl mawr, a dylid ei osgoi.

Celfi ac isbriddoedd

8.2.8 At ddibenion arddangos cyffredin, dylid defnyddio arddangosiadau naturiolaid gydag isbriddoedd sy'n briodol ar gyfer cynefin naturiol y rhywogaeth. Gan fod cyfyngu yn cynyddu'r pwysau ar isbriddoedd, dylid eu newid yn rheolaidd ac ni ddylid caniatáu iddynt gael eu halogi. Dylid cael gwared â gwastraff a bwyd sydd heb ei fwyta yn ddyddiol. Dylid darparu safleoedd torheulo a chuddio ac arwynebau garw er mwyn diosg hengroen. Dylid darparu deunydd dringo ar gyfer rhywogaethau coedol. Lle y cedwir anifeiliaid yn yr awyr agored, dylid cymryd gofal i osgoi'r perygl o lifogydd neu fod anifeiliaid yn dianc trwy dyllu

neu ddringo allan. Mae'n bosib cael plannu neu isbriddoedd mwy naturiol. Mae rheoli ysglyfaethwyr a phlâu yn bwysig iawn o dan yr amgylchiadau hyn.

Gofynion gofod

8.2.9 Mae sylwadau cyffredinol ynglŷn â gofynion gofod pob anifail yn berthnasol i ymlusgiaid ac amffibiaid. Fodd bynnag, rhaid cofio bod llawer o ymlusgiaid yn tyfu'n gyflym yn gynnar mewn bywyd ac yn aml maent yn tyfu'n barhaus ar ôl hyn, felly maent yn aml yn tyfu'n rhy fawr i'w llociau. Os nad yw llociau yn ddigon mawr ar gyfer twf y rhywogaeth a arddangosir yn y dyfodol, dylid cael cynllun clir ar gyfer ei llety yn y dyfodol.

Ardaloedd gwasanaethu

8.2.10 Dylai llwybrau gwasanaethu fod yn ddigon mawr i weithio a thrafod yr anifeiliaid yn gyfforddus. Ni ddylai mynediad at lociau fod mor lletchwith fel ei bod yn cyfyngu ar arsylwi a glanhau. Dylid cadw ardaloedd gwasanaethu yn rhydd o annibendod, yn enwedig lle y cedwir rhywogaethau gwenwynig (gweler Atodiad 9.3). Dylai cyfarpar trin a dal fod ar gael wrth law i lociau, a dylai fod cyfleusterau i olchi dwylo ar gyfer staff.

Bwydo

8.2.11 Ni ddylid annog bwydo ysglyfaethau asgwrn cefn yn fyw (gweler Safon 6). Lle bo rhaid ei gwneud, rhaid arsylwi'r bwydo ac ni ddylid gadael yr ysglyfaeth fyw yn y lloc. Mae dietau cytbwys sy'n bodloni'r holl anghenion maethol yn hanfodol, fel ar gyfer pob rhywogaeth, ac mae fitaminau a/neu atchwanegiadau mwynol hefyd yn angenrheidiol yn aml. Efallai nad yw darparu dŵr yfed yn syml ar gyfer rhai rhywogaethau. Efallai bod ymlusgiaid coedwig cwmwl neu law ond yn yfed o ddefnynnau ar lystyfiant ac efallai bod rhywogaethau'r anialwch yn llyfu anwedd oddi ar arwynebau. Efallai y byddai datglorineiddio yn gwella derbynioldeb dŵr yfed.

Cofnodion

8.2.12 Rhaid cadw cofnodion ar gyfer pob anifail unigol. Yn ogystal â'r wybodaeth gyffredinol, mae angen i'r nodiadau hyn gwmpasu paramedrau amgylcheddol, bwydo, diosg hennog a dodwy wyau.

8.3 Rhywogaethau gwenwynig

8.3.1 Dylai sŵau sy'n cadw rhywogaethau gwenwynig o ymlusgiaid, amffibiaid, pysgod neu anifeiliaid di-asgwrn-cefn sicrhau bod nifer digonol o staff sydd wedi'u hyfforddi ar gael o hyd.

8.3.2 Dylid cadw anifeiliaid gwenwynig naill ai mewn llociau solet â muriau neu â thoeon (â dull awyru addas) neu mewn llociau lle mae'r muriau o uchder a chynllun addas i atal anifeiliaid nad ydynt yn hedfan rhag dianc neu gyrraedd staff neu ymwelwyr.

8.3.3 Dylai ardaloedd gwasanaethu ar gyfer rhywogaethau nad ydynt yn ddyfrol fod yn ddiogel gyda'r hyn sy'n gyfwerth â system llifddor. Dylai ardaloedd gwasanaethu fod yn rhydd o lwybrau dianc neu guddfannau – er enghraifft, mewn muriau ceudod.

8.3.4 Dylid nodi tanciau neu fifaria sy'n cynnwys rhywogaethau gwenwynig yn unigol gydag arwyddion rhybudd yn yr ardal wasanaethu. Rhaid cadw fifaria unigol dan glo gyda mynediad ar gyfer unigolion awdurdodedig yn unig.

8.3.5 Rhaid rhoi hyfforddiant staff priodol, a sicrhau bod protocol ysgrifenedig ar gael ynghylch camau y dylid eu cymryd yn achos dianc neu frathiadau. Rhaid cynnal ymarferion rheolaidd a'u cofnodi, a chynnal archwiliadau o brotocolau.

8.3.6 Rhaid cadw'r gwrthwenwyn cyfredol priodol naill ai yn y sw, lle dylai fynd â chlaf sydd wedi'i frathu neu'i bigo i'r ysbyty, neu ei gadw yn yr ysbyty priodol. Rhaid ei gadw'n unol â chyfarwyddiadau'r gwneuthurwr. Dylid penderfynu ar leoliad gwrthwenwyn ac ysbytai ar sail cyngor meddygol arbenigol a'i gofnodi mewn asesiad risg ysgrifenedig.

8.3.7 Dylid rhoi gwybod i awdurdodau meddygol lleol ymlaen llaw am unrhyw sw sy'n cadw rhywogaethau gwenwynig. Dylid diweddarau hwn yn rheolaidd gan y sw dan sylw. Dylid ymgynghori ag a hysbysu'r awdurdodau meddygol priodol ynghylch y weithdrefn i'w dilyn gan y sw os bydd digwyddiadau lle ceir brathiadau neu bigiadau gwenwynig. Rhaid i restr o gymorth arbenigol a manylion cyswllt fod ar gael ac yn hygyrch rhag ofn y ceir argyfwng.

(Gweler Atodiad 12 – Categoriadau anifeiliaid peryglus)

8.4 Mamaliaid adeindroed ac adar y môr

8.4.1 Fel yn achos rhywogaethau dyfrol eraill, gellir cael anawsterau wrth archwilio cyfleusterau ar gyfer mamaliaid ac adar morol. Bwriad y canllawiau hyn yw cynorthwyo arolygwyr â phrofiad cyfyngedig o famaliaid morol. Gellir cyfeirio ymhellach at y Penguin Husbandry Manual (American Zoo and Aquarium Association, 1994). Nid oes morfilod wedi'u cadw mewn sŵau neu acwaria yn y DU ers nifer o flynyddoedd. Y cyfeiriadau allweddol yw *Review of Dolphinaria* gan Klinowska a Brown (Adran yr Amgylchedd, 1986) a chanllawiau ychwanegol dilynol yr adran ar forfilod. Mae'n debygol y bydd angen adolygu'r rhain.

Gofod llety

8.4.2 Dylid rhoi sylw i ddarpariaeth ddigonol o ran gofod tir a dŵr. Yn gyffredinol, mae angen mwy o le tir ar rywogaethau mwy egnïol, megis morlewod, ond mae pob grŵp yn ddyfrol yn bennaf a dylid eu darparu â'r uchafswm gofod dŵr posibl. Nid oes angen darpariaethau penodol ar gyfer bridio, ar wahân i dyllau nythu ar gyfer rhai pengwiniad ac ysgafelloedd ar gyfer adar y môr, ond rhaid nodi'r perygl o foddï ar gyfer mamaliaid adeindroed ifanc, yn enwedig morlewod a morloi ffwr (nad ydynt yn gallu nofio ar adeg eu geni). Mae mamaliaid adeindroed gwrywaidd yn tueddu i aflonyddu ar unigolion benywaidd ar ôl iddynt roi genedigaeth, ac mae angen llety ar wahân i famau a'u hepil. Dylai dyluniad gofod tir osgoi colli wyau pengwiniad i'r dŵr.

Adeiladu

8.4.3 Mae baw adar môr yn ddinistriol iawn ac mae angen i arwynebau fod yn wydn iawn. Dylai pob ardal o dir gael ei dylunio i adael i ddŵr a baw lifo i ddraeniau heb halogi'r pwll, cyn belled ag y bo modd. Dylai fod gan arwynebau pwll a thir orffeniad parhaol, diwenwyn, difandwll a diddos, a dylent fod wedi'u lliwio er mwyn lleihau llewyrch. Yn achos mamaliaid adeindroed, dylai ochrau'r pwll fod yn llyfn er mwyn osgoi anafiadau. Mae arwynebau tir â thywod, cerrig mân neu lystyfiant yn dderbyniol, ar yr amod fod y glanhau a'r draenio i safon dderbyniol.

Tymheredd, golau ac awyriad

8.4.4 Dylai tymereddau amgylcheddol fod yn addas ar gyfer y rhywogaeth. Gall y rhan fwyaf o rywogaethau mamaliaid morol ac adar y môr gael eu cadw'n gyfforddus yn y DU, cyn belled â bod cysgod yn cael ei ddarparu ar gyfer tywydd garw neu boeth iawn. Mae angen systemau oeri drwy gydol y flwyddyn ar rywogaethau o bengwiniad sy'n byw ar yr iâ yn yr Antartig ac mae arnynt angen arddangosion amgylchedd caeedig arbenigol â thymheredd isel, aer wedi'i hidlo a chyfraddau awyru uchel. Dylid osgoi lefelau golau adlewyrchol uchel mewn arddangosiadau mamaliaid adeindroed oherwydd y perygl o anesmwythder i'r llygaid a chlefyd.

Rheoli dŵr

8.4.5 Diben rheoli dŵr yw darparu amgylchedd diogel a phriodol ar gyfer y rhywogaeth, gan gofio bod y gofynion penodol ar gyfer systemau caeedig yn wahanol iawn i ddŵr agored. Mae rhywogaethau morol yn cynhyrchu llawer iawn o wastraff nitrogenaidd iawn, sy'n adweithio â chemegau i gynhyrchu isgynhyrchion gwenwynig ac sy'n ffurfio isbridd delfrydol ar gyfer micro-organebau.

8.4.6 Mae rhywogaethau morol wedi'u haddasu ar gyfer dŵr hallt ac mae darparu amgylchedd dŵr hallt yn fuddiol. Mae morloi Baical wedi'u haddasu i ddŵr croyw.

8.4.7 Dylai gweithredwyr osod paramedrau ysgrifenedig ar gyfer ansawdd dŵr gan ddefnyddio canllawiau sydd wedi'u cyhoeddi a dylent wneud mesuriadau digonol a chadw cofnodion er mwyn dangos bod y rhain yn cael eu bodloni'n gyson. Dylai fod modd mesur unrhyw gemegau a ddefnyddir yn y broses hon yn hawdd mewn dŵr ac ni ddylent fod yn wenwynig neu'n llidiog yn ôl y crynodiadau a ddefnyddir. Dylid gwirio diogelwch unrhyw ddŵr sy'n dod i mewn, lle nad yw hwn o brif gyflenwad, yn rheolaidd. Os nad yw monitro ar-lein o baramedrau dŵr (megis halwynedd, pH, clorin a thymheredd) yn cael ei ymgorffori yn y system, dylai mesuriadau, fel canllaw, gael eu cymryd ar yr amleddau canlynol: –

tymheredd yn ddyddiol
halwynedd yn ddyddiol
clorin ac ati 2 – 4 gwaith y dydd
pH 2 – 4 gwaith y dydd
oson/rhydocs yn barhaus
bacteria yn fisol

8.4.8 Dylai'r arolygwyr ymchwilio'n drylwyr i hyfforddiant a lefel y ddealltwriaeth o systemau dŵr, a sut mae'r rhain yn cael eu monitro gan staff y sw.

8.4.9 Dylai fod rhagofalon a chyfarwyddiadau clir ar gyfer diogelu'r anifeiliaid, staff a'r cyhoedd os ceir tân. Gall y rhain gynnwys peryglon trydanol/dŵr, gollyngiad cemegol neu orddos, methiant peiriannau, tân, a cholli dŵr. Yn gyffredinol, bydd rhagofalon o'r fath yn cynnwys cyfleuster i ddraenio pyllau'n gyflym, i ddarparu llety dros dro ar wahân i anifeiliaid, a chynlluniau i wacáu. Lle mae pyllau ar wahân ar gael at ddibenion cwarantîn, mae'n rhaid iddynt gynnwys system ddŵr ar wahân.

8.4.10 Dylid archwilio'r dull o waredu dŵr gwastraff oddi wrth systemau caeedig neu lenwi a gwagio yn rheolaidd o ran diogelwch amgylcheddol a diogelwch y cyhoedd.

Maeth a gofal milfeddygol

8.4.11 Mae paratoi a storio bwyd a defnyddio atchwanegiadau priodol i wrthweithio annigonedd maethol yn bwysig iawn ar gyfer rhywogaethau pysgysol. Os yw anifeiliaid yn derbyn bwyd sy'n cael ei daenu, mae'n rhaid ystyried y peryglon o bysgod sy'n dirywio a dylid gwaredu â bwyd sydd heb ei fwyta. Efallai y bydd angen ychwanegu halen os defnyddir dŵr croyw mewn pyllau. Dylai fod cyfleusterau digonol ar gael i drin yr anifeiliaid yn ddiogel pe bai angen. Efallai y bydd angen hyfforddiant i wneud hyn ynghyd â'r defnydd o ddyfeisiau ataliaeth gorfforol. Mae'r gofynion o ran ataliaeth ac anesthetig ar gyfer mamaliaid morol yn wahanol iawn i'r rheini sydd eu hangen ar gyfer rhywogaethau daearol. Mae angen triniaeth ataliol yn erbyn malaria adaraidd ar gyfer pengwiniad yn yr awyr agored yn ystod yr haf.

Diogelwch cyhoeddus

8.4.12 Mae mamaliaid morol a phengwiniad yn brathu. Mae pob un ohonynt yn gallu cyrraedd llawer ymhellach nag y mae'n ymddangos, a gall pengwiniad, morlewod a morloi ffwr ddringo a neidio o'r dŵr hefyd. Dylai rhwystrau o amgylch pyllau ac ardaloedd o dir ystyried hyn. Lle mae cyswllt ag ymwelwyr yn bosibl gyda phengwiniad y tu allan i'w llocliau, mae'n rhaid cael goruchwyliaeth staff ddigonol.

(Gweler Atodiad 12 – Categoriaddio anifeiliaid peryglus)

8.5 Acwaria cyhoeddus

Ansawdd dŵr

8.5.1 Er bod gofynion ansawdd dŵr ar gyfer rhywogaethau gwahanol yn amrywio, mae'n bwysig monitro a chofnodi paramedrau sylfaenol penodol, a bod gofal priodol yn cael ei roi er mwyn darparu ar gyfer gofynion rhywogaethau penodol.

8.5.2 Dylid monitro ansawdd dŵr fel mater o drefn:

ar gyfer arddangosiadau newydd neu rai sydd wedi derbyn gwasanaeth sylweddol, dylai monitro dyddiol gynnwys tymheredd, halwynedd (fel ppt neu SG mewn tanciau dŵr hallt), pH, cyfanswm yr amonia (er mwyn asesu amonia nad yw wedi ei ïoneiddio), a nitraid, ac, ar sail wythnosol, ocsigen toddedig a nitrad

yn dilyn cyfnod o fis, os yw tanc yn sefydlog, gellir cynnal profion yn wythnosol yn hytrach na dyddiol

ar bob adeg, mae'n rhaid cael darpariaeth o gyfarpar trin dŵr digonol er mwyn sicrhau bod ansawdd y dŵr yn cael ei gynnal o fewn paramedrau a osodwyd er mwyn bodloni gofynion sy'n benodol i rywogaethau.

8.5.3 Dylai acwaria cyhoeddus ddefnyddio pecynnau profi ansawdd dŵr o safon broffesiynol. Dylid cael rhywfaint o reolaeth ansawdd ar gyfer gweithdrefnau profi, naill ai drwy samplu paralel neu raddnodi yn erbyn safonau a osodwyd.

8.5.4 Dylai ceidwaid acwaria gael mynediad i gyfleusterau labordy ar y safle, megis microsgopeg sylfaenol, a chael hyfforddiant ar gyfer casglu samplau.

8.5.5 Mae goddefiadau a gofynion ansawdd dŵr penodol yn amrywio'n sylweddol, ond byddai amrediadau cyffredinol ar gyfer cynnal dŵr yn y tanc fel a ganlyn:

Dŵr croyw a morol

	Morol	Dŵr croyw
NH3	<0.05 ppm	<0.1 ppm
Caledwch carbonadau	6500 mg/L (uchafswm)	<200 mg/L
Nitraid	<0.1 ppm	
Nitrad	<20 ppm	
O2	>6 mg/L	>6 mg/L
PH	7.9 – 8.4	6.5 – 9
Rhydoks	340+/-20 mV	
Halwynedd	27.5 – 32 ppt	Defnyddir 5 – 9 weithiau ar gyfer therapi
Disgyrchiant penodol	1.022 – 1.025	
Tymheredd – tymherus	<15 °C	<15 °C
Tymheredd – trofannol	23 – 26 °C	23 – 26 °C

Milfeddyg

8.5.6 Dylai'r milfeddyg fod yn gyfarwydd ag arfer cyfredol o ran gofal milfeddygol o bysgod, yn enwedig y rhywogaeth y disgwylir iddo ef neu hi ddelio â hi. Dylai ef neu hi fod yn gyfrifol am, neu'n cymryd rhan weithredol yn, y canlynol:

- ymweliadau rheolaidd (gweler Atodiad 5 – Cyfleusterau milfeddygol);
- hyfforddi staff i adnabod clefydau a thechnegau labordy sylfaenol;
- cyfarwyddo neu gynnal triniaeth ar anifeiliaid sâl;
- paratoi set o brotocolau triniaeth ar gyfer tanciau acwariwm.

Deifwyr

8.5.7 Rhaid i ddeifwyr acwariwm weithredu yn unol â chodau ymarfer cymeradwy presennol yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch. Yn ogystal, mae'n rhaid i

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

ddeifwyr dderbyn hyfforddiant am ymddygiad a gofynion y rhywogaeth y maent yn plymio â hi.

8.5.8 Mae technegau bwydo yn amrywio. Er enghraifft, mae rhai sefydliadau yn ffafrio bwydo siarcod â ffonau, ond gall bwydo â llaw fod yn dderbyniol os yw asesiadau risg wedi cael eu cynnal a bod yswirwyr yn cytuno.

8.6 Adar dŵr

8.6.1 Mae'r rhan fwyaf o adar dŵr annomestig yn cael rhyddid mewn lloc ac nid ydynt yn cael eu cau i mewn dros nos. Mae cadw allan ysglyfaethwyr fel cadnoaid, cathod a mamaliaid llai yn rhan bwysig o reolaeth adar dŵr. Bydd hyn yn cynnwys defnyddio ffensys gwrth-ysglyfaethwyr (sy'n hanfodol ar gyfer cadw cadnoaid allan), ffensys trydan, trapio a saethu. Dylid cymryd gofal wrth ddewis rhywogaethau ar gyfer llociau â thopiau agored.

8.6.2 Gall adar dŵr gwyllt sy'n ymweld â'r casgliad gyflwyno peryglon ar ffurf clefyd neu halogiad i gyflenwadau dŵr. Mae'n rhaid rhoi ystyriaeth i hyn wrth gynllunio llociau neu wrth osod dwyseddau stoc.

8.6.3 Rhaid i lociau ar gyfer adar dŵr gael eu dylunio'n ofalus ac efallai y bydd angen i ardaloedd llai fod o leiaf 50% dŵr. Mae llai o ddŵr yn dderbyniol ar gyfer gwyddau sy'n pori. Rhaid i adar allu dod i mewn i'r dŵr a'i adael heb unrhyw anhawster: felly, dylai ymylon fod yn llethrau â graddfa o un mewn tri neu lai. Dylai ffensys y perimedr fod ag uchder o ddau fetr (tri metr os oes modd) a'u claddu hyd at ddyfnder o oddeutu 0.5 metr. Mae ffens drydan â phwls i atal ysglyfaethwyr yn hanfodol os yw'r ffens yn llai na dau fetr o uchder.

8.6.4 Mae dŵr yn hanfodol ar gyfer y mwyafrif o rywogaethau os ydynt yn mynd i gyflawni eu harferion ymddygiadol arferol. Gall dŵr fod yn statig ond ffeirir systemau sy'n caniatáu ar gyfer mewnlif/all-lif, cyn belled â nad ydynt yn annog lledaenu organebau pathogenaidd o'r naill loc i'r llall. Mae ansawdd dŵr yn bwysig; mae angen cynllunio ardaloedd ar gyfer adar dŵr yn ofalus. Mae llystyfiant yn darparu lloches, amddiffyniad a chysgod ac mae'n gallu diogelu adar rhag oeri ac ewinrhew. Gall fod angen llety dan do, sydd weithiau wedi'i gynhesu, ar rywogaethau trofannol.

8.6.5 Gall ardaloedd glaswellt fod yn hanfodol ar gyfer rhai rhywogaethau, e.e. gwyddau Branta ac Anser, elyrch, hwyaid yr eithin, Chloephaga a hwyaid sy'n pori (rhywogaethau o chwiwellod, hwyaid crymanblu, corhwyaid Baical). Pan mae glaswellt yn brin, efallai y bydd angen bwydo atodol gyda phelenni. Mae adar dŵr yn amrywio o ran eu gofynion dietegol ond mae cymysgedd o belenni haenau (y maint llai ar gyfer hwyaid llai) a gwenith yn darparu atchwanegyn derbyniol – neu brif ffynhonnell o faetholion ar gyfer mwyafrif y rhywogaethau llai arbenigol.

8.6.6 Mae'n rhaid ystyried cymysgu rhywogaethau yn ofalus iawn. Mae rhai adar dŵr yn ymosodol neu'n diriogaethol ac mae'n well eu cadw ar wahân. Mae eraill yn gymdeithasol a byddant yn byw gyda'i gilydd fel grŵp, ond mae angen cymryd gofal er mwyn sicrhau y ceir cymhareb rhyw briodol. Mae angen ystyried yn ofalus cyn cymysgu adar dŵr gyda rhywogaethau eraill o anifeiliaid, megis mamaliaid; gall ceirw, antelopïaid a charnolion eraill niweidio adar dŵr, neu fod yn ffynhonnell straenachoswyr hirdymor. Gall ffensys i gadw allan, sydd wedi'u gosod 30 cm uwchben y ddaear, adael i'r adar dŵr ddianc rhag ymyrraeth.

8.6.7 Mae tocio blaenau adenydd adar yn gyfreithiol yn bresennol yn y DU (cyn belled â nad ydynt ar dir amaethyddol) ond ni ddylid ei wneud heb ystyriaeth ofalus. Dylai casgliadau fod â pholisi moesegol a chod ymarfer ynglŷn â thocio blaenau adenydd a dylent fod yn barod i'w hamddiffyn (gweler Atodiad 2 – Y broses adolygu moesegol).

8.6.8 Mae pwyntiau eraill sy'n benodol i adar dŵr yn cynnwys:

- argaeledd blychau nythu;
- deor, gori a chyfleusterau ar gyfer storio grawn;
- darpariaeth graean (hydawdd ac anhydawdd).

8.6.9 Gall cyfleusterau bridio ar gyfer adar dŵr, yn ddibynnol ar y rhywogaeth, gynnwys blychau nythu a deunydd nythu. Mae dyluniad y blwch nythu yn hollbwysig: mae maint a safle'r agoriad yn gallu gwneud gwahaniaeth mawr o ran llwyddiant bridio. Dylid osgoi croesrywedd drwy beidio â chymysgu rhywogaethau tebyg yn yr un lloc.

8.6.10 Mae gofyn ystyried iechyd a diogelwch pobl wrth gadw adar dŵr. Gall pyllau fod yn ffynhonnell o organebau heintus. Rhaid gosod ffensys trydan mewn modd fel nad yw'r cyhoedd yn gallu dod i gyswllt â nhw ac mae'n rhaid i ymylon pyllau gael eu ffensio lle bo angen.

8.6.11 Mae cyngor ar gadw adar dŵr ar gael gan nifer o sefydliadau, gan gynnwys y British Waterfowl Association ac Ymddiriedolaeth Adar y Gwlyptir.

8.7 Adar ysglyfaethus

8.7.1 Cedwir adar ysglyfaethus (Falconiformes a Strigiformes) mewn ffyrdd amrywiol ac am resymau amrywiol. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Adardai, lle mae adar yn mwynhau cymharol ryddid i symud, ac fe'u cedwir ar gyfer eu harddangos a/neu i fridio mewn caethiwed.
- Adar arddangos, waeth ydynt wedi'u clymu neu beidio, sy'n cael hedfan yn rhydd yn rheolaidd ar gyfer y cyhoedd.
- Cartrefu aderyn gwyllt yn achlysurol sydd ag anabledd parhaol, at ddibenion addysgol neu er mwyn bridio mewn caethiwed.
- Adar gwyllt sâl neu sydd wedi'u hanafu, a gedwir ar gyfer triniaeth ac adsefydlu.

8.7.2 Mae pob un o'r categorïau cadw hyn yn dod â gofynion penodol o ran rheolaeth dda. Rhestrir rhai o'r rhain isod: ceir gwybodaeth berthnasol arall mewn amrywiol godau ymarfer a chyhoeddiadau, y mae manylion amdanynt wedi'u rhestru yn Atodiad 12.

Adardai

8.7.3 Mae adar ysglyfaethus a gedwir mewn adardai yn cael eu rheoli'n gyffredinol mewn modd tebyg i adar eraill. Mae pwyntiau penodol i'w nodi fel a ganlyn:

- Dewis o rywogaethau – Mae rhai rhywogaethau, megis gweilch, yn llai addas ar gyfer sŵau oherwydd eu natur. Mae eu natur yn golygu eu bod yn anodd eu cartrefu a'u rheoli a dylid eu cadw mewn casgliadau arbenigol yn unig.
- Bwyd – Mae angen dietau anifeiliaid cyfan, neu gig sydd ag atchwenegion priodol. Ni ddylid defnyddio un grŵp bwyd yn unig. Mae'n rhaid i bob aderyn ysglyfaethus gael mynediad at ddŵr yfed ac ymdrochi glân yn ddyddiol.
- Dyluniad yr adardy. Dylai llociau ddarparu mannau ffafriol addas ar gyfer y rhywogaeth, gan fod yn well gan lawer o adar ysglyfaethus fod yn uchel. Dylai clwydau fod yn briodol ar gyfer y rhywogaeth a gartrefir. Dylai meintiau adlewyrchu galluedd hedfan y rhywogaeth. Er enghraifft, nid yw fwlturiaid mawr yn gallu glanio'n ysgafn ac felly mae angen digon o le arnynt i lanio heb achosi niwed. Mae'r rhan fwyaf o adar ysglyfaethus yn fwy sefydlog mewn llociau gydag o leiaf un mur sol-et. Efallai y bydd angen enciliau ar gyfer unigolion mwy nerfus.
- Nid yw cymysgu genera yn syniad da yn aml, ac, os gwneir, dylid ei reoli â gofal mawr. Mae gwybodaeth am adar unigol a phrofiad o ddelio ag adar ysglyfaethus yn gyffredinol yn hanfodol.

Adar arddangos

8.7.4 Clymu. Mae adar sy'n cael eu cadw er mwyn eu harddangos yn cael eu dal trwy eu clymu am ran o'u bywydau, fel y gallant hedfan yn rhydd o flaen y cyhoedd. Mae ystyriaethau pwysig fel a ganlyn:

- Hedfan – Mae'n rhaid i adar sydd wedi'u clymu gael hedfan o leiaf pedair gwaith yr wythnos heblaw eu bod wedi'u clymu ar gyfer triniaeth feddygol. Ni ddylid clymu unrhyw aderyn yn barhaol. Dylai pob aderyn gael cyfle i hedfan neu symud yn rhydd yn ystod rhan o'r flwyddyn.
- Gorffwys a bwrw plu - Dylai pob casgliad ganiatáu gofod digonol yn yr adardy ar gyfer gorffwysu adar sy'n gweithio a'u gadael i fwrw eu plu.
- Adar ni ddylid eu clymu – Ni ddylid clymu tylluanod a fwlturiaid, yn enwedig fwlturiaid o'r Byd Newydd. Gellir eu hyfforddi i hedfan o'u llociau yn hawdd a hwn yw'r dull a ffefrir i'w cartrefu.
- Diogelwch gyda'r nos – Mae adar sydd wedi'u clymu yn agored i niwed yn sgil ymosodiadau gan anifeiliaid gwyllt eraill, felly dylent gael eu hamddiffyn yn dda gyda'r nos. Dylai adar sy'n cael eu cau i ffwrdd gyda'r nos gael eu rhoi mewn ardaloedd sy'n bodloni'r safonau lles priodol o dan adran 8 o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 ac ni ddylid eu cau i mewn am gyfnodau afresymol o hir. Heblaw eu bod yn sâl, ni ddylid cau tylluanod yn enwedig mewn blychau gyda'r nos.
- Ardaloedd hedfan – Dylai ardaloedd hedfan fod yn rhydd rhag peryglon i adar ac ni ddylent fod yn agos i gewyll sy'n cynnwys anifeiliaid a allai ddal neu ladd aderyn

petai'n glanio ar neu yn y gawell. Dylid gwneud mynd ag adar i ardal arddangos ac oddi yno mor ddiogel a di-straen a phosibl drwy deithio mewn cerbyd addas. Ni ddylai ardaloedd hedfan fod yn union gerllaw neu o fewn golwg adar sydd wedi'u clymu.

- **Staffio** – Dylai staff fod yn gyfarwydd iawn â dulliau hyfforddiant, materion colli pwysau, technegau trin, a chynnal a chadw cyfarpar ac adar. Dylent hefyd fod yn gallu trosglwyddo gwybodaeth gywir a chyfredol am yr adar i'r cyhoedd sy'n gwylio.
- **Dianc** – Mae perygl o hyd y bydd adar sy'n hedfan yn rhydd yn mynd ar goll. Os na cheir hyd iddynt, bydd y rhan fwyaf o adar arddangos yn marw yn y pen draw. Gellir lleihau digwyddiadau o'r fath trwy hyfforddiant da a thrinwyr profiadol a thrwy sicrhau bod yr holl adar sy'n hedfan yn gwisgo dyfeisiau telemetrig fel y gellir eu tracio.

Adar gwyllt anabl

8.7.5 Weithiau, bydd adar ysglyfaethus sydd wedi'u hanafu'n barhaol yn ymuno â chasgliad a gallant fod yn ddefnyddiol naill ai fel aderyn addysgol neu, os yw'n aelod o rywogaeth fwy prin, fel rhan o raglen fridio mewn caethiwed. Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

- **Anghenion unigol** – Dylai lles ac ansawdd bywyd yr adar hyn fod yn hollbwysig. Dylid rhoi adar sydd wedi'u hanafu'n ddrwg ac nad ydynt yn gallu byw bywyd rhesymol i gysgu, waeth pa mor brin ydynt. Ni ddylid cadw adar sy'n rhy nerfus i gael eu harddangos i'r cyhoedd mewn arddangosiad cyhoeddus. Ni ddylid clymu adar sy'n anabl yn barhaol.
- **Cartrefu** – Nid yw'r adar hyn yn gallu hedfan a/neu glanio'n iawn yn aml. Dylai clwydau adlewyrchu gallu'r aderyn dan sylw.
- **Paru** – Wrth baru adar nad ydynt wedi'u hanafu, bydd angen monitro lefelau ymosodol, gan na fydd aderyn sydd wedi'i anafu yn gallu ymdopi cystal.
- **Noder:** Ceir gofynion cyfreithiol eraill sy'n benodol i lawer o rywogaethau brodorol y dylid cadw atynt.

Adar gwyllt sâl neu sydd wedi'u hanafu

8.7.6 Ni ddylai adar gwyllt sâl neu sydd wedi'u hanafu, mewn theori, ffurfio rhan gyfannol o unrhyw sw neu gasgliad. Fodd bynnag, wrth ystyried y diffiniad o sw o dan y Ddeddf Trwyddedu Sŵau, bydd rhai sefydliadau sy'n trin adar clwyfedig ac sydd â saith diwrnod neu fwy o ddiwrnodau agored mewn blwyddyn yn ddarostyngedig i ofynion trwyddedu Deddf 1981 ac yn gymwys ar gyfer arolygiadau. Mae rhai pwyntiau penodol sy'n ymwneud â chasgliadau o'r fath fel a ganlyn:

- **Rheoli heintiau** – Mae adar sâl neu sydd wedi'u hanafu yn fwy tebygol o ddi-oddef o glefyd nag anifeiliaid iach. Felly, mae angen i fonitro iechyd a hylendid fod yn fwy trylwyr, er mwyn lleihau risgiau i adar eraill, staff ac ymwelwyr.

- Lles – Bydd y rhan fwyaf o'r adar wedi dod i mewn o'r gwyllt a byddant o dan straen yn barod. Bydd dod i olwg y cyhoedd yn gwaethygu hyn. Argymhellir yn gryf felly ni ddylai adar gwyllt sy'n gwella, ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol, gael eu dangos i'r cyhoedd.
- Llety – Dylai cyfleusterau ddarparu ar gyfer anghenion arbennig adar sydd wedi'u hanafu. Efallai y bydd angen cadw adar sydd i'w rhyddhau o dan amodau lle y gellir cadw eu hymddygiad ffo, magu hyder a ffitrwydd hedfan, ac ymddwyn yn naturiol.

8.7.7 Mae'r gofynion ar gyfer tylluanod (adar ysglyfaethus nosol) yn debyg iawn i'r rhai a ddisgrifir uchod, gyda rhai gwahaniaethau. Mae'r Grŵp Cynghori ar Dacsonau Tylluanod wedi cynhyrchu ei ganllawiau ei hun a dylid cyfeirio at y rhain.

8.7.8 Efallai y bydd rhai adar ysglyfaethus mewn sŵau yn ddarostyngedig i reolaeth o dan nifer o ddarnau o ddeddfwriaeth wahanol – er enghraifft, Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 a'r Confensiwn ar y Fasnach Ryngwladol mewn Rhywogaethau mewn Perygl (CITES). Efallai y bydd deddfwriaeth o ran lles, iechyd anifeiliaid, teithio, a thriniaeth gan filfeddygon yn berthnasol. Mae'n bwysig fod gweithredwyr yn deall pa ddeddfwriaeth sy'n gymwys i sŵau.

Atodiad 9 – Staff a hyfforddiant staff

Hyfforddiant

9.1 Dylai hyfforddiant a datblygiad mewnlol parhaus i staff (e.e. Buddsoddwyr mewn Pobl) fod yn nodweddiadol o'r sw. Mae pynciau nodweddiadol yn cynnwys:

- hwsmonaeth anifeiliaid;
- lles anifeiliaid;
- iechyd a diogelwch a chymorth cyntaf;
- gweithredu yn ystod argyfyngau, dianc, salwch;
- gweithdrefnau diogelwch;
- ewthanasia brys;
- samplu sylfaenol er mwyn monitro iechyd a diagnosis;
- hylendid bwyd;
- clefydau, yn enwedig rhai sy'n dod i'r amlwg fel Enseffalopathi Sbyngffurf Buchol (BSE), Salmonella enteritidis, Escherichia coli O157, feirws Hantaan;
- peryglon deifio;
- rheoli rhywogaethau a ddefnyddir mewn ardaloedd lle ceir cyswllt ag anifeiliaid;
- cadwraeth *in situ* ac *ex situ*;
 - technegau addysgol

Staff

9.2 Rhaid i'r gweithredwr sw wneud pob ymdrech i sicrhau nad oes gan unrhyw aelod o'i staff unrhyw euogfarnau o dan Ddeddf 1981 neu gefndir o gam-drin anifeiliaid o dan unrhyw ddeddfwriaeth lles anifeiliaid neu ddeddfwriaeth cadwraeth, gan gynnwys:

- Deddfau Diogelu Anifeiliaid 1911 i 1964;
- Deddfau Diogelu Anifeiliaid (yr Alban) 1912 i 1964;
- Deddf Anifeiliaid Anwes 1951;
- Deddfau Diogelu Adar 1954 i 1967;

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981. Archwiliad Cyn Arolygiad.

- Deddf Sefydliadau Lletya Anifeiliaid 1963;
- Deddf Sefydliadau Marchogaeth 1964 ac 1970;
- Deddf Anifeiliaid Gwyllt Peryglus 1976;
- Deddf Rhywogaethau mewn Perygl (Mewnforio ac Allforio) 1976;
- Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981;
- Rheoliadau Cadwraeth (Cynefinoedd Naturiol ac ati) 1994;
- Rheoliadau Rheoli Masnachu mewn Rhywogaethau mewn Perygl (Gorfodaeth) 1997;
- Deddf Bridio a Gwerthu Cŵn (Lles) 1999;

ATODIAD 10

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981
Archwiliad Cyn Arolygiad

Dyddiad

Er nad yw cwblhau'r ffurflen hon yn orfodol, byddai gwneud hyn yn arbed amser yn ystod yr arolygiad ac yn helpu i gadw'r ffioedd yn is.

Yn ychwanegol i'r dogfennau y gofynnir i chi eu hatodi, efallai y bydd gofyn i chi gyflwyno tystiolaeth i gefnogi unrhyw un o'r atebion ar y ffurflen hon.

MANYLION Y SEFYDLIAD	
Enw a chyfeiriad y sefydliad Rhifau ffôn Ffacs E-bost Gwefan Enw'r cyfarwyddwr	
Hanes byr Blwyddyn sefydlu Rhiant-sefydliad (os oes un) Ffynhonnell (ffynonellau) cyllid, e.e. ymwelwyr, awdurdod lleol ac ati Math o fusnes (e.e. partneriaeth, elusen gofrestredig) Perchnogaeth y sefydliad/tir Corff llywodraethol Cadeirydd y corff llywodraethol	
A oes gennych prif gynllun / cynllun busnes? Os felly, amgaewch gopi	
Datganiad cenhadaeth	
Rhestr o bob un aelod o'r staff a'u teitlau a'u cymwysterau. (nodwch os ydynt yn amser llawn neu'n rhan-amser)	Atodwch
Cyflwynwch gopi o siart sefydliadol y sefydliad.	Atodwch
Cynllun y parc/sw Atodwch	
Oriau gweithredu Haf Gaeaf Ffioedd mynediad a chategorïau Ffigurau ymweld ar gyfer y tair blynedd diwethaf	
A yw eich sefydliad yn berchen ar neu'n gweithredu parc swolegol arall neu gyfleuster bridio oddi ar y safle neu gyfleusterau dal anifeiliaid eraill?	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
Os ydy, rhowch fanylion.	
Cyflenwch eich stocrestr anifeiliaid ddiweddaraf.	Atodwch
A yw eich sefydliad yn aelod o ISIS (System Gwybodaeth Ryngwladol am Rywogaethau)?	
Os ydy Ydych chi'n defnyddio ARKS? SPARKS? REGASP? MedARKS? Cronfeydd data cyfrifiadurol eraill?	
Cofnodion Pa drefniadau a wneir ar gyfer cadw'r cofnodion anifeiliaid presennol? A yw eich sefydliad yn cadw copïau dyblyg o gofnodion anifeiliaid? Os felly, ble maent yn cael eu cadw? Sut y mae hen gofnodion yn cael eu harchifo? Ydyn nhw'n hygyrch ar gyfer ymholiadau bona fide? Rhestrwch pa ddulliau o farcio anifeiliaid y mae eich sefydliad yn eu defnyddio a'r tacsonau y'i defnyddir ar eu cyfer: Trawsatebwr Tatŵ Tagiau clust Modrwyau Arall	
A gedwir llyfrau dydd i gofnodi cyflwr ac iechyd pob anifail? Crynowch y strwythur adrodd.	
Beth yw eich cynllun wrth gefn ar gyfer yr anifeiliaid pe bai'r lle yn cau neu incwm yn cael ei golli am gyfnod amser parhaus?	
Gweithrediadau'r sw O dan ba amgylchiadau, os o gwbl, ydych chi'n bwydo anifeiliaid ag asgwrn cefn byw?	
A chaniateir bwydo anifeiliaid gan ymwelwyr? Sut y rheolir hyn?	
A yw cyngor arbenigol yn cael ei geisio a'i dderbyn o ran maeth? Os felly, gan bwy ac o ble?	
Beth yw'r polisi ysmygu ar gyfer staff y sw?	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
Hwsmonaeth anifeiliaid a gofal milfeddygol Pwy yw eich milfeddyg? Os nad oes gennych filfeddyg, pwy yw eich swyddog/cynghorydd milfeddygol? A yw pobl eraill yn ymwneud â rhoi cyngor arbenigol ar iechyd anifeiliaid i'r casgliad? Os felly, rhowch fanylion. Disgrifiwch eich rhaglen filfeddygol, gan gynnwys pa mor aml y ceir ymweliadau a'r math o waith a gyflawnir yn arferol.	
<i>Disgrifiwch yn fras y cyfleusterau milfeddygol sydd gennych ar y safle.</i>	
Oes unrhyw un o'ch milfeddygon yn cymryd rhan mewn datblygiad proffesiynol parhaus perthnasol? Os felly, rhowch fanylion.	
A yw eich sefydliad yn cynnal archwiliad rheolaidd o anifeiliaid, gan gynnwys gwiriadau ar gyfer parasitiaid a rhaglen meddyginiaeth ataliol, gan gynnwys brechiadau?	Atodwch grynodedb o'r archwiliad.
Rhowch fanylion am yr offer a'r cyffuriau a ddefnyddir ar gyfer atal.	
Pa drefniadau a wneir ar gyfer archwiliadau post-mortem o anifeiliaid?	
Pa system sydd gennych ar gyfer adolygu cofnodion clinigol a phatholegol yn rheolaidd?	
Ydych chi'n cadw cofnodion wedi'u diweddarau o ddietau anifeiliaid?	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
<i>Sut ydych chi'n cydweithio â sŵau eraill a sefydliadau eraill o ran cyfnewid gwybodaeth hwsmonaeth am y rhywogaethau a gedwir gennych? Darparwch fanylion.</i>	
Iechyd a diogelwch	
<i>Pa asesiadau risg sy'n cael eu cynnal yn rheolaidd?</i>	
Arferion bwydo	
Rhyngweithiadau rhwng staff ac anifeiliaid	
Rhywogaethau gwenwynig	
Sefyllfaoedd lle ceir cyswllt ag anifeiliaid	
Diangfeydd/rhyddhau anifeiliaid	
Ardaloedd ymwelwyr (llethrau, grisiau ac ati)	
Defnydd o offer gan staff	
Eraill	
<i>A oes gan y sw lyfr damweiniau?</i> <i>Darparwch gopi o'ch gweithdrefnau argyfwng ysgrifenedig.</i> <i>Sut mae aelodau'r staff yn cael eu hysbysu am yr holl weithdrefnau argyfwng?</i> <i>Darparwch yr adroddiadau ysgrifenedig ar y driliau brys ar gyfer y 12 mis diwethaf.</i>	Atodwch Atodwch
A yw staff yn cael eu hyfforddi i drin argyfyngau eraill?	
Sut mae'r holl aelodau staff yn cael eu hysbysu am risgiau yn ymwneud â chlefydau milheintiol posibl?	
A oes gweithdrefn adrodd damweiniau ar waith (Rheoliadau Adrodd ar Anafiadau, Clefydau neu Ddigwyddiadau Peryglus – RIDDOR)?	
A oes gan y sw bolisi iechyd a diogelwch ysgrifenedig ac a yw'n cael ei ddeall gan yr holl staff a gwirfoddolwyr?	
A yw'r weithdrefn dianc wedi'i hysgrifennu ac ar gael i'r holl staff?	
Oes llawfeddyg coed cymwysedig yn cael ei gadw i archwilio a mynychu coed a allai achosi anaf neu fod o gymorth i ddianc?	
Rhowch fanylion o'r rhaglen rheoli fermin ac ysglyfaethwyr.	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
Oes gweithdrefn ar gyfer adrodd salwch staff?	
Oes gweithdrefn ar gyfer adrodd anghenion cynnal a chadw?	
Pa mor aml y mae llociau, ffensys a rhwystrau cadw draw yn cael eu gwirio am ddifrod ac yn cael eu cynnal?	
Pa mor aml y mae systemau a chyfarpar trydanol yn cael eu gwirio a'u cynnal?	
Oes gweithdrefnau ar waith er mwyn sicrhau bod unrhyw ddiffygion a nodir gan wiriadau yn cael eu cywiro?	
Diogelwch	
Sut y diogelir y casgliad ar sail 24 awr?	
Rhowch fanylion am arfau tanio (gan gynnwys offer i ddal a drylliau bollt caethiwed) a sut y ceir mynediad atynt.	
A yw'r defnydd o arfau tanio yn cael ei ymarfer a'i gofnodi?	
CADWRAETH	
Ydych chi'n aelod o'r Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur (IUCN)?	
Oes gennych chi gopi o Strategaeth Cadwraeth Sŵau'r Byd – os oes, sut y mae'n dylanwadu ar eich cynllunio?	
Pa fersiwn o Restr Data Coch yr IUCN rydych chi'n ei defnyddio?	
CADWRAETH EX SITU	
Grwpiau rheoli rhywogaethau	
Ydych chi'n cael eich cynrychioli ar neu a oes gennych chi gysylltiadau ag unrhyw grwpiau?	
Rhowch fanylion am a nifer y blynyddoedd rydych chi wedi bod yn ymwneud ag unrhyw un o'r grwpiau canlynol:	
Grŵp Arbenigol ar Fridio at Ddibenion Cadwraeth (CBSG)	
Rhowch fanylion	
Rhaglenni rhywogaethau o dan fygythiad Ewrop (EEPs)	
Rhestrwch y rhaglenni rhywogaethau o dan fygythiad Ewrop y mae eich sefydliad yn cymryd rhan ynddynt.	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
Rhaglenni rheoli rhywogaethau ar y cyd Rhestrwch y rhaglenni rheoli rhywogaethau ar y cyd y mae eich sefydliad yn cymryd rhan ynddynt. Rhestrwch y rhaglenni rheoli rhywogaethau ar y cyd y mae eich sefydliad yn eu cadeirio. Ydych chi'n cyfrannu at unrhyw rhaglenni rheoli rhywogaethau eraill? Os felly, rhowch fanylion	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
Llyfrau bridio	
Ydych chi'n cynnal llyfrau bridio? – Os felly, rhowch fanylion am y rhywogaethau.	
Rhyngwladol	
Rhanbarthol	
Ydych chi'n cynnal rhywogaethau llyfr bridio? Os felly: Pa mor aml rydych chi'n adrodd i geidwad y llyfr bridio? Rhestrwch y rhywogaethau	
Oes gennych chi gynllun casglu anifeiliaid? Os felly, atodwch. Ydych chi yng nghanol y broses o baratoi un ac, os felly, pryd bydd ar gael? Os nad oes gennych gynllun casglu anifeiliaid, sut ydych chi'n penderfynu pa rywogaethau i'w cadw?	Atodwch
CADWRAETH IN SITU	
<i>Pa adnoddau y mae eich sw yn defnyddio o ran cadwraeth in situ:</i> (a) Personél (b) Ariannol (c) Arall	
A ydych chi wedi casglu arian ar gyfer neu wedi cefnogi'n ariannol unrhyw brosiectau in situ o fewn y tair blynedd diwethaf? Os ydych, rhestrwch y prosiectau a natur y gefnogaeth.	
A ydych chi'n ymwneud yn uniongyrchol, neu wedi bod yn ymwneud yn uniongyrchol, ag unrhyw brosiectau in situ, naill ai drwy ariannu neu gyfranogiad mwy uniongyrchol, dros y tair blynedd diwethaf? Os felly, rhowch fanylion.	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
GWEITHGAREDDAU CADWRAETH ERAILL	
Ydych chi'n cyfrannu at gadwraeth mewn ffyrdd eraill? Os felly, rhowch fanylion.	
ADDYSG	
Rhestrwch ac amlinellwch yn fras brif elfennau rhaglen addysg a pholisi'r sw neu atodwch y cynllun cyfredol.	
Nifer y staff addysg Sy'n cael eu talu Cynllun hyfforddiant Gwirfoddolwyr	
Cyfleusterau Ystafelloedd dosbarth (nifer) Darlithfeydd (nifer) Llyfrgell Arall	
Lefelau addysg a ddarperir – ticiwch pa un sy'n briodol Meithrin Cynradd Uwchradd Prifysgol Oedolion Arall	
Cysylltiadau â'r awdurdod lleol: Staff Cyllid Datblygu cwricwla Cyswllt	
A yw eich sw yn aelod o unrhyw rwydwaith addysg sw (e.e. Addysgwyr Sŵau Prydain ac Iwerddon)? Os felly, rhowch fanylion.	
Sut ydych chi'n sicrhau cysondeb ac effeithiolrwydd eich rhaglen addysg (e.e. arolygiadau, taflenni adborth, arolygon ymwelwyr)?	
Cymhorthion addysgu (gan gynnwys cyhoeddiadau) – Rhowch fanylion a darparwch enghreifftiau.	
Rhowch fanylion am aelodaeth a chysylltiadau â grwpiau sy'n ymwneud ag addysg amgylcheddol.	

MANYLION Y SEFYDLIAD parhad	
Cymhorthion addysgu anffurfiol – rhowch fanylion o'r hyn a ddefnyddir, e.e. labeli, pyst gwrando, arddangosiadau cyhoeddus, darlithiau mewnol ac allanol, ac ati.	
Hyfforddiant staff	
Oes disgwyl i'ch staff ddilyn cwrs gohebiaeth y Coleg Estyniad Cenedlaethol (NEC) mewn Rheoli Anifeiliaid Sw?	
Ydych chi'n trefnu eich hyfforddiant eich hun i staff? Os felly, nodwch yn fras sut y gwneir hyn.	
Ydych chi'n darparu hyfforddiant ar gyfer sefydliadau eraill? Os ydych, rhowch fanylion.	
Pa gymwysterau sydd gan eich staff addysg? Rhestrwch fesul aelod o staff.	
YMCHWIL	
Rhestrwch ac amlinellwch yn fras brif elfennau rhaglen polisi ymchwil y sw.	
Pa adnoddau mae'r sw yn eu rhoi tuag at ymchwil? (a) Personél (b) Ariannol (c) Arall A yw prosiectau ymchwil sy'n ymwneud ag anifeiliaid yn ddarostyngedig i graffu moesegol?	
Amlinellwch eich proses adolygu moesegol yn fras.	
Atodwch fanylion am unrhyw ymchwil a gynhaliwyd, yn ystod y tair blynedd diwethaf, gan neu ar ran y sw gan: (a) staff y sw (b) sefydliadau eraill	
A yw eich sw wedi derbyn unrhyw grantiau ymchwil? Os felly, rhowch fanylion	
Rhestrwch unrhyw gyhoeddiadau gwyddonol yn ystod y tair blynedd diwethaf gan: (a) staff (b) pobl eraill sy'n defnyddio eich casgliad.	
Oes gennych chi unrhyw gysylltiadau â sefydliadau addysg uwch? Os felly, beth yw'r cysylltiadau hynny?	

ATODIAD 11**Deddf Trwyddedu Swau 1981**

Adroddiad Arolygu

Dyddiad:

Enw'r ymgeisydd neu
drwydded bresennol

Rhif ffôn –

Dyddiad yr arolygiad diwethaf

Rhif ffacs –

Math yr arolygiad diwethaf

Math o arolygiad heddiw	Cyfansoddiad statudol y tîm arolygu
Ticiwch	
Cais newydd llawn	Enwebeion Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Adnewyddiad llawn	Dau a restrir trwy Gynulliad Cenedlaethol Cymru, un milfeddyg awdurdod lleol Opsiwn i gael <2 yn fwy o'r awdurdod lleol
Cyfnodol llawn	Dau a restrir trwy Gynulliad Cenedlaethol Cymru, un milfeddyg awdurdod lleol Opsiwn i gael <2 yn fwy o'r awdurdod lleol
Llawn anffurfiol (canolradd blynyddol)	Un unigolyn cymwys a benodir gan yr awdurdod lleol: trwyddedu / yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch / milfeddyg
Arbennig	Unrhyw nifer o unigolion cymwys a benodir sydd wedi'u hawdurdodi gan yr awdurdod lleol
Cymal 14(2) goddefeb, cyfnodol	Un unigolyn neu fwy a benodir gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru
Cymal 14(1)(b) goddefeb, anffurfiol	Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Cymal 14(1)(a) goddefeb, llawn	Un a restrir trwy Gynulliad Cenedlaethol Cymru, un a benodir gan yr awdurdod lleol

Enw a dynodiad yr <u>arolygydd</u>	Llofnod	Enw(au) cynrychiolydd (cynrychiolwyr) y sw

Copïau: Diben yr *arolygiad nesaf* – *anffurfiol*

Yn wreiddiol i'r awdurdod lleol

Amseriad yr arolygiad nesaf –

Y copi cyntaf i'r ymgeisydd/gweithredwr

Yr ail gopi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru

ASESIAD O'R ARCHWILIAD CYN-AROLYGU

Adran	Aseiad	Nodiadau
Manylion y sefydliad		
Cofnodion		
Gweithrediadau sw		
Gofal milfeddygol		
Materion iechyd a diogelwch		
Diogelwch		
Aseidiadau risg		
Cadwraeth		
Addysg		
Ymchwil		
P211N571 LT05		76

Hyfforddiant staff		

CANLYNIADAU'R AROLYGIAD

	Ateb cad- arnhaol	Ateb neg- yddol	Ddim yn ber- thnasol	Nodiadau
1. Darparu bwyd a dŵr 1. A yw'r bwyd a gyflenwir yn addas ar gyfer y rhywogaeth / anifail unigol? 2. A yw arferion sefydledig yn darparu ar gyfer ymddygiad bwydo naturiol yn ddigonol? 3. A yw'r dulliau bwydo yn ddiogel ar gyfer y staff a'r anifeiliaid? 4. A yw'r cyflenwadau bwyd a dŵr: - yn cael eu cadw'n hylan? - yn cael eu paratoi'n hylan? - yn cael eu cyflenwi i'r anifail mewn modd hylan? 5. A yw bwydo gan ymwelwyr yn cael ei ganiatáu a'i reoli yn briodol?				
2. Darparu amgylchedd addas 1. A yw'r tymheredd, awyru, goleuo a lefelau sŵn yn briodol? 2. Oes gan lociau'r anifeiliaid loches ddigonol? 3. A yw llociau'r anifeiliaid yn darparu gofod digonol? 4. A yw'r cyfleusterau wrth gefn ar gyfer y systemau cynnal bywyd yn ddigonol? 5. A yw'r gwaith o lanhau'r llety yn foddhaol? 6. A yw safon cynnal a chadw yr adeiladau a'r ffensys yn ddigonol?				
3. Darparu gofal iechyd i'r anifeiliaid 1. A yw arsylwadau o gyflwr ac iechyd yn cael eu gwneud a'u cofnodi? 2. A yw pob anifail yn derbyn sylw prydlon a phriodol pan fydd prob-				

yn cael eu nodi?				
3. A yw'r llociau wedi'u dylunio a'u gweithredu mewn modd sy'n osgoi problemau rhyngweithio cymdeithasol?				

	Ateb cad- arn-	Ateb neg- yddol	Ddim yn ber- thnasol	Nodiadau
Cyfleusterau ar y safle				
4. A yw'r cyfleusterau dal i fyny ac atal yn ddigonol? 5. A yw'r cyfleusterau milfeddygol ar y safle yn ddigonol? 6. A yw'r offer dartio yn foddhaol? 7. A yw cyffuriau a reolir yn cael eu defnyddio a'u cofnodi'n foddhaol?				
Gofal milfeddygol				
8. A oes rhaglen foddhaol o ofal milfeddygol wedi'i sefydlu a'i chynnal? 9. A yw cofnodion milfeddygol priodol yn cael eu cadw? 10. A yw meddyginiaethau yn cael eu cadw'n gywir? 11. A oes gwrthwenwynau priodol ar gael? 12. A yw'r trefniadau post-mortem yn foddhaol?				
Cwarantin				
13. A oes llety priodol wrth gefn ar gael ar gyfer ynysu anifeiliaid ar gyfer asesu, triniaeth, adfer ac ati? Iechydaeth 14. A yw'n ymddangos bod iechydaeth gyffredinol a'r drefn rheoli plâu yn effeithiol? 15. A yw'r drafnidiaeth a'r offer symud mewn cyflwr da?				
4. Darparu cyfle i fynegi ymddygiad sydd fwyaf normal 1. A yw'r llety yn ymddangos yn ddigonol i ddiwallu anghenion biolegol ac ymddygiadol yr anifeiliaid? 2. A oes ymdrechion gweithredol yn cael eu gwneud i gyfoethogi amgylcheddau'r anifeiliaid lle bo gofyn neu fantais?				

3. A yw rhwystrau'r llociau yn effeithiol o ran cyfyngu'r anifeiliaid? 4. A fydd y perimedr yn atal mynediad ac yn cynorthwyo wrth gyfyngu stoc y sw? 5. A yw'r anifeiliaid yn cael eu cadw o perimedr y sw? 6. A yw'r bridio mewn caethiwed yn cael ei reoli'n briodol?				
--	--	--	--	--

	Ateb cad- arn- -	Ateb neg- yddol	Ddim yn ber- thnasol	Nodiadau
5. Darparu diogelwch rhag ofn a gofid 1. A yw'r anifeiliaid ond yn cael eu trin gan neu o dan oruchwyliaeth staff cymwysedig priodol? 2. A yw'r cyswllt ffisegol rhwng yr anifeiliaid a'r cyhoedd yn gyson â lles yr anifeiliaid? 3. A yw'r rhyngweithiadau rhwng yr anifeiliaid o fath nad ydynt yn peri gormod o straen iddynt?				
6. Cadwraeth, addysg ac ymchwil 1. A yw'r cyfleusterau addysg ar y safle yn gymesur â'r casgliad ac yn briodol ar gyfer y dibenion? 2. A yw'r ymdrechion cadwraeth yn ddigonol? 3. A yw'r ymdrechion ymchwil yn ddigonol?				
7. Diogelwch cyhoeddus 1. A wneir darpariaethau digonol i gyfyngu anifeiliaid peryglus mewn llociau? 2. A yw'r rhwystrau cadw draw yn ymddangos yn ddigonol? 3. A ddarperir arwyddion rhybudd digonol? 4. A yw'r gwaith cynnal a chadw ar gyfer adeiladau yn ymddangos yn ddigonol? 5. A yw'r allanfeydd wedi'u nodi'n glir ac yn hygyrch? 6. A yw'r ardaloedd cyhoeddus a llwybrau cerdded yn ymddangos yn ddiogel?				

8. Cofnodion 1. A yw dyddiaduron dyddiol yn cael eu cynnal? 2. A yw cofnodion stoc yr anifeiliaid yn glir ac yn gyfredol? 3. A yw'r rhestrau eiddo blynyddol yn cael eu cynnal a'u cyflwyno i'r awdurdod lleol? 4. A yw cofnodion ffynonellau a chyrchfannau anifeiliaid yn cael eu cadw? 5. A yw'r cofnodion archif yn ddiogel?				
	Ateb cadarn-	Ateb negyddol	Ddim yn berthnasol	Nodiadau
9. Amrywiol 1. A yw niferoedd y staff yn ymddangos yn ddigonol? 2. A yw asesiadau risg effeithiol yn cael eu cynnal lle bo hynny'n briodol? 3. A yw'r yswiriant atebolrwydd cyhoeddus yn gyfredol? 4. A yw'r cyfleusterau toiled yn ddigonol ac a ydynt yn cael eu gwasanaethu? 5. A yw anghenion rhesymol pobl anabl yn cael eu diwallu? 6. A yw ardaloedd gwaharddedig wedi'u harwyddo'n briodol? 7. A oes system adrodd a chofnodi damweiniau ar waith? 8. A oes polisi cymorth cyntaf ar waith?				
Deddfwriaeth gysylltiedig				

1. A yw offer trydanol yn cael eu gwasanaethu'n rheolaidd? 2. A yw rhagofalon tân wedi'u cytuno a'u gweithredu? 3. A yw gwastraff yn cael ei waredu'n gywir?				
Gwiriad cydymffurfiaeth 1. A yw'r drwydded bresennol yn cael ei harddangos yn y fynedfa? 2. A gafwyd unrhyw ddiangfeydd ers yr arolygiad diwethaf? 3. A gafwyd unrhyw ddamweiniau arwyddocaol? 4. A yw amodau'r drwydded bresennol wedi'u bodloni?				

DARPERIR Y GOFOD CANLYNOL AR GYFER:

- NODIADAU YCHWANEGOL A SYLWADAU AM YR ATEBION I'R CWESTIYNAU CYNHARACH
- ARGYMHELLION (HEBLAW O RAN RHOI NEU WRTHOD TRWYDDED AC UNRHYW AMODAU PENODOL A ARGYMHELLWYD AR GYFER TRWYDDED – GWELER DROSODD)
- UNRHYW SYLWADAU CYFFREDINOL Y BYDDAI'R TÎM AROLYGU EFALLAI'N DYMUNO EU COFNODI

ARGYMHELLIAD Y TÎM AROLYGU I'R AWDURDOD LLEOL

Ar ôl arolygu

Ar:

Mae'r tîm arolygu yn gwneud yr argymhelliad canlynol:

ac yn ddarostyngedig i'r amodau ychwanegol canlynol:

Llofnod:

.....

.....

.....

.....

Atodiad 12 – Categoriaddio anifeiliaid peryglus

Mathau o anifeiliaid, o ran y perygl i aelodau'r cyhoedd sy'n ymweld â gerddi swolegol

Mae anifeiliaid sw yn cael eu categoriaddio'n dair lefel risg yn y rhestr ganlynol ar sail ffyrnigrwydd tebygol yr anifail a'i allu i achosi niwed i bobl, a graddfa'r niwed pe byddai'n gwneud hynny:

Categori ‘1’ (y risg fwyaf)

1.1 Mae cyswllt rhwng y cyhoedd ac anifeiliaid yng Nghategori '1' yn debygol o achosi niwed difrifol neu fod yn fygythiad difrifol i fywyd, ar sail y perygl a risg o niwed, tocsin neu glefyd, beth bynnag yw oedran neu bregusrwydd yr ymwelydd.

1.2 Rhaid i anifeiliaid yng Nghategori ‘1’ naill ai gael eu hynysu rhag y cyhoedd gan rwystr o ddyluniad addas er mwyn atal cyswllt corfforol rhwng yr anifeiliaid ac aelodau'r cyhoedd o fewn eu hardaloedd dynodedig, neu, gyda chymeradwyaeth o flaen llaw yr awdurdod lleol, rhaid iddynt fod yn destun goruchwyliaeth ddigonol er mwyn galluogi'r cyhoedd a'r anifeiliaid i fod yn yr un ardal heb unrhyw berygl.

1.3 Mae'r cyfrifoldeb dros ymlacio'r angen i ddarparu rhwystrau di-gyffwrdd (h.y. atal cyswllt uniongyrchol rhwng yr anifail a'r cyhoedd) ar gyfer rhywogaethau Categori '1' yn nwylo'r awdurdod trwyddedu, sy'n gweithredu yn ôl cyngor arol-ygwyr a enwebir gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

1.4 Gall anifeiliaid yng Nghategori '1' ond cael eu cymryd o'u llociau ac i mewn i'r un ardaloedd ag aelodau'r cyhoedd, neu gall y cyhoedd ond cael mynd i mewn i lociau'r anifeiliaid, os oes gan weithredwr y gerddi swolegol, sy'n geidwad i'r anifeiliaid, reswm i gredu (yn rhinwedd oedrannau'r anifeiliaid, eu cyflwr rhywiol, goruchwyliaeth, hyfforddiant, hanesion unigol, maint a dyluniad y lloc, neu unrhyw faterion perthnasol eraill), a'i fod wedi bodloni'r awdurdod lleol fod ganddo reswm o'r fath, na fydd yr anifeiliaid, pan fyddant o dan oruchwyliaeth aelodau o staff awdurdodedig a phrofiadol, yn achosi niwed i'r cyhoedd.

Categori ‘2’ (llai o risg)

2.1 Gall cyswllt rhwng y cyhoedd ac anifeiliaid yng Nghategori '2' achosi niwed neu salwch, ar sail y perygl a risg o gael niwed, tocsin neu glefyd, ond nid yw'n debygol o beryglu bywyd.

2.2 Byddai anifeiliaid yng Nghategori ‘2’ fel arfer yn cael eu gwahanu oddi wrth y cyhoedd gan rwystr, ond nid oes rhaid i'r rhwystr hwn, o reidrwydd, atal pob cyswllt corfforol

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Swau Modern ("y safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

rhwng yr anifeiliaid ac aelodau'r cyhoedd, er y dylai fod o fath lle mae unrhyw risg yn

ddibwys. Mae'r cyfrifoldeb dros asesu'r mathau o rwystrau sydd eu hangen ar gyfer rhywogaethau Categori '2' yn nwylo gweithredwr y gerddi sŵolegol, sy'n gorfod cymryd i ystyriaeth ymddygiad yr anifeiliaid unigol a ffactorau eraill fel sy'n berthnasol i bob sefyllfa.

2.3 Gall rhai anifeiliaid Categori '2', gyda gofod a lloches ddigonol, gael eu cynnal o fewn arddangosion sy'n caniatáu iddynt grwydro neu hedfan yn rhydd neu arddangosion y gellir cerdded trwyddynt. O dan yr amgylchiadau hyn, rhaid i'r gweithredwr allu bodloni'r awdurdod lleol, gan gyfeirio at brofiad perthnasol, ei bod yn rhesymol fod y rhywogaeth dan sylw yn gallu cael ei harddangos yn y modd arfaethedig. Yn ogystal, mae'n rhaid i'r gweithredwr allu bodloni'r awdurdod lleol ei bod yn annhebygol y bydd yr anifeiliaid unigol mewn arddangosion o'r fath yn peri niwed i aelodau'r cyhoedd.

2.4 Mae'n orfodol i weithredwr y gerddi sŵolegol, os yw'n cadw anifail Categori '2' sydd wedi ymddwyn mewn modd sydd wedi achosi niwed, neu a oedd yn debygol o fod wedi achosi niwed neu ledu clefyd, drin yr anifail hwnnw fel petai yng Nghategori '1'.

Categori '3' (y risg leiaf)

3.1 Mae'r holl anifeiliaid nad ydynt wedi'u rhestru yng Nghategori '1' neu Categori '2' yn cael eu cynnwys yng Nghategori '3' yn awtomatig. Nid yw hyn o reid-rwydd yn golygu nad ydynt yn beryglus neu'n peri risg i aelodau'r cyhoedd. Mae'r categori hwn yn cynnwys nifer o dacsonau lle nad oes llawer o wybodaeth neu brofiad cyfredol ynghylch eu cadw mewn caethiwed ar hyn o bryd. Dylai gweithredwr y sw, felly, gynnal asesiad risg i benderfynu ar y rhwystr priodol.

3.2 Mae'n orfodol i geidwad unrhyw anifail unigol yng Nghategori '3' sydd wedi ymddwyn mewn modd sydd wedi achosi niwed, neu a oedd yn debygol o fod wedi achosi niwed neu ledu clefyd, drin yr anifail hwnnw fel petai yng Nghategori '1'.

Nodiadau

Mae'r nodiadau sy'n dilyn yn ychwanegol i'r rhai uchod a bwriedir iddynt helpu arolygwyr i ddehongli'r categorïau a'r rhestrau.

Nodyn 1: Bwriad y rhestr hon yw nodi lefel y perygl a'r risg i aelodau'r cyhoedd gan anifeiliaid a gedwir mewn safle sydd wedi'i drwyddedu o dan Ddeddf Trwyddedu Sŵau 1981. Ni ddylid ei dehongli fel dangos lefel y perygl neu risg oddi wrth anifeiliaid y daw ar eu traws o dan unrhyw amgylchiadau eraill. Yn benodol, ni ddylid ei defnyddio i ddangos lefel y perygl neu risg gan anifeiliaid a gedwir mewn cartrefi, syrcasau, siopau anifeiliaid anwes a llefydd eraill nad ydynt wedi'u cwmpasu gan Ddeddf Trwyddedu Sŵau

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1981 sy'n ddarostyngedig i Ddeddf Anifeiliaid Gwyllt Peryglus 1976, y mae atodlen ar wahân ar gael ar eu cyfer. Nid yw'r rhestr hon yn ystyried lles anifeiliaid.

Nodyn 2: Bydd y rhestr o gymorth i arolygwyr wrth benderfynu a yw rhwystr yn briodol ar gyfer rhywogaeth neu anifail penodol. Yn ogystal, dylai gynorthwyo gweithredwyr sŵau wrth gynnal asesiadau risg ar fathau o rwystrau o safbwynt diogelwch cyhoeddus, a ddylid ei wneud yn unol â chanllawiau a gyhoeddwyd gan yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch yn ei gyhoeddiad ar reoli iechyd a diogelwch mewn sŵau ('Managing health and safety in zoos'. Dylai asesiadau risg adlewyrchu hynodweddau unrhyw anifail penodol a gedwir, waeth beth yw'r categori a roddir i'r rhywogaeth ar y rhestr hon, a dylent ystyried y potensial ar gyfer lladrad neu weithredoedd gan bobl anwadal.

Nodyn 3a: Gellir ond arddangos anifeiliaid Categori '1' yn gyhoeddus heb rwystrau di-gyffwrdd gyda chaniatâd ymlaen llaw gan yr awdurdod lleol.

Nodyn 3b: Gall anifeiliaid Categori '2', o dan amgylchiadau penodol, gael eu harddangos i'r cyhoedd heb rwystrau di-gyffwrdd. Er nad oes angen caniatâd blaenorol gan yr awdurdod lleol, mae'n rhaid i weithredwr yr ardd sŵolegol allu darparu cynseiliau a gwybodaeth berthnasol arall i'r awdurdod lleol sy'n dangos bod yr arfer yn ddiogel. Mewn achosion lle ceir amheuaeth, neu le nad oes cynsail, dylai'r gweithredwr geisio cyngor gan aelod gwybodus addas o'r Fforwm Sŵau (a allai, os oes angen, ymgynghori â Chymdeithas Sŵau ac Acwaria Prydain ac Iwerddon (Ffederasiwn Gerddi Sŵolegol Prydain Fawr ac Iwerddon yn gynt)).

Nodyn 3c: Lle yr arddangosir rhywogaethau Categori '2' heb rwystrau di-gyffwrdd (e.e. mewn ardaloedd y gellir cerdded trwyddynt, ardaloedd heb rwystrau cadw draw, arddangosion lle mae'r cyhoedd yn trin yr anifeiliaid, ac arddangosion lle mae adar yn hedfan yn rhydd), mae'n rhaid i fanylion yr arferion a ddilyniar gael eu cofnodi'n ysgrifenedig a bod ar gael i arolygwyr o dan Ddeddf Trwyddedu Sŵau 1981, a'r awdurdod lleol, ar adeg unrhyw arolygiad dilynol.

Nodyn 4*: Ni ddylid cymryd tebygolrwydd brathiadau, pigiadau, crafiadau ac ati a achosir gan anifail unigol sy'n wynebu amgylchiadau anghyffredin (er enghraifft, sy'n cael ei drin mewn modd annoeth, neu le y mae'n cael ei gornelu, gan effeithio ar ei ymddygiad) fel mesuriad o ffyrnigrwydd naturiol rhywogaeth.

* Crybwyllir hyn fel nad yw rhywogaethau yn cael eu hystyried yn rhy beryglus ar sail adroddiadau anecdotaidd o ymddygiad dan amgylchiadau o'r fath.

Nodyn 5: Mewn rhai rhywogaethau, e.e. rhai sy'n byw mewn buchesau, ceir tebygolrwydd uwch o ymosodiad a niwed gan yr anifeiliaid sy'n arwain (y gwrywod arweiniol fel arfer) nac o aelodau eraill o'r grŵp, yn enwedig yn ystod unrhyw dymor bridio. Mae angen cymryd mwy o ofal yn ystod adegau o'r math.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Mewn rhywogaethau o famaliaid lle mae'r ifanc yn aros gyda'r benywod, mae benywod sy'n magu yn debygol o beri lefel o risg uwch nag ar adegau eraill. Mae adar sy'n amddiffyn wyau neu gywion yn debygol o beri lefel o risg uwch nag ar adegau eraill.

Nodyn 6: Ar gyfer y mwyafrif o rywogaethau, nid yw'r anifeiliaid ifanc yn peri'r un perygl a ellir ei ddisgwyl oddi wrth yr oedolion (ac eithrio yn achos anifeiliaid gwenwynig). Er bod anifeiliaid sydd wedi'u magu â llaw yn fwy diogel nag anifeiliaid sydd wedi'u magu'n naturiol mewn rhai amgylchiadau, nid yw hyn yn wir o hyd, yn enwedig â rhywogaethau o garnolion gwyllt a llawer o rywogaethau adar. Oherwydd eu maint bach iawn, mae angen mwy o drefniadau diogelwch ar anifeiliaid ifanc llawer o rywogaethau di-asgwrn-cefn peryglus na'r hyn sydd ei angen ar gyfer oedolion sy'n fwy o faint. Oni nodir yn wahanol yn y rhestr isod, ni ellir defnyddio oedran, maint neu ryw sbesimen rhywogaeth Categori '1' i gyfiawnhau ei drin fel categori risg is, heb gael caniatâd o flaen llaw gan yr awdurdod lleol (gweler 1.3, 1.4 a nodyn 3a uchod). Beth bynnag, mae gweithredwyr sŵau yn cael eu hatgoffa i gynnal asesiadau risg os ydynt yn trin unrhyw anifeiliaid unigol yn wahanol i'r categori y maent wedi'u haseinio ato yn y rhestr hon.

Nodyn 7: Mae'r rhestr isod yn cynnwys yr holl fathau hynny o famaliaid, adar, ymlusgiaid, amffibiaid, pysgod ac anifeiliaid di-asgwrn-cefn y credir eu bod yn cyflwyno peryglon sylweddol mewn gerddi sŵolegol ac acwaria (h.y. y rheini a gynhwysir o fewn Categoriâu '1' a '2'). Ni ddylai unrhyw amrywiad o ran dosbarthiad neu gyfundrefn enwi awgrymu bod categori rhywogaeth wedi newid. Rhaid i weithredwr y sw benderfynu ar ba rwystr sydd ei angen ar gyfer unrhyw dacsonau nad ydynt wedi eu rhestru yng Nghategori '1' neu '2' ar sail asesiadau risg, a ddylai fod yn agored i'w craffu gan arolygwyr.

Nodyn 8: Dylai anifeiliaid croesryw gael eu gosod yn yr un categori â rhywogaeth y rhieni sydd fwyaf peryglus.

Nodyn 9: Nid yw anifeiliaid sydd fel arfer yn ddof ym Mhrydain wedi'u cynnwys yn y rhestr hon. Tynnir sylw at y posibilrwydd y gallai anifeiliaid unigol o rywogaethau o'r fath fod yn beryglus iawn.

Nodyn 10: Lle ceir categori ar sail tacson o anifeiliaid, e.e. genws *Cacatua*, categoreiddir ar sail y rhywogaeth fwyaf peryglus o fewn y tacson hwnnw.

Nodyn 11: Mewn achos rhywogaethau o adar a restrir yng Nghategori '2' (llai o risg), tynnir sylw at y perygl o gael niwed gan bigau a chrafangau, yn enwedig yn achos adar sydd wedi'u clymu mewn stablau, e.e. adar ysglyfaethus. Dylai adar o'r fath, pan nad ydynt yn cael eu goruchwyllo, gael eu gwahanu gan rwystr di-gyffwrdd rhag aelodau'r cyhoedd.

Nodyn 12a: Tynnir sylw at berygl pob milhaint, ond gyda phwyslais arbennig ar y peryglon uwch posibl o bobl yn contractio haint *Clamydia* gan rai adar, gan

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

gynnwys parotiaid a rhywogaethau cysylltiedig, a *Salmonella* a heintiau tebyg gan rai ymlusgiaid, gan gynnwys crwbanod, os ydynt yn cael eu trin yn agos.

Nodyn 12b: Yn ogystal, pwysleisir bod y primatiaid uwch yn perthyn yn agosach i bobl, ac felly mae'n bosibl y byddant yn fwy tebygol o gludo milheintiau. Mae'r perygl o glefydau difrifol yn cael eu cludo yn y modd hwn yn uwch mewn anifeiliaid sydd wedi cael eu mewnfario nag mewn grwpiau hirsefydledig. Yn ogystal, ceir risg uwch o brimatiaid yn gweithredu fel cyfryngwyr o ran trosglwyddo clefyd o un bod dynol i'r llall.

Nodyn 13: Tynnir sylw at y risg bosibl o bobl yn cael y gynddaredd oddi wrth lawer o rywogaethau mamolaidd, petai'r clefyd yn dod yn gynhenid. Rheolir y risg oddi wrth anifeiliaid sydd newydd gael eu mewnfario o dan reoliadau cwarantin, sydd y tu hwnt i gwmpas y darpariaethau hyn.

Categoriâu a Rhestrïadau

Y Categori Risg

(os na restrir, mae'r tacson yng Nghategori '3')

MAMALIAID

Urdd MARSUPIALIA

Teulu Didelphidae

<i>Metachirus</i>	Oposymiaid Pedair Llygad Brown	2 Llai o Risg
<i>Didelphis</i>	Oposymiaid Mawr	2 Llai o Risg
<i>Metachirops</i>	Ffilandraid neu Oposymiaid Pedair Llygad	2 Llai o Risg
<i>Lutreolina</i>	Oposwm Cynffon Trwchus	2 Llai o Risg
<i>Chironectes</i>	Iapoc neu Oposwm y Dŵr	2 Llai o Risg

Teulu Dasyuridae

<i>Dasyurus</i>	Cwoliaid a Chathod Brodorol	2 Llai o Risg
<i>Sarcophilus</i>	Cythraul Tasmania	1 Mwy o Risg
<i>Dasyuroides</i>	Cowari	2 Llai o Risg

Teulu Phalangeridae

<i>Trichosurus</i>	Oposymiaid Cynffon Hirflew	2 Llai o Risg
--------------------	----------------------------	---------------

Teulu Macropodidae

<i>Macropus rufus</i>	Cangarŵ Coch	1 Risg Arbennig o Gicio
<i>M. giganteus</i>	Cangarŵ Llwyd y Dwyrain	1 Risg Arbennig o Gicio
<i>M. fuliginosus</i>	Cangarŵ Llwyd y Gorllewin	1 Risg Arbennig o Gicio
<i>M. robustus</i>	Walarŵ neu Iwro	1 Risg Arbennig o Gicio
<i>M. antilopinus</i>	Cangarŵ Antelopaidd	2 Llai o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Teulu Phascolarctidae</i>		
<i>Phascolarctos</i>	Coala	2 Llai o Risg
<i>Teulu Vombatidae</i>		
<i>Vombatus</i>	Wombat Cyffredin	2 Llai o Risg
<i>Lasiorhinus</i>	Wombat Trwyn Blewog	2 Llai o Risg
<i>Urdd INSECTIVORA</i>		
<i>Teulu Solenodontidae</i>		
<i>Solenodon</i>	Solenodoniaid	2 Llai o Risg
<i>Teulu Erinaceidae</i>		
<i>Echinosorex</i>	Lloerlygoden	2 Llai o Risg
<i>Hylomys</i>	Lloerlygoden Fychan	2 Llai o Risg
<i>Podogymnura</i>	Lloerlygoden Mindanao	2 Llai o Risg
<i>Neohylomys</i>	Lloerlygoden Hainan	2 Llai o Risg
<i>Urdd CHIROPTERA</i>		
<i>Teulu Pteropodidae</i>	Ystlumod Ffrwythau	2 Llai o Risg
<i>Teulu Desmodontidae (Ystlumod Fampir)</i>		
<i>Desmodus</i>		1 Mwy o Risg
<i>Diaemus</i>		1 Mwy o Risg
<i>Diphylla</i>		1 Mwy o Risg
<i>Urdd PRIMATIAID</i>		
<i>Teulu Lemuridae</i>		
<i>Lemur</i>	Lemyriaid	2 Llai o Risg
<i>Hapalemur</i>	Lemwr Bambŵ	2 Llai o Risg
<i>Varecia</i>	Lemwr Colerog	2 Llai o Risg
<i>Lepilemur</i>	Lemyriaid Chwaraeus	2 Llai o Risg
<i>Teulu Indriidae</i>		
<i>Avahi</i>	Indri Blewog	2 Llai o Risg
<i>Propithecus</i>	Siffacaod	2 Llai o Risg
<i>Indri</i>	Indri	2 Llai o Risg
<i>Teulu Daubentoniidae</i>		
<i>Daubentonia</i>	Ai-ai	2 Llai o Risg
<i>Teulu Callitrichidae (Marmosetiaid a Tamariniaid)</i>		
<i>Callithrix</i>		2 Llai o Risg
<i>Cebuella</i>		2 Llai o Risg
<i>Saguinus</i>		2 Llai o Risg
<i>Leontopithecus</i>		2 Llai o Risg
<i>Callimico</i>		2 Llai o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Teulu Cebidae

<i>Cebus</i>	Mwncïod Cycyllog	1 Mwy o Risg
<i>Aotus</i>	Dwrwcwli	2 Llai o Risg
<i>Callicebus</i>	Titis	2 Llai o Risg
<i>Saimiri</i>	Mwnci Gwiweraidd	2 Llai o Risg
<i>Pithecia</i>	Saciïd	2 Llai o Risg
<i>Cacajao</i>		2 Llai o Risg
<i>Chiropotes</i>	Saciïd Barfog	2 Llai o Risg
<i>Alouatta</i>	Mwncïod Udo	1 Mwy o Risg
<i>Ateles</i>	Mwncïod Heglog	1 Mwy o Risg
<i>Brachyteles</i>	Mwncïod Heglog Blewog	1 Mwy o Risg
<i>Lagothrix</i>	Mwncïod Blewog	1 Mwy o Risg

Teulu Cercopithecidae *Is-deulu Cercopithecinae*

<i>Macaca</i>	Macacos	1 Mwy o Risg
<i>Cercocebus</i>	Mangabei	1 Mwy o Risg
<i>Papio</i>	Babŵniaid	1 Mwy o Risg
<i>Mandrillus</i>	Mandrïl	1 Mwy o Risg
<i>Theropithecus</i>	Cïab Blewog	1 Mwy o Risg
<i>Cercopithecus</i>	Guenons	1 Mwy o Risg
<i>Miopithecus</i>	Talapoiniaid	2 Llai o Risg
<i>Allenopithecus</i>	Mwnci Allen	1 Mwy o Risg
<i>Erythrocebus</i>	Mwnci Patas	1 Mwy o Risg

Is-deulu Colobinae

<i>Colobus</i>	Mwncïod Colobws	1 Mwy o Risg
<i>Procolobus</i>	Mwncïod Colobws Coch a Melynwyrd	1 Mwy o Risg
<i>Pygathrix</i>	Mwncïod Trwynsmwt a Dwc	1 Mwy o Risg
<i>Nasalis</i>	Mwncïod Trwynog	1 Mwy o Risg
<i>Presbytis</i>	Swrelis	1 Mwy o Risg

Semnopithecus *Langwriaid a Mwncïod Dail* **1 Mwy o Risg**

Teulu Pongidae

<i>Hylobates</i>	Giboniaid	1 Mwy o Risg
<i>Pongo</i>	Orangutan	1 Mwy o Risg
<i>Pan</i>	Tsimpansïaid	1 Mwy o Risg
<i>Gorilla</i>	Gorila	1 Mwy o Risg

Urdd EDENTATA

Teulu Myrmecophagidae

<i>Myrmecophaga</i>	Morguruysor Mawr	1 Mwy o Risg
<i>Tamandua</i>	Grugysorion Bach	2 Llai o Risg

Teulu Bradypodidae

<i>Bradypus</i>	Diogod Tribys	1 Mwy o Risg
<i>Choloepus</i>	Diogod Deufys	1 Mwy o Risg

Teulu Dasypodidae

<i>Priodontes</i>	Armadilo Mawr	2 Llai o Risg
-------------------	---------------	---------------

Urdd RODENTIA *Is-urdd Sciuromorpha*

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Teulu Sciuridae</i>		
<i>Ratufa</i>	Gwiwerod Mawr	2 Llai o Risg
<i>Teulu Castoridae</i>		
<i>Castor</i>	Afancod	2 Llai o Risg
<i>Is-urdd Hystricomorpha</i>		
<i>Teulu Hystricidae</i>		
<i>Thecurus</i>	Porciwpeinod Indonesaidd	2 Llai o Risg
<i>Hystrix</i>	Porciwpeinod Cribog	2 Llai o Risg
<i>Atherurus</i>	Porciwpeinod Cynffon Hirflew	2 Llai o Risg
<i>Trichys</i>	Porciwpein Cynffon Hir	2 Llai o Risg
<i>Teulu Erethizontidae</i>		
<i>Erethizon</i>	Porciwpein Gogledd America	2 Llai o Risg
<i>Coendou</i>	Porciwpeinod y Coed	2 Llai o Risg
<i>Echinoprocta</i>	Porciwpein yr Amazon	2 Llai o Risg
<i>Chaetomys</i>	Porciwpein Pigod Main	2 Llai o Risg
<i>Teulu Hydrochoeridae</i>		
<i>Hydrochoerus</i>	Capybara	2 Llai o Risg
<i>Teulu Dinomyidae</i>		
<i>Dinomys</i>	Pacarana	2 Llai o Risg
<i>Teulu Dasyproctidae</i>		
<i>Cuniculus</i>	Pacas	2 Llai o Risg
<i>Teulu Capromyidae</i>		
<i>Capromys</i>	Hwtiaid	2 Llai o Risg
<i>Plagiodontia</i>	Hwtia Hispaniola	2 Llai o Risg
<i>Myocastor</i>	Coipw	2 Llai o Risg
<i>Urdd CARNIVORA</i>		
<i>Teulu Canidae</i>		
<i>Canis</i> (rhywogaethau gwyllt yn unig)		
<i>C. lupus</i>	Blaidd	1 Mwy o Risg
Rhywogaethau <i>C. Baidd y Paith</i> , <i>Jacaliaid</i>		2 Llai o Risg
<i>Alopex</i>	Cadno'r Arctig	2 Llai o Risg
<i>Vulpes</i>	Cadnoid Cyffredin	2 Llai o Risg
<i>Dusicyon</i>	Cadnoid De America	2 Llai o Risg
<i>Nyctereutes</i>	Ci Racŵn	2 Llai o Risg
<i>Chrysocyon</i>	Blaidd Myngog	2 Llai o Risg
<i>Speothos</i>	Ci'r Llwyni	2 Llai o Risg
<i>Cuon</i>	Ci Gwyllt Coch	2 Llai o Risg
<i>Lycaon</i>	Ci Hela	1 Mwy o Risg
<i>Otocyon</i>	Cadno Clustiau Ystlum	2 Llai o Risg
<i>Teulu Ursidae</i>		

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Tremarctos</i>	Arth Sbectolog	1 Mwy o Risg
<i>Selenarctos</i>	Arth ddu Asiaidd	1 Mwy o Risg
<i>Ursus</i>	Arth Frown ac Arth Ddu Americanaidd	1 Mwy o Risg
<i>Thalarctos</i>	Arth Wen	1 Mwy o Risg
<i>Helarctos</i>	Arth Malaia	1 Mwy o Risg
<i>Melursus</i>	Arth Weflog	1 Mwy o Risg

Teulu Procyonidae

<i>Bassariscus</i>	Cacomistl a Chath Cynffon Crwn	2 Llai o Risg
<i>Procyon</i>	Racŵniaid	2 Llai o Risg
<i>Nasua</i>	Coatïaid	2 Llai o Risg
<i>Nasuaella</i>	Coati'r Mynydd	2 Llai o Risg
<i>Potos</i>	Cincajŵ	2 Llai o Risg
<i>Bassaricyon</i>	Olingo	2 Llai o Risg

Teulu Ailuropodidae

<i>Ailurus</i>	Panda Coch	2 Llai o Risg
<i>Ailuropoda</i>	Panda Mawr	1 Mwy o Risg

Teulu Mustelidae

<i>Mustela</i>	Mincod, Carlymod, Gwenciöod	2 Llai o Risg
<i>Vormela</i>	Ffwlbart Gleisiog	2 Llai o Risg
<i>Martes</i>	Beleod	2 Llai o Risg
<i>Eira</i>	Taira	2 Llai o Risg
<i>Galictis</i>	Gwenci Lwyd	2 Llai o Risg
<i>Lyncodon</i>	Gwenci Patagonaidd	2 Llai o Risg
<i>Ictonyx</i>	Ffwlbart Resog2 Llai o Risg	
<i>Poecilictis</i>	Gwenci Libiaidd	2 Llai o Risg
<i>Poecilogale</i>	Gwenci Gwarwyn	2 Llai o Risg
<i>Gulo</i>	Bolgi	1 Mwy o Risg
<i>Mellivora</i>	Melfroch	1 Mwy o Risg
<i>Meles</i>	Mochyn Daeear	2 Llai o Risg
<i>Arctonyx</i>		2 Llai o Risg
<i>Mydaus</i>	Mochyn Daeear Maleiaidd	2 Llai o Risg
<i>Taxidea</i>	Mochyn Daeear Americanaidd	2 Llai o Risg
<i>Melogale</i>	Moch Daeear Ffuretaidd	2 Llai o Risg
<i>Mephitis</i>	Drewgwn	2 Llai o Risg
<i>Spilogale</i>	Drewgwn Smotiog	2 Llai o Risg
<i>Conepatus</i>	Drewgwn Trwyn Mochyn a Drewgwn De Americanaidd	2 Llai o Risg
<i>Lutra</i>	Dyfrgwn	1 Mwy o Risg
<i>Pteronura</i>	Dyfrgi Mawr	1 Mwy o Risg
<i>Aonyx</i>	Dyfrgwn Crafangau Bach	1 Mwy o Risg
<i>Enhydra</i>	Dyfrgwn y Môr	1 Mwy o Risg

Teulu Viverridae

<i>Poiana</i>	Linsang Affricanaidd	2 Llai o Risg
<i>Genetta</i>	Pergathod	2 Llai o Risg
<i>Viverricula</i>	Cathfwsg Bach Indiaidd	2 Llai o Risg
<i>Osbornictis</i>	Cathfwsg y Dŵr	2 Llai o Risg
<i>Viverra</i>	Cathod Mwsg	2 Llai o Risg
<i>Prionodon</i>	Linsangod Asiaidd	2 Llai o Risg
<i>Nandinia</i>	Cathfwsg Palmwydd Affrica	2 Llai o Risg
<i>Arctogalidea</i>	Cathfwsg Palmwydd Dannedd Bach	2 Llai o Risg
<i>Paradoxurus</i>	Cathod Mwsg Palmwydd	2 Llai o Risg
<i>Paguma</i>	Cathfwsg Palmwydd Mygydog	2 Llai o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Macrogalidea</i>	Cathfwsg Palmwydd Brown	2 Llai o Risg
<i>Arctictis</i>	Bintwong	2 Llai o Risg
<i>Fossa</i>	Cathfwsg Malagasaidd	2 Llai o Risg
<i>Cryptoprocta</i>	Ffosa	1 Mwy o Risg
<i>Hemigalus</i>	Cathfwsg Palmwydd Rhesog	2 Llai o Risg
<i>Chrotogale</i>	Cathfwsg Owston	2 Llai o Risg
<i>Cynogale</i>	Cathod Mwsg Dyfrgi	2 Llai o Risg
<i>Eupleres</i>	Ffalanwc	2 Llai o Risg
<i>Galidea</i>	Mongŵs Malagasaidd	2 Llai o Risg
<i>Galidictis</i>	Mongwsiaid Malagasaidd	2 Llai o Risg
<i>Mungotictis</i>	Mongwsiaid Malagasaidd	2 Llai o Risg
<i>Salanoia</i>	Mongwsiaid Malagasaidd	2 Llai o Risg
<i>Suricata</i>	Swricat	2 Llai o Risg
<i>Herpestes</i>	Mongwsiaid	2 Llai o Risg
<i>Helogale</i>	Corfongŵs	2 Llai o Risg
<i>Dologale</i>	Corfongŵs	2 Llai o Risg
<i>Atilax</i>	Mongŵs y Gors	2 Llai o Risg
<i>Mungos</i>	Mongŵs Rhesog	2 Llai o Risg
<i>Crossarchus</i>	Cwsimanse	2 Llai o Risg
<i>Liberiictis</i>	Cwsimanse Kuhn	2 Llai o Risg
<i>Ichneumia</i>	Mongŵs Cynffonwen	2 Llai o Risg
<i>Bdeogale</i>	Mongwsiaid	2 Llai o Risg
<i>Rhynchogale</i>	Mongŵs	2 Llai o Risg
<i>Cynictis</i>	Mongŵs Melyn	2 Llai o Risg
<i>Paracynictis</i>	Mongŵs Selous	2 Llai o Risg

Teulu Hyaenidae

<i>Proteles</i>	Blaidd Daear	2 Llai o Risg
<i>Crocota</i>	Udfil Smotiog	1 Mwy o Risg
<i>Hyaena</i>	Udfilod	1 Mwy o Risg

Teulu Felidae

<i>Felis</i>		
<i>F. concolor</i>	Pwma	1 Mwy o Risg
Rhywogaethau <i>F.</i> (rhywogaethau gwyllt) Cathod Gwyllt, Lyncsod		
		1 Mwy o Risg
<i>Panthera</i>	Llew, Teigr, Llewparidiaid, Jagwar	1 Mwy o Risg
<i>Neofelis</i>	Llewpard Cymylog	1 Mwy o Risg
<i>Acinonyx</i>	Llewpart Hela	1 Mwy o Risg

Urdd PINNIPEDIA

Teulu Otariidae

<i>Arctocephalus</i>	Morloi Blewog	1 Mwy o Risg
<i>Callorhinus</i>	Morlo Blewog y Gogledd	1 Mwy o Risg
<i>Zalophus</i>	Morlew Califfornia	1 Mwy o Risg
<i>Eumetopias</i>	Morlew Steller	1 Mwy o Risg
<i>Otaria</i>	Morlew y De	1 Mwy o Risg
<i>Neophoca</i>	Morlew Awstralaidd	1 Mwy o Risg

Teulu Odobenidae

<i>Odobenus</i>	Walrws	1 Mwy o Risg
-----------------	--------	--------------

Teulu Phocidae

<i>Phoca</i>	Morloi Cyffredin, Cylchog, Caspiaidd a Baikal	1 Mwy o Risg
<i>Histrophoca</i>	Morlo Rhubanog	1 Mwy o Risg
<i>Pagophilus</i>	Morlo Cyfrwyog	1 Mwy o Risg
<i>Halichoerus</i>	Morlo Llwyd	1 Mwy o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Erignathus</i>	Morlo Barfog	1 Mwy o Risg
<i>Lobodon</i>	Morlo Bwyta Crancod	1 Mwy o Risg
<i>Ommatophoca</i>	Morlo Ross	1 Mwy o Risg
<i>Hydrurga</i>	Morlo Llewpard	1 Mwy o Risg
<i>Leptonychotes</i>	Morlo Weddell	1 Mwy o Risg
<i>Monachus</i>	Morloi Torwynion	1 Mwy o Risg
<i>Mirounga</i>	Eliffantod Môr	1 Mwy o Risg
<i>Cystophora</i>	Morlo Cycyllog	1 Mwy o Risg

Urdd TUBULIDENTATA

Teulu Orycteropidae

<i>Orycteropus</i>	Baedd Daear	2 Llai o Risg
--------------------	-------------	---------------

Urdd HYRACOIDEA

Teulu Procaviidae

<i>Dendrohyrax</i>	Hyracsod y Coed	2 Llai o Risg
<i>Heterohyrax</i>	Hyracsod y Llwyni	2 Llai o Risg
<i>Procavia</i>	Hyracsod y Creigiau	2 Llai o Risg

Urdd PROBOSCIDEA

Teulu Elephantidae

<i>Loxodonta</i>	Eliffant Affricanaidd	1 Mwy o Risg
<i>Elephas</i>	Eliffant Asiaidd	1 Mwy o Risg

Urdd PERISSODACTYLA

Teulu Equidae

Equus(rhywogaethau gwyllt) Ceffylau Gwyllt, Asynnod a Sebras 1 Mwy o Risg

Teulu Tapiridae

<i>Tapirus</i>	Tapiriaid	2 Llai o Risg
----------------	-----------	---------------

Teulu Rhinocerotidae

<i>Rhinoceros</i>	Rhinoserosiad Asiaidd	1 Mwy o Risg
<i>Dicerorhinus</i>	Rhinoseros Swmatraidd	1 Mwy o Risg
<i>Ceratotherium</i>	Rhinoseros Gwyn	1 Mwy o Risg
<i>Diceros</i>	Rhinoseros Du	1 Mwy o Risg

Urdd ARTIODACTYLA

Teulu Suidae

<i>Potamochoerus</i>	Mochyn y Llwyni	1 Mwy o Risg
<i>Sus</i>	(rhywogaethau gwyllt) Baedd Gwyllt	1 Mwy o Risg
<i>Phacochoerus</i>	Baedd Dafadennog	1 Mwy o Risg
<i>Hylochoerus</i>	Mochyn Mawr y Fforest	1 Mwy o Risg
<i>Babirusa</i>	Babirwsa	1 Mwy o Risg

Teulu Tayassuidae

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Tayassu</i>	Pecari'aid	1 Mwy o Risg
<i>Catagonus</i>	Pecari Chaco	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Hippopotamidae</i>		
<i>Hippopotamus</i>	Hipopotamws	1 Mwy o Risg
<i>Choeropsis</i>	Hipopotamws Bach	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Camelidae</i>		
Lama		
<i>L. guanicoe</i>	Gwanaco	2 Llai o Risg
<i>L. glama</i>	Lama	2 Llai o Risg
<i>L. pacos</i>	Alpaca	2 Llai o Risg
<i>Vicugna</i>	Ficwna	2 Llai o Risg
<i>Camelus</i>	Camelod	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Cervidae</i>		
Cervus		
(rhywogaethau mwy) Carw Coch, Wapiti, Carw Sica		1 Mwy o Risg
(rhywogaethau eraill) Danas ac ati		
	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
	(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Elaphurus</i>	Carw Père David	1 Mwy o Risg
<i>Alces</i>	Elcod, Elcod Ewropeaidd	1 Mwy o Risg
<i>Rangifer</i>	Caribw, Carw Llychlyn	
	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
	(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Odocoileus</i>	Carw Clustiog, Carw Cynffonwen	2 Llai o Risg
<i>Blastoceros</i>	Carw'r Gors	2 Llai o Risg
<i>Ozotoceros</i>	Carw'r Peithiau	2 Llai o Risg
<i>Hippocamelus</i>	Gwemaliaid	2 Llai o Risg
<i>Mazama</i>	Ceirw Mazama	2 Llai o Risg
<i>Capreolus</i>	Iwrch	
	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
	(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Teulu Giraffidae</i>		
<i>Okapia</i>	Ocapi	2 Llai o Risg
<i>Giraffa</i>	Jiráf	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Antilocapridae</i>		
<i>Antilocapra</i>	Antelop Americanaidd	2 Llai o Risg
<i>Teulu Bovidae</i>		
<i>Tragelaphus</i>	Nialaod, Bwch y Llwyni, Siatwnga, Cwdwaid, Bongo	
	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
	(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Taurotragus</i>	Eland, Eland Mawr	1 Mwy o Risg
<i>Boselaphus</i>	Nilgai	2 Llai o Risg
<i>Tetracerus</i>	Antelop Pedwar Corn	2 Llai o Risg
<i>Bubalus</i>	Anoaid, Tamaraw, Byfflo Dŵr	1 Mwy o Risg
<i>Bos</i>	(rhywogaethau gwyllt a domestig egsotig mwy)	
	Ancole, Banteng, Gawr, Iac, Cwprei	1 Mwy o Risg
	eraill 2 Llai o Risg	
<i>Synceros</i>	Byfflo Affricanaidd	1 Mwy o Risg
<i>Bison</i>	Bual Americanaidd, Bual Ewropeaidd	1 Mwy o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Kobus</i>			
<i>K. ellipsiprymnus</i>	Bwch Dŵr Cyffredin	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>K. defassa</i>	Bwch Dŵr Deffasa	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>K. kob</i>	Cob	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>K. leche</i>	Gafrewig Goch y Gors	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>K. megaceros</i>	Gafrewig y Nîl	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>K. vardonii</i>	Pwcw		2 Llai o Risg
<i>Cephalophus</i>	Gafrewigod y Penrhyn		2 Llai o Risg
<i>Sylvicapra</i>	Gafrewig Gyffredin		2 Llai o Risg
<i>Redunca</i>	Bwch y Cyrs		2 Llai o Risg
<i>Pelea</i>	Iwrch y Penrhyn		2 Llai o Risg
<i>Hippotragus</i>			
<i>H. niger</i>	Antelop Du	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>H. equinus</i>	Antelope Broc	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Oryx</i>	Orycsod a Gemsbociaid		1 Mwy o Risg
<i>Addax</i>	Adacs		2 Llai o Risg
<i>Connochaetes</i>	Gnwod		1 Mwy o Risg
<i>Alcelaphus</i>	Hydd-afrewigod		2 Llai o Risg
<i>Damaliscus</i>	Bonteboc, Blesboc, Topi, a Hydd-afrewig Hunter		2 Llai o Risg
<i>Aepyceros</i>	Impala		2 Llai o Risg
<i>Antelope</i>	Bwch Du		2 Llai o Risg
<i>Antidorcas</i>	Llamfwch		2 Llai o Risg
<i>Litocranius</i>	Gerenwc		2 Llai o Risg
<i>Ammodorcas</i>	Dibatag		2 Llai o Risg
<i>Gazella</i>	Gaseliaid		2 Llai o Risg
<i>Procapra</i>	Gaseliaid Tsieineaidd		2 Llai o Risg
<i>Pantholops</i>	Antelop Tibetaid neu Tsirŵ		2 Llai o Risg
<i>Saiga</i>	Saiga		2 Llai o Risg
<i>Nemorhaedus</i>	Goral		2 Llai o Risg
<i>Capricornis</i>	Serowiaid		2 Llai o Risg
<i>Oreamnos</i>	Gaf y Mynydd		2 Llai o Risg
<i>Rupicapra</i>	Siami		2 Llai o Risg
<i>Ovibos</i>	Ychen Mwsg		1 Mwy o Risg
<i>Budorcas</i>	Tacinaid		2 Llai o Risg
<i>Hemitragus</i>	Tahriaid	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Capra</i>	(rhywogaethau gwyllt) Twr, Marcor, Alpafr, Geifr Gwyllt	(oedolion gwrywaidd)	1 Mwy o Risg
		(benywod a rhai ifanc)	2 Llai o Risg
<i>Ammotragus</i>	Awdad neu Ddafad Barbari		1 Mwy o Risg
<i>Pseudois</i>	Bharal		2 Llai o Risg
<i>Ovis</i>	(rhywogaethau mawr gwyllt) Argali, Dafad Hirgorn		1 Mwy o Risg
	(rhywogaethau bach gwyllt) Mwfflon, Wrial		2 Llai o Risg

Urdd CETACEA

Teulu Delphinidae

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Pseudorca</i>	Coegleiddiad	1 Mwy o Risg
<i>Orcinus</i>	Lleiddiad	1 Mwy o Risg
<i>Grampus</i>	Dolffin Risso	2 Llai o Risg
<i>Globicephala</i>	Morfilod Pengrwn	2 Llai o Risg
<i>Feresa</i>	Lleiddiad Bychan	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Monodontidae</i>		
<i>Monodon</i>	Morfil Unicorn (oedolion gwrywaidd)	2 Llai o Risg
<i>Teulu Physeteridae</i>		
<i>Kogia</i>	Morfilod Sberm Lleiaf	2 Llai o Risg
<i>Physeter</i>	Morfil Sberm	Y tu hwnt i gwmpas y rhestr hon
<i>Teulu Ziphiidae</i>		
<i>Tasmacetus</i>	Morfil Tasmanaidd	2 Llai o Risg
<i>Berardius</i>	Morfilod Gylfinog Arnoud a Baird	2 Llai o Risg
<i>Mesoplodon</i>	Morfilod Gylfinog	2 Llai o Risg
<i>Ziphius</i>	Morfilod Gylfinog Cuvier	2 Llai o Risg
<i>Hyperoodon</i>	Morfilod Trwyn Potel	2 Llai o Risg
<i>Is-urdd Mysticeti</i>		
<i>Teulu Eschrichtidae</i>	Morfil Llwyd	Y tu hwnt i gwmpas y rhestr hon
<i>Teulu Balaenopteridae</i>	Rorcwalod a Morfilod Cefngrwm	Y tu hwnt i gwmpas y rhestr hon
<i>Teulu Balaenidae</i>	Morfilod Cywir a'r Morfil Pen-bwa	Y tu hwnt i gwmpas y rhestr hon

ADAR

Urdd STRUTHIONIFORMES

Teulu Struthionidae

<i>Struthio</i>	Estrys	1 Mwy o Risg
-----------------	--------	--------------

Urdd RHEIFORMES

Teulu Rheidae

<i>Rhea</i>	Rhea Cyffredin	2 Llai o Risg
<i>Pterocnemia</i>	Rhea Darwin	2 Llai o Risg

Urdd CASUARIIFORMES

Teulu Casuariidae

<i>Casuarius</i>	Casowari'aid	1 Mwy o Risg
------------------	--------------	--------------

Teulu Dromaiidae

<i>Dromaius</i>	Emiw	2 Llai o Risg
-----------------	------	---------------

Urdd PELECANIFORMES

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Teulu Pelecanidae

Pelecanus

<i>P. conspicillatus</i>	Pelican Awstralaidd	2 Llai o Risg
<i>P. crispus</i>	Pelican Dalmataidd	2 Llai o Risg

P. erythrorhynchus

	Pelican Gwyn Americanaidd	2 Llai o Risg
<i>P. occidentalis</i>	Pelican Brown	2 Llai o Risg
<i>P. onocrotalus</i>	Pelican Mawr Gwyn	2 Llai o Risg

Urdd CICONIIFORMES

Teulu Ardeidae

<i>Ardea</i>		
<i>A. cinerea</i>	Crëyr Glas	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>A. herodias</i>	Crëyr Mawr Glas (gan gynnwys y Crëyr Mawr Gwyn)	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>A. purpurea</i>	Crëyr Porffor	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>A. goliath</i>	Crëyr Goliath	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>A. imperialis</i>	Crëyr Mawr Torwyn	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Egretta</i>		
<i>E. alba</i>	Crëyr Mawr Gwyn	2 Llai o Risg

Teulu Ciconiidae

<i>Mycteria</i>	Ciconia'r Coed	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Ibis</i>	Ciconiaid Amryliw (Noder: nid Ibisiaid)	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Anastomus</i>	Ciconiaid Pig Agored	2 Risg Arbennig o Bigo

Ciconia

<i>C. ciconia</i>	Ciconia Gwyn	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>C. episcopus</i>	Ciconia Gyddfwyn	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>C. nigra</i>	Ciconia Du	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Euxenura</i>	Ciconia Magwari	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Xenorhynchus</i>	Ciconia Gyddfddu	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Ephippiorhynchus</i>		
	Ciconia Cyfrwybig	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Jabiru</i>	Jabirw	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Leptoptilos</i>	Ciconiaid Marabw ac India	2 Risg Arbennig o Bigo

Urdd ANSERIFORMES

Teulu Anhimidae	Sgrechwyr	2 Llai o Risg
-----------------	-----------	---------------

Teulu Anatidae	Gwyddau, Elyrch a Hwyaidd	
----------------	---------------------------	--

<i>Plectopterus</i>	Gŵydd Adeinbigog	2 Llai o Risg
---------------------	------------------	---------------

Urdd FALCONIFORMES

Teulu Cathartidae

<i>Cathartes</i>	Fwlturiaid Pengoch America a Fwlturiaid Penfelyn	2 Llai o Risg
<i>Coragyps</i>	Fwltur Du	2 Llai o Risg
<i>Sarcorhamphus</i>	Fwltur Brenhinol	2 Llai o Risg
<i>Vultur</i>	Condor yr Andes	1 Mwy o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Gymnogyps</i>	Condor California	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Pandionidae</i>		
<i>Pandion</i>	Gwalch y Pysgod	2 Llai o Risg
<i>Teulu Accipitridae</i>		
<i>Spilornis</i>	Eryrod Nadroedd	2 Llai o Risg
<i>Aviceda</i>	Cogweilch	2 Llai o Risg
<i>Leptodon</i>	Barcud Penllwyd	2 Llai o Risg
<i>Chondrohierax</i>	Barcud Pigfachog	2 Llai o Risg
<i>Henicopernis</i>	Bodaod Mêl Cynffonhir a Bodaod Mêl Duon	2 Llai o Risg
<i>Pernis</i>	Bodaod Mêl	2 Llai o Risg
<i>Elanoides</i>	Barcud Cynffonwennol	2 Llai o Risg
<i>Macheirhamphus</i>	Gwalch Ystumod	2 Llai o Risg
<i>Gampsonyx</i>	Barcud Wynepgoch	2 Llai o Risg
<i>Elanus</i>	Barcudiaid	2 Llai o Risg
<i>Rostrhamus</i>	Barcudiaid	2 Llai o Risg
<i>Harpagus</i>	Barcudiaid	2 Llai o Risg
<i>Ictinia</i>	Barcudiaid	2 Llai o Risg
<i>Lophoictinia</i>	Barcud Cynffonsgwar	2 Llai o Risg
<i>Hamirostra</i>	Barcud Bronddu	2 Llai o Risg
<i>Milvus</i>	Barcudiaid Duon a Chochion	2 Llai o Risg
<i>Haliastur</i>	Barcudiaid Brahminy a Chwibanog	2 Llai o Risg
<i>Haliaeetus</i>	Eryrod Moelion a'r Môr a Physgeryrod	2 Llai o Risg
<i>Ichthyophaga</i>	Pysgeryr Penllwyd	2 Llai o Risg
<i>Gypohierax</i>	Gwalch-fwtur	2 Llai o Risg
<i>Neophron</i>	Fwlturiaid Cycyllog a'r Aifft	2 Llai o Risg
<i>Gypaetus</i>	Fwltur Barfog	2 Llai o Risg
<i>Gyps</i>	Fwlturiaid a Griffoniaid	1 Mwy o Risg
<i>Sarcogyps</i>	Fwltur Du Indiaidd	2 Llai o Risg
<i>Aegypius</i>	Fwltur Du Ewropeaidd	1 Mwy o Risg
<i>Torgos</i>	Fwlturiaid Llbedog	1 Mwy o Risg
<i>Trionocephus</i>	Fwltur Penwyn	2 Llai o Risg
<i>Circaetus</i>	Eryrod Nadroedd	2 Llai o Risg
<i>Terathopius</i>	Eryr Cwta	2 Llai o Risg
<i>Dryotriorchis</i>	Eryr Nadroedd y Congo	2 Llai o Risg
<i>Eutriorchis</i>	Eryr Nadroedd Madagascar	2 Llai o Risg
<i>Polyboroides</i>	Boda Ystwyth	2 Llai o Risg
<i>Geranospiza</i>	Gwalch Ystwyth America	2 Llai o Risg
<i>Circus</i>	Bodaod	2 Llai o Risg
<i>Melierax</i>	Gweilch Coesgoch	2 Llai o Risg
<i>Megatriorchis</i>	Hebog Doria	2 Llai o Risg
<i>Erythrotriorchis</i>	Gwyddwalch Coch	2 Llai o Risg
<i>Accipiter</i>	Hebogiaid, Cudyllod Gleision a Gwyddweilch	2 Llai o Risg
<i>Urotriorchis</i>	Gwalch Cynffonhir Affrica	2 Llai o Risg
<i>Butastur</i>	Bwncath Wyneblwyd	2 Llai o Risg
<i>Kaupifalco</i>	Boda Madfallod	2 Llai o Risg
<i>Leucopternis</i>	Hebogiaid	2 Llai o Risg
<i>Buteogallus</i>	Hebogiaid	2 Llai o Risg
<i>Harpyhaliaetus</i>	Eryr Du America	2 Llai o Risg
<i>Heterospizias</i>	Gwalch Safana	2 Llai o Risg
<i>Busarellus</i>	Gwalch Coch	2 Llai o Risg
<i>Geranoaetus</i>	Eryr Bronddu	2 Llai o Risg
<i>Parabuteo</i>	Gwalch Harris	2 Llai o Risg
<i>Buteo</i>	Bwncathod	2 Llai o Risg
<i>Morphnus</i>	Eryr Copog	2 Llai o Risg
<i>Harpia</i>	Eryr Cribog Mawr	1 Mwy o Risg
<i>Harpyopsis</i>	Eryr Cribog Papwa	1 Mwy o Risg
<i>Pithecophaga</i>	Eryr y Philipinau	1 Mwy o Risg
<i>Ictinaetus</i>	Eryr Du	2 Llai o Risg

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Aquila</i>	Eryrod	2 Llai o Risg
<i>Hieraaetus</i>	Eryrod	2 Llai o Risg
<i>Spizastur</i>	Gwalcheryr Brith	2 Llai o Risg
<i>Lophaetus</i>	Gwalcheryr Copog	2 Llai o Risg
<i>Spizaetus</i>	Gwalcheryrod	2 Llai o Risg
<i>Stephanoaetus</i>	Eryr Coronog	1 Mwy o Risg
<i>Oroaetus</i>	Eryr Deuliw	2 Llai o Risg
<i>Polemaetus</i>	Eryr Milwrol	1 Mwy o Risg

Teulu Sagittariidae

<i>Sagittarius</i>	Aderyn y Cwils	2 Llai o Risg
--------------------	----------------	---------------

Teulu Falconidae

<i>Daptrius</i>	Caracaraod	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Phalcobaenus</i>	Caracaraod	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Polyborus</i>	Caracara Copog	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Milvago</i>	Caracara Penfelyn a'r Tsimango	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Herpetotheres</i>	Hebog Chwerthinog	2 Llai o Risg
<i>Micrastur</i>	Hebogiaid y Coed	2 Llai o Risg
<i>Spizapteryx</i>	Corhebog Adain Fannog	2 Llai o Risg
<i>Microhierax</i>	Corhebogiaid	2 Llai o Risg
<i>Falco</i>	Cudyllod Cochion a Hebogiaid	2 Llai o Risg

Urdd GRUIFORMES

Teulu Gruidae

<i>Grus</i>	Garanod	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Anthropoides</i>	Garanod Glas a Mursenaidd	2 Risg Arbennig o Bigo
<i>Balearica</i>	Garan Coronog	2 Risg Arbennig o Bigo

Teulu Otidae

<i>Ardeotis</i>	Ceillog Gwaun Kori a Cheiliogod y Waun	2 Llai o Risg
<i>Chlamydotis</i>	Ceillog Gwaun Copog	2 Llai o Risg

Urdd CHARADRIIFORMES

Teulu Stercorariidae

Sgiwennod	2 Llai o Risg
-----------	---------------

Urdd PSITTACIFORMES

Teulu Psittacidae

<i>Probosciger</i>	Cocatŵ Palmwydd	2 Llai o Risg
<i>Calyptorhynchus</i>	Cocatŵod	2 Llai o Risg
<i>Callocephalon</i>	Cocatŵ Gang-gang	2 Llai o Risg
<i>Eolophus</i>	Gala	2 Llai o Risg
<i>Cacatua</i>	Cocatŵod a Chorelaod	2 Llai o Risg
<i>Nestor</i>	Caca a Chea	2 Llai o Risg
<i>Strigops</i>	Cacapo	2 Llai o Risg
<i>Coracopsis</i>	Parotiaid Fasa	2 Llai o Risg
<i>Psittacus</i>	Parot Llwyd	2 Llai o Risg
<i>Anodorhynchus</i>	Macawiaid Dulas ac Indigo	2 Llai o Risg
<i>Cyanopsitta</i>	Macaw Bach Glas	2 Llai o Risg
<i>Ara</i>	Macawiaid	2 Llai o Risg
<i>Amazona</i>	Amasoniaid	2 Llai o Risg

Urdd STRIGIFORMES

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Teulu Tytonidae

<i>Tyto</i>	Tylluanod Gwynion	2 Llai o Risg
<i>Phodilus</i>	Tylluanod Gwinau	2 Llai o Risg

Teulu Strigidae

<i>Bubo</i>	Eryrdylluanod: (oedolion sy'n bridio neu oedolion sydd â chywion) (oedolion eraill)	1 Mwy o Risg 2 Llai o Risg
<i>Ketupa</i>	Tylluanod Pysgod	2 Llai o Risg
<i>Scotopelia</i>	Tylluanod Pysgod	2 Llai o Risg
<i>Pulsatrix</i>	Tylluanod	2 Llai o Risg
<i>Sceloglaux</i>	Tylluan Wynnebwy	2 Llai o Risg
<i>Nyctea</i>	Tylluan yr Eira	2 Llai o Risg
<i>Surnia</i>	Gwalchdylluan	2 Llai o Risg
<i>Micrathene</i>	Ellyldylluan	2 Llai o Risg
<i>Uroglau</i>	Gwalchdylluan Papwa	2 Llai o Risg
<i>Ninox</i>	Gwalchdylluanod Bwbwc a Gwalchdylluanod	2 Llai o Risg
<i>Athene</i>	Tylluanod Bach a Thyrchol	2 Llai o Risg
<i>Ciccaba</i>	Tylluanod	2 Llai o Risg
<i>Strix</i>	Tylluanod	2 Llai o Risg
<i>Rhinoptynx</i>	Tylluan Glustddu	2 Llai o Risg
<i>Asio</i>	Tylluanod	2 Llai o Risg
<i>Pseudoscops</i>	Tylluan Jamaica	2 Llai o Risg
<i>Nesasio</i>	Tylluan Ynysoedd Solomon	2 Llai o Risg
<i>Aegolius</i>	Tylluanod Hogi	2 Llai o Risg

Urdd CAPRIMULGIFORMES

<i>Teulu Steatornithidae</i>	Aderyn Olew	2 Llai o Risg
<i>Teulu Podargidae</i>	Troellwyr Llydanbig	2 Llai o Risg
<i>Teulu Aegothelidae</i>	Tylluan-droellwyr	2 Llai o Risg
<i>Teulu Caprimulgidae</i>	Troellwyr	2 Llai o Risg

Urdd CORACIIFORMES

Teulu Bucerotidae

<i>Tockus</i>	Cornbigau	2 Llai o Risg
<i>Berenicornis</i>	Cornbigau Cribwyn	2 Llai o Risg
<i>Ptilolaemus</i>	Cornbig Brown Austen	2 Llai o Risg
<i>Anorrhinus</i>	Cornbig Tywyll	2 Llai o Risg
<i>Penelopides</i>	Cornbigau	2 Llai o Risg
<i>Aceros</i>	Cornbigau	2 Llai o Risg
<i>Anthracoceros</i>	Cornbigau	2 Llai o Risg
<i>Bycanistes</i>	Cornbigau	2 Llai o Risg
<i>Ceratogymna</i>	Cornbigau Helmddu a Helmwyn	2 Llai o Risg
<i>Buceros</i>	Cornbig	2 Llai o Risg
<i>Rhinoplax</i>	Cornbig Helmog	2 Llai o Risg
<i>Bucorvus</i>	Cornbigau'r Ddaear	1 Mwy o Risg

Urdd PASSERIFORMES

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Teulu Corvidae

<i>Corvus</i>		
<i>C. albicollis</i>	Cigfran Yddfwen Affrica	2 Llai o Risg
<i>C. corax</i>	Cigfran	2 Llai o Risg
<i>C. coronoides</i>	Cigfran Awstralia	2 Llai o Risg
<i>C. crassirostris</i>	Cigfran Bigbraff	2 Llai o Risg
<i>C. cryptoleucus</i>	Cigfran Yddfwen	2 Llai o Risg
<i>C. mellori</i>	Cigfran Fach	2 Llai o Risg
<i>C. rhipidurus</i>	Cigfran Gynffondaen	2 Llai o Risg
	Cigfran Yddfwinau	2 Llai o Risg

YMLUSGIAID

Urdd CHELONIA

Teulu Chelidae

<i>Chelus</i>	Mata mata	2 Llai o Risg
<i>Batrachemys</i>	Crwbanod Gyddfneidr	2 Llai o Risg
<i>Elseya</i>	Crwbanod Brathog Awstralia	2 Llai o Risg

Teulu Chelydridae

<i>Chelydra</i>	Crwban Brathog	1 Mwy o Risg
<i>Macroclmys</i>	Crwban Brathog Aligator	1 Mwy o Risg

Teulu Testudinidae

<i>Testudo</i>		
<i>T. elephantopus</i>	Crwban Mawr y Galapagos	2 Llai o Risg
<i>T. gigantia</i>	Crwban Mawr Aldabra	2 Llai o Risg
<i>T. spp.</i>	Crwbanod Cyffredin (ag argragen sy'n fwy na 0.3 m)	2 Llai o Risg

Teulu Cheloniidae

<i>Chelonia</i>	Crwban Môr Gwyrdd	2 Llai o Risg
<i>Eretmochelys</i>	Crwban Môr Gwalchbig	2 Llai o Risg
<i>Caretta</i>	Crwban Môr Pendew	2 Llai o Risg
<i>Lepidochelys</i>	Crwbanod Ridley	2 Llai o Risg

Teulu Carettochelyidae

<i>Carettochelys</i>	Crwban Môr Trwyn Mochyn	2 Llai o Risg
----------------------	-------------------------	---------------

Teulu Trionychidae

<i>Lissemys</i>	Terapin Llyfn	2 Llai o Risg
<i>Cyclanorbis</i>	Crwbanod Cragen Feddal Nwbia a Senegal	2 Llai o Risg
<i>Cycloderma</i>	Crwbanod Cragen Feddal Aubrey a Zambezi	2 Llai o Risg
<i>Chitra</i>	Crwbanod Cragen Feddal yr Afon	2 Llai o Risg
<i>Pelochelys</i>	Crwbanod Cragen Feddal	2 Llai o Risg
<i>Dogania</i>	Crwbanod Cragen Feddal	2 Llai o Risg
<i>Trionyx</i>	Crwbanod Cragen Feddal	2 Llai o Risg

Urdd CROCODILIA

Teulu Crocodylidae

<i>Crocodylus</i>	Crocodeiliaid	1 Mwy o Risg
-------------------	---------------	--------------

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Osteolaemus</i>	Crocoteiliaid Bychain	1 Mwy o Risg
<i>Tomistoma</i>	Gafiel Ffug	1 Mwy o Risg
<i>Alligator</i>	Aligatoriaid	1 Mwy o Risg
<i>Caiman</i>	Caimanod	1 Mwy o Risg
<i>Gavialis</i>	Gafielod	1 Mwy o Risg

Urdd SQUAMATA

Teulu Varanidae

<i>Varanus</i>		
<i>V. salvator</i>	Draig Ddŵr	2 Llai o Risg
<i>V. niloticus</i>	Monitor y Nîl	2 Llai o Risg
<i>V. exanthematicus</i>		
	Monitor yr Anialwch	2 Llai o Risg
<i>V. komodoensis</i>	Draig Comodo	1 Mwy o Risg
<i>V. bengalensis</i>	Monitor Bengal	2 Llai o Risg
<i>V. varius</i>	Monitor Amryliw	2 Llai o Risg
<i>V. giganteus</i>	Monitor Mawr	2 Llai o Risg
<i>V. indicus</i>	Monitor y Mangrof	2 Llai o Risg

Teulu Helodermatidae

<i>Heloderma</i>	Bwystfil Gila a Madfall Leiniog	1 Risg Arbennig o Wenwyn
------------------	---------------------------------	--------------------------

<i>Teulu Boidae</i>	Peithoniaid a Boaad	
	pob sbesimen dros 3 m	1 Mwy o Risg
	pob sbesimen llai	2 Llai o Risg

Teulu Colubridae

<i>Rhabdophis</i>	Neidr Fflurol	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Thrasops</i>	Nadroedd Du y Coed	2 Llai o Risg
<i>Hydrodynastes</i>	Cobra Ffug y Dŵr	2 Llai o Risg
<i>Spilotes</i>	Caninana	2 Llai o Risg
<i>Homalopsis</i>	Neidr y Dŵr	2 Llai o Risg
<i>Cerberus</i>	Neidr y Dŵr	2 Llai o Risg
<i>Enhydris</i>	Neidr y Dŵr	2 Llai o Risg
<i>Boiga</i>		
<i>B. dendrophila</i>	Neidr y Mangrof	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>B. irregularis</i>	Neidr Frown y Coed	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>B. spp.</i>	rhywogaethau Boigaidd eraill	2 Llai o Risg
<i>Eteirodipsas</i>	Neidr Foiginaidd Madagascar	2 Llai o Risg
<i>Telescopus</i>	Neidr Foiginaidd Ewropeaidd	2 Llai o Risg
<i>Macroprotodon</i>	Neidr Foiginaidd Ewropeaidd	2 Llai o Risg
<i>Leptodeira</i>	Neidr Gathlygeidiog	2 Llai o Risg
<i>Oxyrhopus</i>	Neidr Foiginaidd De America	2 Llai o Risg
<i>Clelia</i>	Mwsrana	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Ahaetulla</i>	Nadroedd Llygaid Llorweddol neu Nadroedd Asiaidd y Gwinwydd	2 Llai o Risg
<i>Thelotornis</i>	Neidr y Brigau	2 Llai o Risg
<i>Mapolon</i>	Neidr Montpelier	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Phylodryas</i>		
<i>P. olfersi</i>	Bwmslang Gwyrdd	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Psammophis</i>	Nadroedd Cyflym	2 Llai o Risg
<i>Dispholidus</i>	Bwmslang	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Teulu Elapidae

<i>Ophiophagus</i>	March-gobra	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Naja</i>	Cobraod	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Hemachatus</i>	Rincals	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Pseudohaje</i>	Cobraod	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Walterinnesia</i>	Nadroedd Du yr Anialwch	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Aspidelaps</i>	Nadroedd Trwyn Tarian	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Elaps</i>	Cobraod Affricanaidd	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Elapsoidea</i>	Cobraod Affricanaidd	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Boulengerina</i>	Cobraod y Dŵr	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Dendroaspis</i>	Mambaod	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Bungarus</i>	Creitiau	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Callophis</i>	Nadroedd Cwrel y Dwyrain	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Maticora</i>	Nadroedd Hirschwarennog y Cwrel	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Micrurus</i>	Nadroedd Cwrel America	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Micruroides</i>	Nadroedd Cwrel y Gorllewin	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Leptomicrurus</i>	Nadroedd Meinion y Cwrel	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Oxyuranus</i>	Taipan	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Acanthophis</i>	Gwiber Angeuol	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Notechis</i>	Nadroedd Teigr Awstralia	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Pseudechis</i>	Nadroedd Du Awstralia	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Demansia</i>	Nadroedd Brown Awstralia	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Denisonia</i>	Pennau Copr Awstralia	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Teulu Laticaudidae

<i>Laticauda</i>	Creitiau'r Môr	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Aipysurus</i>	Neidr Fôr Euraid	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Emydocephalus</i>	Creitiau Gorllewin y Môr Tawel	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Teulu Hydrophiidae

<i>Hydrophis</i>	Nadroedd Môr	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Enhydrina</i>	Neidr Fôr Ylfinog	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Lapemis</i>	Neidr Fôr	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Pelamis</i>	Neidr Fôr Dorfelyn	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Microcephalophis</i>	Nadroedd Môr Pen Bach	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Teulu Viperidae

<i>Vipera</i>	Gwiberod Cywir	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Azemiops</i>	Gwiber Fea	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Echis</i>	Gwiber Lifcennog	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Eristicophis</i>	Gwiber McMahon	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Pseudocerastes</i>	Gwiber Gorniog Ffug	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Cerastes</i>	Gwiberod Corniog a Thywod Cyffredin	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Bitis</i>	Chwyddwiberod	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Atheris</i>	Gwiberod Coed Affricanaidd	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Causus</i>	Gwiberod y Nos	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Teulu Atractaspididae

<i>Atractaspis</i>	Gwiberod Tyrchu	1 Risg Arbennig o Wenwyn
--------------------	-----------------	--------------------------

Teulu Crotalidae

<i>Crotalus</i>	Nadroedd Rhuglo	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Sistrurus</i>	Nadroedd Rhuglo Bach	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Bothrops</i>	Nadroedd Pen Main	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Trimeresurus</i>	Nadroedd Pen Main Asiaidd	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Lachesis</i>	Meistri'r Llwyn	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Agkistrodon</i>	Pennau Copr a Mocasinau	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

AMFFIBIAID

Urdd CAUDATA

<i>Teulu</i> Cryptobranchidae	Salamandrau Mawr	2 Llai o Risg
<i>Teulu</i> Amphiumidae	Llyswennod y Congo (nid Pysgod Esgyrnog)	2 Llai o Risg

Urdd ANURA

<i>Teulu</i> Ranidae		
Is-deulu Dendrobatinae	Brogaod Saeth Wenwynig	
	Phyllobates aurotaenia	1 Risg Arbennig o Wenwyn
	Phyllobates bicolor	1 Risg Arbennig o Wenwyn
	Phyllobates terribilis	1 Risg Arbennig o Wenwyn
	Eraill yn yr is-deulu Dendrobatinae	2 Llai o Risg
<i>Teulu</i> Bufonidae	Llyffantod	2 Llai o Risg

PYSGOD

Dosbarth **Teleostomi** (Pysgod Esgyrnog)

Urdd ANGUILLIFORMES

<i>Teulu</i> Muraenidae	Llyswennod Noeth	1 Mwy o Risg
<i>Teulu</i> Congridae	Congrod	2 Llai o Risg

Urdd SALMONIFORMES

<i>Teulu</i> Esocidae	Penhwyaid	2 Llai o Risg
-----------------------	-----------	---------------

Urdd CYPRINIFORMES

<i>Teulu</i> Characidae		
	<i>Serrasalmus</i> Pirana	2 Llai o Risg
<i>Teulu</i> Electrophoridae	Llysywen Drydanol	1 Risg Arbennig o Drydan

Urdd SILURIFORMES

<i>Teulu</i> Clariidae	Morfleiddiaid	2 Llai o Risg
<i>Teulu</i> Malapteruridae	Morfleiddiaid Trydanol	2 Llai o Risg
<i>Teulu</i> Ariidae	Morfleiddiaid y Môr	2 Llai o Risg
<i>Teulu</i> Plotosidae	Morfleiddiaid	2 Llai o Risg

Urdd BATRACHOIDIFORMES

<i>Teulu</i> Batrachoididae	Môr-lyffaint	1 Risg Arbennig o Wenwyn
-----------------------------	--------------	--------------------------

Urdd CHANNIFORMES

<i>Teulu</i> Channidae	Pennau Nadroedd	2 Llai o Risg
------------------------	-----------------	---------------

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Urdd SCORPAENIFORMES

<i>Teulu Scorpaenidae</i>	Pysgod Dreiniog	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Synanceidae</i>	Pysgod Maen	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Urdd PERCIFORMES

<i>Teulu Sphyraenidae</i>	Baracwdaid	2 Llai o Risg
<i>Teulu Trachinidae</i>	Môr-wiberod	2 Llai o Risg
<i>Teulu Uranoscopidae</i>	Sêr-dremwyr	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Siganidae</i>	Cwningen Fôr (Pysgodyn Esgyrnog)	2 Llai o Risg

Urdd TETRAODONTIFORMES

<i>Teulu Balistidae</i>	Pysgodyn Clicied (sbesimenau mwy yn unig)	2 Llai o Risg
-------------------------	---	---------------

Dosbarth Elasmobranchiomorphii (Pysgod Cartilagaid)

Urdd ELASMOBRANCHII

<i>Teulu Hexanchidae</i>	Siarcod Crib-ddanheddog	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Odontaspidae</i>	Siarc y Tywod	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Lamnidae</i>	Corgi Môr	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Orectolobidae</i>	Morgwn Brith a Brych	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Carcharhinidae</i>	Morgwn Llwyd a Theigr	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Alopiidae</i>	Llwynog y Môr	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Sphyrnidae</i>	Morgwn Pen Morthwyl	1 Mwy o Risg
<i>Teulu Squatinidae</i>	Maelgi	2 Llai o Risg
<i>Teulu Dasyatidae</i>	Morgathod	2 Llai o Risg
<i>Teulu Myliobatidae</i>	Morgath Adeiniog	2 Llai o Risg
<i>Teulu Potamotrygonidae</i>	Morgathod Dŵr Croyw	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Torpedinidae</i>	Morgathod Trydan	1 Risg Arbennig o Drydan

Urdd Holocephali

<i>Teulu Chimaeridae</i>	Cwningen Fôr (Elasmobranchii)	2 Llai o Risg
--------------------------	-------------------------------	---------------

INFERTEBRATAU

Ffylwm MOLLUSCA

Dosbarth Cephalopoda

<i>Teulu Hapalochlaena</i>		
<i>H. maculosa</i>	Octopws Glasgylchog	1 Risg Arbennig o Wenwyn

Dosbarth Gasteropoda

<i>Teulu Conidae</i>	Cregyn Pigfain (rhai rhywogaethau)	1 Risg Arbennig o Wenwyn
----------------------	------------------------------------	--------------------------

Ffylwm ARTHROPODA

Is-ffylwm CHELICERATA

Dosbarth Arachnida

Urdd Araneae

Is-urdd Mygalomorphae

<i>Teulu Theridiidae</i>

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

<i>Latrodectus</i>	Gweddw Ddu neu Gorynnod Cefngoch	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Sicariidae</i>		
<i>Loxosceles</i>	Corynnod Brown neu Ffidil	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Lycosidae</i>		
<i>Lycosa</i> <i>L. raptoria</i>	Corryn Blaidd Brasil	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Hexathelidae</i>		
<i>Atrax</i>	Corynnod Gwe Twmffat Awstralia	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Ctenidae</i>		
<i>Phoneutria</i>	Corynnod Crwydrol	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Theraphosidae</i>	Corynnod Blewog neu Darantwlaod	2 Llai o Risg
<i>Dosbarth Scorpionidea</i>		
<i>Teulu Buthidae</i>	Sgorpioniaid Bwthidaidd	1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Teulu Scorpionidae</i>		
<i>Hemiscorpius lepturus</i> <i>Scorpio maurus</i>		1 Risg Arbennig o Wenwyn 1 Risg Arbennig o Wenwyn
<i>Is-ffylwm Mandibulata</i>		
<i>Dosbarth Chilopoda</i>		
<i>Urdd Scolopendromorpha</i>		
<i>Teulu Scolopendridae</i>	Nadroedd Cantroed Mawr	2 Llai o Risg
<i>Dosbarth Diplopoda</i>		
<i>Urddau Spirobolida a Spirostreptida</i>		
<i>Dosbarth Insecta</i>	Amryw Filtroediaid Mawr	2 Llai o Risg
<i>Urdd Phasmida</i>		
<i>Teulu Pseudophasmatidae</i>	genera <i>Agathemera</i> ac <i>Anisomorpha</i>	2 Llai o Risg
<i>Urdd Hemiptera</i>		
<i>Teulu Reduviidae</i>	Chwilod Llofruddiog	2 Llai o Risg
<i>Dosbarth Crustacea</i>		
<i>Is-ddosbarth Malacostraca</i>		
<i>Urdd Stomatopoda</i>	Berdys Mantis	2 Llai o Risg
<i>Urdd Decapoda</i>		
<i>Teulu Nephropidae</i>	(sbesimenau mawr) Cimychiaid	2 Llai o Risg
<i>Teulu Coenobitiae</i>	Lleidr-grancod	2 Llai o Risg

Ffylwm ECHINODERMATA

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Dosbarth Echinoidea

Draenogod Môr â phigau hir

Cyhoeddwyd Ionawr
2006
2 Llai o Risg

Atodiad 13 – Llyfryddiaeth

Cafodd awduron y Safonau Sŵau diwygiedig ddefnydd o gyfeirio at y dogfen-nau a restrir yma. Mae'n bosibl y caiff Arolygwyr Sŵau ddefnydd o'r cyfeiriad-au hyn wrth ddelio â chasgliadau arbenigol.

Mae'r llyfryddiaeth hon wedi'i rhannu yn yr is-gategoriâu isod.

Canllawiau ar gyfer cadw a rheoli mamaliaid, adar, ymlusgiaid ac amffibiaid, infertebratau, a chasgliadau cyffredinol.

Agweddau Milfeddygol
Datblygu Sŵau ac Agweddau Addysgol
Deddfwriaeth a Chanllawiau
Agweddau Lles
Cadwraeth
Dulliau eraill o gadw anifeiliaid:-
Ar y fferm; y labordy; y syrcas; gwaith ffilm.

1. Canllawiau ar gyfer cadw a rheoli

Mamaliaid

1997. *AZA Minimum Guidelines for Mammals*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
2004. *AZA Elephant Husbandry Resource Guide*. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1997. *AZA Guidelines for Giant Anteater*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
2004. *AZA The Giraffe Husbandry Resource Guide*. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1997. *AZA Guidelines for Rodrigues Fruit Bat*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1997. *AZA Guidelines for Bonobo*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1997. *AZA Guidelines for Cheetah*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1998. *AZA Guidelines for the Black-footed Ferret*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Lowland Gorilla*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association
1998. *AZA Guidelines for Tree Kangaroos*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Lion-tailed Macaque*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for Mangabeys*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Orang Utan*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Indian One-horned Rhino*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the White Rhino*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the White Rhino*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Cotton-top Tamarin*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Golden-lion Tamarin*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Parma Wallaby*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Maned Wolf*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Red Wolf*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for Grevy's Zebra*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1980. *Wild Cats in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1981. *Management Canids and Mustelids*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1983. *Management of Pachyderms*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1984. *Prosimians and New World Primates*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1993. *Marmosets and Tamarins in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
- Crandall L.S. 1968. *The Management of Wild Mammals in Captivity*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dickie L. 1998. Environmental enrichment for Old World primates with reference to the primate collection at Edinburgh Zoo. *International Zoo Yearbook* 36: 131-139.
1995. *Standards for Exhibiting Carnivores (excluding Otariidae, Odobenidae, Phocidae) in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
1995. *Standards for Exhibiting Bottle-nosed Dolphins (Tursiops truncatus) in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
1995. *Standards for Exhibiting Captive Macropods (Kangaroos, Wallabies and Allies) in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
1995. *Standards Recommended for the Care and Exhibition of Flying-foxes in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
1995. *Standards for Exhibiting Primates in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
1997. *Standards for Exhibiting Koalas (Phascolarctos cinereus) in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

2002. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Elephants*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
2000. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Guenons*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1990. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Giraffe*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1990. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Tapirs*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1990. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Cheetah*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
- Fouraker M., a Wagener K. (goln). 1996. AZA Rhino TAG/International Rhino Foundation: Rhinoceros Husbandry Resource Manual. Arg. cyntaf. Texas. US: Fort Worth Zoological Park/AZA.
- Fulk R., a Garland C (goln). 1994. The Care and Management of Chimpanzees (Pan troglodytes) in Captive Environments. North Carolina Zoo: AZA
- Glatston A.R. 1998. The control of zoo populations with special reference to primates. *Animal Welfare* 7 (269-281):
- Mansard P. (gol). 1992. *Cats*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
- Mellen J.D., a Wildt D.E. 1998. *Husbandry Manual for Small Felids*. Lake Buena FL: Disney's Animal Kingdom.
- Moore M. 1989. *Marmosets in Captivity*. Plymouth: Basset Publications.
1985. *Management of Rodents in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1986. *Management of Marsupials in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1988. *Ungulates*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1991. *Management Guidelines for Exotic Cats*. Bryste: ABWAK, Prif Gopi.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1992. *Management Guidelines for Bears and Racoons*. Bryste: ABWAK, Prif Gopi.

1995. *Husbandry Handbook for Mustelids*. Bryste: ABWAK, Prif Gopi.

Poole T.B. 1991. Criteria for the provision of captive environments. Yn *Primate Responses to Environmental Change*. Gol. Box H.O., Llundain: Chapman & Hall.

1992. The nature and evolution of behavioural needs in mammals. *Animal Welfare* 1 (203-220):

Redshaw M.E., a Mallinson J.J.C. 1991. Simulation of natural patterns of behaviour: studies with golden lion tamarins and gorillas. Yn *Primate Responses to Environmental Change*. Gol. Box H.O., Llundain: Chapman & Hall.

Sainsbury A.W. 1997. The humane control of captive marmoset and tamarin populations. *Animal Welfare* 6: 231-242.

Tilson R.L., Brady G.L, Traylor-Holzer K., ac Armstong D. (goln). 1998. *AZA Husbandry Guidelines for Captive Tigers*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association

UK Marine Mammal TAG Pinniped Husbandry Guidelines (Federation of Zoos, yn cael ei baratoi)

Adar

1997. *AZA Guidelines for Palm Cockatoo*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.

1998. *AZA Guidelines for Gruiformes*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.

1998. *AZA Guidelines for the Micronesian Kingfisher*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.

1998. *AZA Guidelines for the Bali Mynah*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.

1998. *AZA Guidelines for the Thick-billed Parrot*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1998. *AZA Guidelines for the Cinereous Vulture*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
2003. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Owls*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1990. *Penguin Management*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1991. *Parrots in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
- Coulter M.C, Balzano S., Johnson R.E., King C.E., a Shannon P.W. 1989. *Conservation and Captive Management of Storks*. Athens, Georgia: Prifysgol Georgia.
- Cyngor Ewrop. 1997. Argymhellion drafft ynghylch anifeiliaid di-gêl (estrysod, em-iwod, rheaod) a adolygwyd gan y Biwro yn y cyfarfod ohono ar 18-20 Chwefror 1997. *Standing Committee on the European Convention for the Protection of Animals for Farming Purposes (T-AP) 33rd meeting* 1-16.
1995. *Standards for Exhibiting Captive Raptors in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
1995. *Guidelines for the Pinioning of Birds in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
- Ellis S., a Branch S. 1994. *AZA Penguin Husbandry Manual*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
- Yn y wasg. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Birds of Prey*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
2000. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Falconiformes*. Llundain: Federation of Zoological Gardens
1990. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Ratites*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
2000. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Guidelines for using Birds of Prey in Flying Demonstrations*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
- Partridge J. (gol.). 1984. *Cranes, Storks and Ratites in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Pilgrim M., a Perry B. 1995. Husbandry Guidelines for Amazon Parrots. Llundain: JMSP Parrot TAG/Amazona Society UK.

Ymlusgiaid ac Amffibiaid

1997. *AZA Guidelines for Crocodilians*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for Lizards*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
1998. *AZA Guidelines for the Puerto Rican Crested Toad*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
2002. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: the African Pancake Tortoise*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1981. *Management of Reptiles and Amphibians*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.
1997. *Draft Standards for Exhibiting Reptiles in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
- Platt N. 1991. *Reptilia and Amphibia*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

Pysgod

1997. *AZA Guidelines for Lake Victoria Cichlids*. Wheeling W.V. U.D.A.: American Zoo and Aquarium Association.
2002. *Seahorse Husbandry in Public Aquaria*. Bull, C a Mitchell, J. (goln). U.D.A.: John G. Shedd Aquarium.
- Cyhoeddir a dosbarthir *The International Elasmobranch Husbandry Manual* yng Nghynhadledd Ryngwladol Acwaria ym mis Rhagfyr 2004.
<http://www.colszoo.org/internal/elasmo2002/page1.htm>

Infertebratau

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Collins N.M. (gol.). 1990. *The Management and Welfare of Invertebrates in Captivity*. Llundain: Federation of Zoos.

1990. *Codes of Practice for the Care of Invertebrates in Captivity: Euthanasia of Invertebrates*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

1990. *Codes of Practice for the Care of Invertebrates in Captivity: Notes for Inspectors*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Cyffredinol

Young Robert J. 2003. *Environmental Enrichment for Captive Animals*. Blackwell Publishing

Anderson R.S., ac Edney A.T.B. 1991. *Practical Animal Handling*. Rhydychen: Pergamon Press.

Barzdo J. (gol.). 1977. *Management of Tropical Houses*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

1978. *Polar Birds and Mammals in Captivity*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

Colley R. (gol.). 1987. *Topics in Captive Wild Animal Husbandry*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

1988. *Hand Rearing Wild Animals*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

1997. *Draft Standards for Exhibiting Animals Temporarily Removed from Licensed Animal Display Establishments*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).

Cymdeithas Sŵau ac Acwaria Ewrop. 1993. *EAZA Standards for the Accommodation and Care of Animals in Zoos*. Amsterdam: EAZA.

Field D. (gol.). 1998. *Guidelines for Environmental Enrichment*. Bryste: ABWAK, Prif Gopi.

HMSO. *Animal Management*. Llundain: Swyddfa Ryfel.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1999. Accommodation for wild animals in captivity: How do we know when we've got it right? Yn *Proceedings of the 5th International Zoo Design Conference*. Gol. Stevens P, Paignton: Sŵ Paignton.

Kleiman D.G., Allen M.E., a Thompson K.V. (goln). 1996. *Wild Mammals in Captivity*. Chicago: University of Chicago Press.

MacDonald a Charlton. 2000. *A Bibliography of References to Husbandry and Veterinary Guidelines of Animals in Zoological Collections*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Nutrition Society. 1998. *Nutrition of Wild and Captive Wild Animals*. Llundain: Proceedings of Nutrition Society 56 (3).

Olney P.J.S., Mace G.M., a Feistner A.T.C. (goln). 1994. *Creative Conservation: interactive management of wild and captive animals*. Llundain: Chapman & Hall.

Robbins C.T. 1983. *Wildlife Feeding and Nutrition*. Efrog Newydd: Academic Press.

Seidensticker J., a Forthman D.L. 1998. Evolution, Ecology and Enrichment: basic considerations for wild animals in zoos. Yn *Second Nature: Environmental Enrichment for Captive Animals*. Goln Shepherdson D.J., Mellen J.D., a Hutchins M., 15-129. Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.

Shepherdson D. 1998. Tracing the path of environmental enrichment in zoos. Yn *Second Nature: Environmental Enrichment for Captive Animals*. Goln Shepherdson D.J., Mellen J.D., a Hutchins M., 1-12. Washington: Smithsonian Institution Press.

Shepherdson D.J., Mellen J.D., a Hutchins M. (goln). 1998. *Second Nature: Environmental Enrichment for Captive Animals*. Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.

2. Agweddau Milfeddygol

1992. *Manual of Reptiles*. Cheltenham: BSAVA.

Beynon P.H., Forbes N.A., a Harcourt-Brown N.H. (goln). 1996. *Manual of Raptors, Pigeons and Waterfowl*. Cheltenham: BSAVA.

Cymdeithas Milfeddygon Prydain. 1987. *The Welfare of Animals in Captivity: BVA Congress Proceeding September 1987*. Llundain: BVA.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Awst 1991. The Welfare of Non-domestic Animals in Captivity: Working Party Report on the British Veterinary Association Animal Welfare Foundation. Llundain: Cymdeithas Milfeddygon Prydain.

1993. The veterinary surgeon's duty of care in handling and disposing of clinical waste. *Veterinary Record* Ionawr 9: 43-45.

1997. *Animal Welfare. BVA Policy Statement*. Llundain: BVA.

1998. *The Welfare of Animals in Captivity: BVA Congress Proceedings September 1998*. Llundain: BVA.

Broom D.M. 1986. Indicators of poor welfare. *British Veterinary Journal* 142 (524-526):

Burr E.W. (gol.). 1987. *Companion Bird Medicine*. Ames, Iowa: Iowa State University Press.

BVA. 1998. *BVA Code of Practice on Medicines*. Llundain: Cymdeithas Milfeddygon Prydain.

Chapman M.J, a Scott P.W. 1997. The practice of live feeding. *BVZS Newsletter* Haf:

Coles B.H. 1997. *Avian Medicine and Surgery*. Rhydychen: Blackwell Scientific Publications.

Cooper J.E. 1998. Minimally invasive health monitoring of wildlife. *Animal Welfare* 7: 35-44.

Cooper J.E., a Greenwood A.G. (goln). 1981. *Recent Advances in the Study of Raptor Diseases*. Keighley, Swydd Efrog: Chiron Publications.

Cooper J.E., a Jackson O. 1984. *Diseases of the Reptilia. Cyfrolau 1 a 2*. Llundain: Academic Press.

Cooper M.E. 1978. The feeding of live food to reptiles. *The Herptile* 3 (3):

Fairbrother A., Locke L.N., a Hoff G.L. (goln). 1996. *Noninfectious Diseases of Wildlife. Ail Arg.* Llundain: Manson Publishing.

1994. *Simian Retroviruses*. Llundain: Federation of Zoological Gardens (ar gyfer Grŵp Cyngori ar Dacsonau Primatiaid y DU ac Iwerddon).

1995. *Management Guidelines for the Welfare of Zoo Animals: Felid Veterinary Guidelines*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

- Fowler M.E. 1983. *Zoo and Wild Animal Medicine (Ail Arg.)*. Philadelphia: W.B. Saunders.
1993. *Zoo and Wildlife Medicine: current theory 3*. Philadelphia: W.B. Saunders.
- Fowler M.E., a Miller E. 1997. *Zoo and Wildlife Medicine: Current Theory 4*. Philadelphia: W.B. Saunders.
- Fox H., a Pensore C.B. 1923. *Disease in Captive Wild Mammals and Birds*. Llundain: J.B. Lippincott.
- Frye F. 1994. *Biomedical and Surgical Aspects of Captive Reptile Husbandry. Cyfrolau 1 a 2*. Melbourne, Florida: Krieger.
- Frye F.L. 1992. *Captive Invertebrates: a Guide to their Biology and Husbandry*. Melbourne, Florida: Krieger.
1993. *Iguanas: a Guide to their Biology and Captive Care*. Melbourne, Florida: Krieger Publishing.
1994. *Reptile Clinician's Handbook*. Melbourne, Florida: Krieger Publishing.
- Hill, D. J., ac R. L. ,. W. M. Langley. 1998. Occupational injuries and illnesses reported by zoo veterinarians in the United States. *Journal of Zoo and Wildlife Medicine* 29(4): 371-385.
- Huchzermeyer F.W. 1998. *Diseases of Ostriches and other Ratites*. Pretoria: Promedia.
- Institute of Biology. 1984. Biologist Special Issue: Zoos. *Biologist, Journal of the Institute of Biology* 31 (2):
- Johnson-Delaney C.A. 1996. *Exotic Companion Medicine Handbook for Veterinarians*. Lake Worth Florida: Wingers.
- Jones D.R. 1997. Animal Welfare Act Regulations and policies. *Proceedings of the American Association of Zoo Veterinarians* 125:
- Joslin, J., Amand W., Bush M., Haigh J., Miller E., a Stoskopf M. 1990. Zoo and aquarium veterinary medical programs and veterinary hospitals. *Supplement to the Journal of Zoo and Wildlife Medicine* 21 (3):
- Kirkwood J.K. 1994. Veterinary education for wildlife conservation, health and welfare. *Veterinary Record* Awst 13: 148-151.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1997. Disease risk with translocations of wild animals into, out of, and within Europe. *The Journal of the British Veterinary Zoological Society* 2: 3-4.
1997. Import and export of semen, ova and embryos. *The Journal of the British Veterinary Zoological Society* 2: 14-18.
1998. Veterinary considerations and ethical dilemmas in vertebrate reintroduction programmes. *Paper given at Bringing Back the Bison Conference DERA, Farnborough, 1-2 October 1998*
- Kirkwood J.K., a Scott P.W. (goln). 1987. *Rearing Young Wild Animals in Captivity: Proceedings of the Meeting by the BVZS*. Caer-wynt: Vetark.
- Klos H-G., a Lang E.M. 1982. *Handbook of Zoo Medicine: Diseases and Treatment of Wild Animals in Zoos, Game Parks, Circuses and Private Collections*. Llundain: Van Nostrand Reinhold.
- Kock R., a Scott P.W. (goln). 1989. *Veterinary Care of Endangered Species: Proceedings of the BVZS Meeting*. Caer-wynt: Vetark.
- Kohn B., a Monfort S.L. 1997. Research at zoos and aquariums: regulations and reality. *Journal of Zoo and Wildlife Medicine* 28 (3): 241-250.
- Mader D.R. (gol.). 1996. *Reptile Medicine and Surgery*. Philadelphia: W.B. Saunders.
- Matern B., a Peter W. P. 1990. Keeping and Breeding of Maned Wolf (*Chrysocyon brachyurus*): Biological and Veterinary Aspects (Canlyniadau Hol-iadur). Zoologischer Garten Frankfurt Am Main: EEP.
- Montali R.J. 1999. Important aspects of zoonotic diseases in zoo and wildlife species. *Proceedings of the Symposium on Diseases of Zoo and Wild Animals* Mai 1999:
- Sainsbury A.W., Fox M.T., a Kirkwood J.K. Mai 1998. The Master of Science course in wild animal health – the first three years. *European Association of Zoo and Wildlife Veterinarians (EAZWV)* 455-458.
- Sainsbury A.W., a Scott P.W. (goln). 1991. *Opportunities in Non-domestic Animal Education and Infectious Diseases of Non-domestic Animals: Proceedings of the BVZS Meeting*. Caer-wynt: Vetark.
- Samad A., a Jagadish S. 1999. The role of modern healthcare facilities in the zoo. *Zoos' Print* 14 (1): 32-33.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Scott P.W., a Greenwood A.G. (goln). 1986. *Exotic Animals in the Eighties: Proceedings of the BVZS 25th Anniversary Symposium*. Caer-wynt: Vetark.

Wright K.M. 1999. *Amphibian Medicine and Captive Husbandry*. Yn y wasg:

3. Datblygu Sŵau ac Agweddau Addysgol

American Zoo and Aquarium Association (AZA). 1972. *An Accreditation Program*. Bethesda Maryland: AZA.

Bartos J.M., a Kelly J.D. 1998. Towards best practice in the zoo industry: developing key performance indicators as bench-marks for progress. *International Zoo Yearbook* 36 (143-157):

Blackwell S. (gol.). 1990. *Zoos – Future Considerations*. Bryste: ABWAK Symposia Proceedings, Prif Gopi.

Brambell M. 1993. The evolution of the modern zoo. *International Zoo News* 40/7 (248): 27-34.

Cherfas J. 1984. *Zoo 2000*. Llundain: BBC Publications

Cooper J.E. 1981. The role and responsibility of zoos: an animal protection viewpoint. *International Journal for the Study of Animal Problems* 2 (6): 299-304.

EAZA. 1994. *The European Association of Zoos and Aquaria Recommended Code of Practice*. Amsterdam: EAZA.

1997. *Education Standards in Member Zoos of EAZA*. Amsterdam: EAZA.

Bwrdd Twristiaeth Lloegr 1983. *Britain's Zoos: Marketing and Presentation*. Llundain: Bwrdd Twristiaeth Lloegr.

1993. *Addysg: An Essential Task of Zoos*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

1993. *The Evolution of the Modern Zoo*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

1993. *The World Zoo Conservation Strategy*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1993. *The Federation of Zoos*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1996. *Recommendation for the Establishment of Education Standards in Member Zoos*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1998. *Careers with Animals*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1998. *Careers in Zoos*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1998. *Careers in Nature Conservation*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
- Gibbons E.F.Jr., Wyers E.J., Waters E., a Menzel E.W.Jr. (goln). 1994. *Naturalistic Environments in Captivity for Animal Behavior Research*. Efrog Newydd: State University of New York Press.
- O. Hatt J-M (gol.). 1999. *First European Zoo Nutrition Meeting January 1999 – Abstract Book*. Rotterdam: Congres-Partycentrum Engels.
- Holst B (gol.). 1997. *Proceedings of the Second International Conference on Environmental Enrichment. Copenhagen 21-25 Awst 1995*. Copenhagen: Sŵ Copenhagen.
- Hughes P. 1994. *Zoos*. Llundain: Papur Ymchwil 94/24 Tŷ'r Cyffredin.
- Hutchins M., a Conway W.G. 1995. Beyond Noah's Ark: the evolving role of modern zoological parks and aquariums in field conservation. *International Zoo Yearbook* 34 (117-130):
- Hutchins M., Roberts M., Cox C., a Crotty M.J. 1998. Marsupials and monotremes: a case study in regional collection planning. *Zoo Biology* 17: 433-451.
- Hutchins M., Willis K., a Wiese R.J. 1995. Strategic collection planning: theory and practice. *Zoo Biology* 14 (5-25):
- IUDZG. 1995B. *Zoo Future 2005*. Minnesota: IUDZG/World Zoo Organization.
- Kelly J.D. 1997. Effective conservation in the twenty-first century: the need to be more than a zoo. One organisation's approach. *International Zoo Yearbook* 35 (1-14):
- Kitchener A. 1997. Role of museums and zoos in conservation biology. *International Zoo Yearbook* 35: 325-336.
- Lacinak C.T. (gol.). 1997. *The Third International Conference on Environmental Enrichment*. Florida: Sea World Inc.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Mackay A. 1993. Beyond attendance figures. *Zoo Federation Newsletter* 67: 40-43.

1998. Zoos in a changing world. *International Zoo News* 45 (3): 140-145.

McGregor Reid G., a Whitear J. 1997. *Marketing Zoos Beyond 2000*. Caer, Lloegr: WZO, EAZA, North of England Zoological Society.

Olney P., a Lees C. 1995. *The Federation of Zoos' Response to the WSPA/BFF Zoo Inquiry Document*. Llundain: Federation of Zoos.

Reid B. 1998. A program for certification of zoo management personnel. *Zoo Biology* 17: 373-377.

Robinson M.H. 1998. Enriching the lives of zoo animals and their welfare: where research can be fundamental. *Animal Welfare* 7: 151-175.

Smith G., Denny I., a Bartos J. 1993. Towards international best practice for the zoo industry. *Proceedings of the 48th Annual Conference of IUDZG*. 16-24. Antwerp: Royal Zoological Society.

Tudge C. 1992. *Last Animals at the Zoo*. Rhydychen: Oxford University Press.

UFAW. *Why Zoos?* Potters Bar: UFAW Courier Rhif 24.

Wheater R. 1987. The role of the zoo in society – recreation, education and conservation. *The Welfare of Animals in Captivity*. Cymdeithas Milfeddygon Prydain, Llundain: BVA.

Young R. 1998. Environmental Enrichment: an Introduction. Yn *Guidelines for Environmental Enrichment*. Gol. Field D., Bryste: ABWAK, Prif Gopi.

4. Deddfwriaeth a Chanllawiau

Deddfau Gwarchod Anifeiliaid 1911 i 1964

Deddfau Gwarchod Anifeiliaid (yr Alban) 1912 i 1964

Deddf Anifeiliaid Perfformio (Rheoleiddio) 1925

Deddf Anifeiliaid Anwes 1951

Deddfau Gwarchod Adar 1954 i 1967

Deddf Sefydliadau Lletya Anifeiliaid 1963

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Deddf Sefydliadau Marchogaeth 1964 ac 1970

Deddf Rhywogaethau Mewn Perygl (Mewnforio ac Allforio) 1976

Gorchymyn Deddf Anifeiliaid Gwyllt Peryglus 1976 (Diwygiad) 1984. 1984. Llundain: HMSO.

Rheoliadau Rheoli Masnachu Rhywogaethau Mewn Perygl (Gorfodaeth) 1977

Inskipp T., a Wells S. 1979. *International Trade in Wildlife*. Llundain: Earthscan.

Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur. 1980. *Guidelines for Transport and Preparation for Shipment of Live Wild Animals and Plants*. Gland: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981

Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (fel y'i diwygiwyd gan Reoliadau Deddf Trwyddedu Sŵau 1981 (Diwygiad) (Cymru) 2003). Llundain: HMSO.

Crofts W. 1984. *A Summary of the Statute Law Relating to Animal Welfare in England and Wales*. Potters Bar, Swydd Hertford: UFAW.

1984. *Guidance and Advice to Zoo Operators: Zoo Licensing Act 1981, with list of annexes*. Llundain: HMSO

Sandys-Wynch G. 1984. *Animal Law*. Llundain: Shaw & Sons. Swyddfa'r Alban.
1989. *Scotland's Wildlife: The Law and You*. Perth: Scottish Natural Heritage

Y Comisiwn Iechyd a Diogelwch. 1985. *Zoos – Safety, Health and Welfare Standard for Employers and Persons at Work. Approved Code of Practice and Guidance Notes*. Llundain: HMSO.

Lyster S. 1985. *International Wildlife Law*. Caergrawnt: Grotium Publications.

Deddf Anifeiliaid (Dulliau Gwyddonol) 1986

1987. *An Introduction to Animal Law*. Llundain: Academic Press.

1988. *The Secretary of State's Standards of Modern Zoo Practice Section 9 – Based on WLF(P18)TGS May 1988*. Llundain: HMSO.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Leeming D.B. 1989. Legislation relating to zoos. Yn *Animal Welfare and the Law*. Golin Blackman D.E., Humphreys P.N., a Todd P., Caergrawnt: Cambridge University Press.

1991. *Minutes of the Meetings of the Standing Advisory Group*. Bryste: Hydref 1991, Mai 1992, Hydref 1994, Ionawr 1996: DOE.

1991. *Notes on the Conference of the Secretary of State's Zoo Inspectors held at Wildfowl and Wetlands Trust, Slimbridge Tuesday 9th April 1991*. Slimbridge: DOE.

1992. *Animal Kinds with Respect to Danger to Public Visiting Zoological Collections*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Bostock S. 1993. *Zoos and Animal Rights*. Llundain: Routledge

IUDZG&CBSG (IUCN/SSC). 1993. *The World Zoo Conservation Strategy*. Brookfield, Chicago: Chicago Zoological Society.

Reid C.T. 1994. *Nature Conservation Law*. Caeredin: W. Green.

Plant G. 1995. Conservation and animal welfare – a new era in Europe. *The European Environmental Law Review* 4 (7): 204-209.

1995. *Draft Transport Standards for Exhibited Animals in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).

Fry M. 1995. *A Manual of Nature Conservation Law*. Rhydychen: Clarendon Press.

1996. *The Zoo Licencing Act, 1981: Views and Comments of the Membership*. Llundain: The Federation of Zoological Gardens.

1996. *Review of the Operation of the Zoo Licensing Act 1981*. Bryste: DOE – In-house Consultancy Unit.

DOE. 1996. *Wildlife Crime: A Guide to Wildlife Law Enforcement*. Bryste: DOE.

Adran yr Amgylchedd, Trafnidiaeth a'r Rhanbarthau. 1997. *Convention on International Trade in Endangered Species: Guidance Note for Zoos, Museums and Scientific Institutions (GN8/97)*. Bryste: DETR.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Gorchymyn Lles Anifeiliaid (Cludo) 1997

Holgate G. 1997. Once bitten twice shy? Aspinall's tigers and zoo safety. *Trading Law Reports* 16 (4): 305-310.

Brooman S., a Legge D. 1997. *Law Relating to Animals*. Llundain: Cavendish Publishing.

Rheoliad 338/97 a 939/97 CITES

Holden J. 1998. *By Hook or by Crook*. Sandy, Swydd Bedford: RSPB.

1998. *Federation of Zoos Animal Transaction Policy*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

RSPCA. 1998. *European Zoos – behind the bars: the need for a European Directive*. Horsham, Gorllewin Sussex: RSPCA.

1998. *What to Expect when a Health and Safety Inspector Calls*. Sudbury, Suffolk: Yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch.

1998. *Five Steps to Risk Assessment*. Sudbury, Suffolk: Yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch.

Cyngor yr Undeb Ewropeaidd. 1998. *Council Directive 1999/22/EC Relating to the Keeping of Wild Animals in Zoos*. Brwsel: Cyngor yr Undeb Ewropeaidd.

EC/TE/WWF. 1998. *Reference Guide to European Community Wildlife Trade Regulation*. Brwsel: Y Comisiwn Ewropeaidd/TRAFFIC Europe/WWF.

IATA. 1998. *IATA Live Animal Regulations. 25th Edition*. Montréal Canada: International Air Transport Association.

De Cymru Newydd, Awstralia. 1998. *Exhibited Animals Protection Act 1986 No 123. Updated 26 November 1996*. New South Wales: Government Information Service

LGA. 1998. *The Pet Animals Act 1951: Model Standards for Pet Shop Licence Conditions*. Llundain: LGA Publications.

Deddf Bridio a Gwerthu Cŵn (Lles) 1999

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1999. *Health and Safety at Motor Sport Events*. Sudbury, Suffolk: Yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch.

1999. *IUCN DRAFT Guidelines for the Placement of Confiscated Animals*. Gland: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

2002. *Circular 1/2002. The Keeping of Wild Animals: An Introductory Guide To: (Department for Environment, Food and Rural Affairs)*. Llundain: Y Llyfrfa.

Yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch. 2002. *General COSHH ACOP, Carcinogens ACOP and Biological Agents ACOP. Control of Substances Hazardous to Health Regulations 1994*. Sudbury, Suffolk: Yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch.

2003. *Circular 02/2003. Zoo Licensing Act 1981 (as amended by the Zoo Licensing Act 1981 (Amendment) (England and Wales) Regulations 2002) ("the 2002 Regulations")*. (Department for Environment, Food and Rural Affairs). Llundain: DEFRA.

Adran yr Amgylchedd. *Supplement to the Secretary of State's Standards to Modern Zoo Practice: Additional Standards for UK Cetacean Keeping*. Bryste: DOE.

Cod Ymarfer yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch mewn Sŵau

5. Agweddau Lles

Bekoff M. 1994. Naturalizing and individualizing animal well-being and animal minds: an ethologist's naivete exposed. Yn *Wildlife Conservation, Zoos and Animal Protection-A Strategic Analysis*. Gol. Rowan A.N., Yulee, Florida: White Oak Conservation Center.

Bekoff M., a Meaney C.A. (Goln). 1998. *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare*. Llundain: Fitzroy Dearborn.

Bernard C.J., a Hurst J.L. 1996. Welfare by design: the natural selection of welfare criteria. *Animal Welfare* 5: 405-433.

1996. Animal welfare defined in terms of attempts to cope with the environment. *Acta Agricultura Scandinavia, Section A, Animal Science Supplement* (22-28):

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1998. Welfare, stress, and the evolution of feelings. *Advances in the Study of Behaviour* 27 (371-403):
- Broom D.M., a Johnson K.G. 1993. *Stress and Animal Welfare*. Llundain: Chapman a Hall.
- Burghardt G.M., Bielitzki J.T., Boyce J.R., a Schaeffer D.O. 1996. *The Well-being of Animals in Zoo and Aquarium Sponsored Research*. Greenbelt MD: Scientists Center for Animal Welfare.
- Cromie R, a Nicholls M. 1995. *The Welfare and Conservation Aspects of Keeping Birds of Prey in Captivity*. Prifysgol Caint, Caergaint: A Report to the RSPCA, DICE.
- Dawkins M.S. 1980. *Animal Suffering*. Llundain: Chapman & Hall.
- Dawkins M.S. 1990. From an animal's point of view: motivation, fitness and animal welfare. *Behaviour and Brain Sciences* 13: 1-61.
- Dawkins M.Stamp. 1993. *Through Our Eyes Only: the Search for Animal Consciousness*. Rhydychen: W.H. Freeman Spektrum.
1996. *The Welfare of Zoo Animals*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.
1995. *Restraint and Handling of Wild and Domestic Animals*. Iowa: Iowa State University Press.
- Fraser D., Weary D.M., Pajor E.A., a Milligan B.N. 1997. A scientific conception of animal welfare that reflects ethical concerns. *Animal Welfare* 6: 187-205.
- Godfrey Fiat C. 1999. The ethical review process: a named animal care and welfare officer's perspective. *Animal Technology* 50: 17-21.
- Hearn J. 1987. Research in the zoo. Yn *The Welfare of Animals in Captivity*. Gol. Cymdeithas Milfeddygon Prydain, Llundain: BVA.
- Y Swyddfa Gartref. 1997. *Report of the Animal Procedures Committee for 1997: Ethical review process*. Llundain: Y Swyddfa Gartref.
1999. Lay members and the ethical review process. *Animal Technology* 50: 29-39.
- Jennings M., a Hawkins P. 1998. Developing the ethics component of the UK modular training system for laboratory animal scientists; a LASA workshop report. *Animal Welfare* 7: 445-458.
- Jennings M., Howard B., a Moore G. 1998A. *Progressing the Ethical Review Process*. Horsham, Gorllewin Sussex: RSPCA.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

- Jennings M., Moore G., a Howard B. 1998B. *The Ethical Review Process in Academia*. Tamworth, Swydd Stafford: Laboratory Animal Science Association.
- Kellert S.R. 1980. American attitudes toward and knowledge of animals: an update. *International Journal for the Study of Animal Problems* 1 (2): 87-119.
- Kirkwood J.K., a Sainsbury A.W. 1996. Ethics of interventions for the welfare of free-living wild animals. *Animal Welfare* 5: 235-243.
- Linzey A. 1976. *Animal Rights*. Llundain: SCM Press.
- Ysgol Economeg Llundain. 1994. *Conservation and Animal Welfare; A New Era in Europe?* Llundain:
- Maple T. 1995. A responsible zoo agenda. Yn *Ethics on the Ark*. Goln. Norton B., Hutchins M., Stevens E., a Maple T.L., 20-30. Washington D.C: Smithsonian Institution Press.
- Maple T., McManamon R., a Stevens E. 1995. Animal care, maintenance and welfare. Yn *Ethics on the Ark*. Goln Norton B., Hutchins M., Stevens E., a Maple T.L., 219-234. Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.
- Mason G., a Mendl M. 1993. Why is there no simple way of measuring animal welfare. *Animal Welfare* 2: 301-319.
- Meredith A. 1998. Are zoos welfare friendly? *The Welfare of Animals in Captivity*. Cymdeithas Milfeddygon Prydain, Llundain: BVA.
- Norton B., Hutchins M., Stevens E., a Maple T.L. (goln). 1995. *Ethics on the Ark*. Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.
- Stafleu F.R., Grommers F.J., a Vorstenbosch J. 1996. Animal welfare: evolution and erosion of a moral concept. *Animal Welfare* 225-234.
- Veasey J.S., Warren N.K., ac Young R.J. 1996. On comparing the behaviour of zoo housed animals with wild conspecifics as a welfare indicator. *Animal Welfare* 5 (1): 13-25.
- Webster J. 1994. *Animal Welfare: A Cool Eye toward Eden*. Rhydychen: Blackwell Science.
- Wilkins D.B. (gol.). 1997. *Animal Welfare in Europe: European Legislation and Concerns*. Llundain a'r Hag: Kluwer Law International.

Wuichet J., a Norton B. 1995. Defining conceptions of animal welfare. Yn *Ethics on the Ark*. Goln Norton B., Hutchins M., Stevens E., a Maple T.L., 235-250. Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.

6. Cadwraeth

Alwis L. de. 1998. How zoos can more actively link *ex-situ* with *in-situ* conservation. *Zoos' Print* 13: 36.

Boer L.E.M de. 1991. *EEP: European Zoos Care about the Conservation of Endangered Animal Species*. Amsterdam: EEP Executive Office.

Boer L.E.M. de. 1993. Development of coordinated genetic and demographic breeding programmes. Yn *Creative Conservation, Interactive Management of Wild and Captive Animals*. Goln Olney P.J.S., Mace G.M., a Feistner A.T.C., Llundain: Chapman & Hall.

Box H.O. 1991. Training for after release: simian primates as examples. Yn *Beyond Captive Breeding: Reintroducing Endangered Mammals to the Wild*. Gol. Gipps J.H.W., Rhydychen: Oxford Science Publications.

Bradshaw E.L., a Bateson P. 1999. Animal welfare and wildlife conservation. Yn *Behaviour and Conservation*. Goln Gosling L.M., a Sutherland W.J., Caergrawnt: Cambridge University Press.

Collins N.M. 1987. *Butterfly Houses in Britain – the Conservation Implications*. Caergrawnt: Adroddiad i'r Cyngor Gwarchod Natur, Adran yr Amgylchedd y DU a WWF-UK. Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

Conservation Breeding Specialist Group. 1997. CBSG Mission Statement. *CBSG News* 8 (2): 3.

English Nature. 1994. *Species Conservation Handbook*. Peterborough: English Nature.

1993. *Captive Breeding for Conservation*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

1993. *Studbooks, the Management Tools of Conservation*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

1995. *Joint Management of Species Programmes*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

1996. *Zoos and Conservation in the Wild*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

1996. *Reintroduction of Zoo Animals*. Llundain: Federation of Zoological Gardens.

Foose T., a Hutchins M. 1991. Captive action plans and fauna interest groups. *Captive Breeding Specialist Group News* 2 (3): 5-6.

Gibbons E.F.Jr., Durrant B.S., a Demarest J. 1995. *Conservation of Endangered Species in Captivity*. Efrog Newydd: State University of New York Press.

Gipps J.H.W. (gol.). 1992. *Beyond Captive Breeding: Re-introducing Endangered Mammals to the Wild*. Rhydychen: Oxford Science Publications.

Goltenboth R., G. U. ,. t. C. 1995. International Studbook for African Rhinos No.6: EEP Husbandry Guidelines for Rhinoceroses. Arg. Cyntaf. Berlin Zoologischer Garten, Berlin A.G.

Gray-Schofield L. 1983. *CITES Appendix I Species in Captivity*. Washington D.C.: Traffic (UDA).

Groombridge. 1992. *Global Biodiversity: Status of the Earth's Living Resources*. Llundain: Chapman & Hall.

1994. *Biodiversity: the UK Action Plan*. Llundain: HMSO.

Hofer H., ac East M.L. 1998. Biological Conservation and Stress. Yn *Advances in the Study of Behaviour* cyf. 27: *Stress and Behaviour*. Goln Moller A.P., Milinski M., a Slater P.J.B., Llundain: Academic Press.

1987. *The IUCN Policy Statement on Captive Breeding*. Gland: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

1992. *Global Biodiversity Strategy: Guidelines for Action to Save, Study, and Use Earth's Biotic Wealth Sustainably and Equitably*. Gland: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

1996. *IUCN Red List of Threatened Animals*. Gland, y Swistir: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

1998. *IUCN Guidelines for Re-introductions*. Caergrawnt: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.

Lukas J. 1994. Animal well-being in zoos, conservation centers and *in-situ* conservation programmes. Yn *Wildlife Conservation, Zoos and Animal Protection – A Strategic Analysis*. Gol. Rowan A.N. Yulee, Florida: White Oak Conservation Center.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern ("y Safonau")

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

- Mallinson J.J.C. 1982. The establishment of a self-sustaining breeding population of gorillas in captivity with special reference to the work of the anthropoid ape advisory panel of the British Isles and Ireland. *American Journal of Primatology* Atodlen 1: 105-119.
1993. Coordinated breeding programmes for endangered species with special reference to continental Europe and the British Isles. *Dodo* 29: 11-22.
- 1995A. Conservation breeding programmes: an important ingredient for species survival. *Biodiversity and Conservation* 4: 617-635.
- 1995B. Zoo breeding programmes: balancing conservation and animal welfare. *Dodo* 31: 66-75.
- McNeely J.A., Miller K.R., Reid W.V., Mittermeier R.A., a Werner T.B. 1990. *Conserving the World's Biological Diversity*. Gland: Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur.
- Rabb G.B. 1994. The changing roles of zoological parks in conserving biological diversity. *American Zoologist* 34: 159-164.
- Rabb G.B., a Sullivan T.A. 1995. Coordinating conservation: global networking for species survival. *Biodiversity and Conservation* 4: 536-543.
- Seal U.S., Foote T.J., ac Ellis S. 1994. Conservation assessment and management plans (CAMPs) and global captive action plans (GCAPs). Yn *Creative Conservation*. Goln Olney P.S., Mace G.M., a Feistner A.T.C., 312-325. Llundain: Chapman & Hall.

7. Dulliau eraill o gadw anifeiliaid

Ar y fferm

1995. *Standards for the Operation of Mobile Farm Displays in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).
- Farm Animal Welfare Council. 1990. *Report of the Enforcement Working Group*. Tolworth, Surrey: FAWC.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Veterinary Investigation Service. 1997. *Checklist of the Main Precautions for School Visits to Farms*. Llundain: Adran Iechyd.

Labordy

Barley J.B. 1999. Animal experimentation, the scientist and ethics. *Animal Technology* 50: 1-10.

1984. *Guidelines on the use of Living Animals in Scientific Investigations*. Llundain: Biological Council, Institute of Biology.

Jennings M. 1994. *Ethics Committees for Laboratory Animals: a basis for their composition and function*. Horsham, Gorrlewin Sussex: RSPCA.

Morton D.B., a Griffiths P.H. 1985. Guidelines on the recognition of pain distress and discomfort in experimental animals: an hypothesis for assessment. *Veterinary Record* 116: 431-436.

Poole T.B. (gol.). 1999. *UFAW Handbook on the Care and Management of Laboratory Animals*. Rhydychen: Blackwell Scientific.

Porter D.G. 1999. Ethical scores for animal experiments. *Animal Technology* 50: 23-28.

Segal E.F. (gol.). 1989. *Housing Care and Psychological Well-being of Captive and Laboratory Primates*. New Jersey: Noyes.

Smith C.P., a Taylor V. (goln). 1995. *Environmental Enrichment Information for Laboratory Animals 1965-1995*. Llundain: AWIC Resource Series.

Syracasau

The Circus Working Group. 1998. *A Report into the Welfare of Circus Animals in England and Wales*. Horsham, Gorrlewin Sussex, Lloegr: RSPCA.

Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Arferion Sŵau Modern (“y Safonau”)

Cyhoeddwyd Ionawr 2006

Director-General NSW Agriculture. 1995. *Standards for Exhibiting Circus Animals in New South Wales*. De Cymru Newydd, Awstralia: NSW Agriculture (yn unol â Chymal 8(2) Rheoliadau Amddiffyn Anifeiliaid a Arddangosir 1995).

Gwaith ffilm

Cooper M.E., a Cooper J.E. 1981. The use of animals in films: a veterinary and legal viewpoint. *BKSTS Journal Medi* 1981